

Institutul European din România

Proiect SPOS 2007 – Studii de strategie și politici

Studiul nr. 4

SPRE O STRATEGIE EUROPEANĂ ÎN BAZINUL MĂRII NEGRE. COOPERAREA TERITORIALĂ

**Autori: Prof. univ. dr. Adrian Pop (coordonator)*
Prof. univ. dr. Dan Manoleli****

**București
Decembrie 2007**

© *Institutul European din România, 2007*

ISBN online 978-973-7736-67-3

* **Adrian Pop** este profesor universitar la Facultatea de Științe Politice a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA), profesor asociat la Facultatea de Istorie a Universității București, director științific al Fundației EURISC și membru al Consiliului Științific al Institutului Național pentru Memoria Exilului Românesc (INMER).

** **Dan Manoleli** este profesor universitar la Universitatea Ecologică din București, profesor asociat la Școala de Științe Politice și Administrative și la Universitatea din București. Studii post-doctorale în Legislația mediului și Ecologie economică. Expertiză în Protecția Mediului și Conservarea Biodiversității.

CUPRINS

Abrevieri și glosar

Capitolul 1. Profilul geopolitic și geostrategic al regiunii Mării Negre

- 1.1. Conceptul de regiune extinsă a Mării Negre**
- 1.2. Noul mediu de securitate în regiunea extinsă a Mării Negre**
- 1.3. Poziționări ale statelor riverane**
- 1.4. Poziționări ale organizațiilor regionale**

Capitolul 2. Către o dimensiune europeană a Mării Negre

- 2.1. Interacțiunea OCEMN-UE**
- 2.2. O sinergie a cooperării regionale în regiunea extinsă a Mării Negre - modelul CEPS**
- 2.3. Sinergia Mării Negre**
- 2.4. Rolul regiunii Mării Negre în noua strategie energetică a Uniunii Europene**

Capitolul 3. Strategia europeană de cooperare teritorială

- 3.1. Conceptele europene de cooperare teritorială și regiune de dezvoltare**
- 3.2. Ce intră sub incidența strategiilor de cooperare teritorială**
 - 3.2.1. Strategia de cooperare transfrontalieră**
 - 3.2.1.1. Context și principii**
 - 3.2.1.2. Valoarea adăugată a cooperării transfrontaliere**
 - 3.2.1.3. Exemple de proiecte**
 - 3.2.1.4. Exemple de tipuri de cooperare transfrontalieră**
 - 3.2.1.5. Așteptări**
 - 3.2.2. Strategia de cooperare transnațională**
 - 3.2.3. Strategia de cooperare interregională**

Capitolul 4. Analiza critică a cooperării teritoriale în regiunea Mării Negre

- 4.1. Starea mediului și prevenirea riscurilor**
 - 4.1.1. Starea actuală a ecosistemului Marea Neagră**
 - 4.1.2. Poluarea cu petrol**
- 4.2. Antreprenoriatul, comerțul și cooperarea economică**
 - 4.2.1. Comerț și cooperare economică**
 - 4.2.2. Structură economică și performanțe**
 - 4.2.3. Comerț internațional și investiții**
 - 4.2.4. Atractivitatea pentru investițiile străine directe**
 - 4.2.5. Piața muncii**

4.2.6. Parteneriate

4.2.7. Alte inițiative

Capitolul 5. Contribuții posibile ale României la atingerea obiectivelor strategice ale Uniunii Europene în regiunea Mării Negre

5.1. Domeniul instituțiilor

5.2. Domeniul reglementărilor

5.3. Domeniul infrastructurilor

5.3.1. Recuperarea întârzierilor în modernizarea infrastructurilor de transport destinate accesului la Drumul Mătășii

5.3.2. Promovarea intermodalității

5.3.3. Liberalizarea pieței

5.4. Domeniul gestionării frontierelor

5.4.1. Migrație și azil

5.4.2. Combaterea traficului de ființe umane

5.4.3. Modernizarea infrastructurii la punctele de trecere a frontierei

5.4.4. Cooperarea internațională

5.5. Domeniul gestionării conflictelor înghețate

5.6. Domeniul cooperării societății civile

Concluzii și recomandări

Anexă

Bibliografie selectivă

Abrevieri și glosar

- ACCOBAMS** – Acordul de cooperare pentru conservarea mamiferelor marine
- ACPR** – Alianța Confederațiilor Patronale din România
- ADT** – Analiza Diagnostică Transfrontalieră
- ADR** – Agenția de Dezvoltare Regională
- ADAF** – Asociația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului Feminin
- AEBR** – Asociația Regiunilor de Graniță Europene (*Association of European Border Regions*)
- ANAR** – Administrația Națională "Apele Române" București
- ANEIR** – Asociația Națională a Exportatorilor și Importatorilor din România
- ANP** – Asociația Națională a Patronatelor
- AQUAPOL** – Cooperarea internațională a polițiilor navale europene
- ARD** – Agenția Regională de Dezvoltare
- BCUM** – Bază de cercetare pentru utilizatori multipli
- BENELUX** – Uniune economică a Belgiei, Olandei și Luxemburgului, inițial statuată ca uniune vamală
- BPOL/BGS** – Poliția federală germană
- BLACKSEAFOR** – Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (*Black Sea Naval Cooperation Task Group*)
- BMN** – Bazinul Mării Negre
- BOOMMOLUK** – proiect UE în cadrul căruia 50 de vameși moldoveni și ucraineni vor beneficia de instruire și deplasări în țările UE pentru implementarea practicilor europene de trecere a frontierei, iar la punctele de trecere a hotarelor moldo-ucrainene vor fi instalate sisteme informaționale
- BSCA** – Asociația guvernatorilor și primarilor capitalelor de la Marea Neagră (*The Black Sea Capitals' Governors and Mayors Association*)
- BSECAO** – Observatorul Economic pentru Marea Neagră și Asia Centrală (*Black Sea and Central Asia Economic Outlook*)
- BSCF** – Forumul Gărzilor de Coastă ale Mării Negre (*Black Sea Coast Forum*)
- BSEP** – Programul de Mediu al Mării Negre
- BSERP** – Programul de refacere a mediului Mării Negre 2002-2004 și 2004-2007 (*Black Sea Environmental Recovery Project*) – continuare a Proiectului GEF /UNDP 1993-1996
- BSR** – Regiunea Mării Negre (*Black Sea Region*)
- BSSSC** – Cooperarea Subregională a Statelor Mării Baltice (*Baltic Sea States Subregional Cooperation*)
- BWM** (*International Convention for Control and Management of Ship's Ballast Water and Sediments*) – Convenția Internațională pentru Controlul și Managementul Apelor și Sedimentelor de Santină
- CADSES** – Spațiul central-european, adriatic, danubian și sud-est european (*Central, Adriatic, Danubian and South-Eastern European Space*), ce include 13 regiuni din 18 țări membre
- CAFA** – Coaliția asociațiilor femeilor de afaceri
- CBC** – Cooperarea transfrontalieră (*Cross Border Cooperation*)
- CCIR** – Camera de Comerț și Industrie a României

Institutul European din România – Studii de strategie și politici (SPOS 2007)

- CDC** – Comunitatea Opțiunii Democratice (*Community of Democratic Choice*)
- CEFTA** – Acordul Central European de Liber Schimb (*Central European Free Trade Agreement*)
- CEMAT** – Conferința ministerială europeană pentru amenajarea teritoriului (*The European Spatial Planning Ministerial Conference*)
- CEMN** – Cooperarea Economică la Marea Neagră (*Black Sea Economic Cooperation - BSEC*)
- Centrul SECI** – Centrul Regional al Inițiativei de Cooperare în Sud-Estul Europei pentru Combaterea Infraționalității Transfrontaliere (*Southeast European Cooperative Initiative Regional Center for Combating Trans-Border Crime*) de la București
- CEPS** – Centrul pentru Studii de Politică Europeană (*Centre for European Policy Studies*) de la Bruxelles
- CESA** – Asociația Europeană a Comunității Șantierelor Navale
- CIBC** – Clubul de Afaceri al Integrării Caspice (*Caspian Integration Business Club*)
- CMN** – Comisia Mării Negre
- CMPCSEE** – Consiliul de Planificare a Urgențelor Civil-Militare în Sud-Estul Europei (*Civil-Military Emergency Planning Council in Southeastern Europe*)
- CO₂** – Dioxid de carbon, gaz cu efect de seră
- COASTLERN** – Pachet educațional multimedia la distanță pentru estul Europei privind managementul integrat al zonei costiere
- COEST** – Conferința statelor din estul continentului european
- COLPOFER** – Asociație de colaborare a polițiilor din transporturile feroviare și a polițiilor companiilor feroviare din Europa (*Collaboration des services de police ferroviaire et de sécurité*)
- CSI** – Inițiativa de Securitate a Containerului
- CTE** – Cooperarea Teritorială Europeană
- DABLAS** – Grupul de lucru Dunăre-Marea Neagră (*Danube-Black Sea Task Force*)
- DADL** – Direcția Apelor Dobrogea-Litoral Constanța
- DM 2000** – Drumul Mătășii 2000
- EBRC** – Comitetul Regiunilor Graniței de Est (*East Border Regions Committee*)
- EEA** – Agenția Europeană a Mediului (*European Environmental Agency*)
- EECAC** – Europa de Est, Caucazul și Asia Centrală (*Eastern Europe, Caucasus and Central Asia*)
- ECE DG** – Directoratul General de Mediu al Comisiei Europene (*European Commission's Environment Directorate-General*)
- EEIG** – Gruparea Europeană de Interes Economic (*European Economic Interest Grouping*)
- EMSA** – Agenția Europeană pentru Siguranță Maritimă (*European Maritime Safety Agency*)
- EOMMEX** – Organizația pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii din Grecia
- ESM** – Evaluarea Strategică de Mediu
- ESPON 2013** – Rețeaua Europeană de Observare a Amenajării Teritoriului (*European Spatial Planning Observation Network*), program prin care se realizează statistici privind dezvoltarea și coeziunea teritorială a spațiului european
- EUBAM** – Misiunea Uniunii Europene de asistență la frontiera moldo-ucraineană
- EuDA** – Asociația Europeană de Dragaj

Institutul European din România – Studii de strategie și politici (SPOS 2007)

EUREGIO – program UE de cooperare regională transfrontalieră (*European Region*).

EuropeAid – Oficiul de Cooperare EuropeAid al Comisiei Europene (*EuropeAid Co-operation Office*)

Europol – organizația care se ocupă de aplicarea legii în cadrul UE și care operează cu informații referitoare la criminalitate (*European Police Office*)

FC – Fondul de Coeziune

FEDR (EFDR) – Fondul European pentru Dezvoltare Regională (*European Fund for Regional Development*)

FES – Fondul European Social

FMN – Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat

FRONTEX – Agenția Europeană pentru Managementul Cooperării Operațiunilor la Granițele Externe ale Statelor Membre din Uniunea Europeană (*European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union*), cu sediul la Varșovia, în Polonia. A fost înființată în 2004 prin Regulamentul Consiliului (EC) 2007 (2004).

GECT – Gruparea europeană pentru cooperare teritorială (*European Grouping for Territorial Cooperation – EGTC*)

GEF – Fondul Global de Mediu

GIRMIFS – Grupul Interministerial Român pentru Managementul Integrat al Frontierei de Stat

GMFUS – German Marshall Fund of the United States

GOOS – Sistemul Global de Observare a Oceanelor (*Global Ocean Observing System*)

GUUAM – Georgia, Ucraina, Uzbekistan, Azerbaidjan și Moldova

HELCOM – Comisia Helsinki (*Helsinki Commission*); acționează pentru protejarea mediului marin din Marea Baltică împotriva tuturor surselor de poluare prin cooperarea interguvernamentală a Danemarcei, Estoniei, Comunității Europene, Finlandei, Germaniei, Letoniei, Lituaniei, Poloniei, Rusiei și Suediei.

ICPDR – Comisia Internațională pentru Protecția Fluviului Dunărea (*International Convention for Protection of the Danube River*)

IEVP – Instrumentul European pentru Vecinătate și Parteneriat (*European Neighbourhood and Partnership Instrument- ENPI*)

ISD – Investiții Străine Directe (*Foreign Direct Investments – FDI*)

IFI – Instituții Financiare Internaționale

IMM – Întreprinderi mici și mijlocii (*Small and Medium Enterprises – SME*)

IMO – Organizația Internațională Maritimă (*International Maritime Organization*)

INFOTAG – Agenție de știri din Republica Moldova

INTERREG – program de cooperare interregională; programul INTERREG IVC este parte a obiectivului Cooperării Europene Teritoriale pentru politicile Fondurilor Structurale pentru perioada 2007-2013

INTERACT II – program finanțat de Fondul European de Dezvoltare Regională

ISPS Code – Codul Internațional al Securității Navale și al Facilităților Portuare

IUEA – Inițiativa Uniunii Europene pentru Apă

IUU – Pescuitul ilegal, nereglementat și neraportat (*Illegal, Unregulated and Unreported Fishing*)

JICA – Agenția Japoneză pentru Cooperare Internațională

JRC – Centru comun de cercetare (*Joint Research Center*)

KLPD – Poliția olandeză
KOSGEB – Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Turcia
MAE – Ministerul Afacerilor Externe al României
MARTOB – Program finanțat de Comisia Europeană pentru dezvoltarea și aplicarea tehnologiilor de tratament la bord al apei de balast și introducerea combustibilului marin cu puțin sulf
MATRA – Program de granturi al Guvernului Olandei
MDR – Ministerul Dezvoltării Regionale al României
MIRA – Ministerul de Interne și al Reformei Administrative al României
MIZC – Managementul Integrat al Zonei Costiere (*Integrated Coastal Management System* – **ICZM**)
MMDD – Ministerul Mediului și Dezvoltării Durabile al României
NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (*North Atlantic Treaty Organisation*)
NCACC – Acordul Consiliului Nordic de Cooperare Transfrontalieră (*Nordic Council Agreement on Cross Border Cooperation*)
NOx – Oxizi de azot
NUTS – Nomenclatorul de Unități Teritoriale Statistice (*Nomenclature des Unités Territoriales à des fins Statistiques*)
NWRCBG – Grupul Regiunilor de Graniță Nord Vest (*North West Region Cross Border Group*)
OCEMN – Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (*Black Sea Economic Cooperation Organization* - **BSECO**)
ODDE-GUAM – Organizația pentru Dezvoltare Democratică și Economică – GUAM (Organization for Democracy and Economic Development – GUAM – **ODED-GUAM**)
OIM – Organizația Internațională pentru Migrație
ONG – Organizație neguvernamentală
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa
OMC – Organizația Mondială a Comerțului (*World Trade Organization* – **WTO**)
ONU – Organizația Națiunilor Unite
PAMINA – program de cooperare transfrontalieră franco-germană
PESA – Politica Europeană de Securitate și Apărare (*European Security and Defence Policy* – **ESDP**)
PEV – Politica Europeană de Vecinătate (*European Neighbourhood Policy* - **ENP**)
PIB – Produsul Intern Brut (*Gross Domestic Product* – **GDP**)
PHARE – Program UE de asistență financiară (*Poland and Hungary Aid for Reconstruction*)
PETCs – Coridoare de Transport Pan-Europene
POCBMN – Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre pentru perioada 2007-2013 (*Black Sea Basin Joint Operational Programme 2007-2013*)
POS – Program Operațional Sectorial
PNUD – Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (*United Nations Development Programme* – **UNDP**)
PPC – Paritatea puterii de cumpărare (*Purchasing Power Parity* – **PPP**)
PSAMN – Planul Strategic de Acțiune pentru Marea Neagră

RAILPOL – Organizația Polițiilor Feroviare din Europa
RCMP – Planul de Management al Bazinului Dunării (*River Catchment Management Plan of the Danube River*)
RMN – Regiunea Mării Negre
SAPARD – program UE de asistență financiară pentru agricultură și dezvoltare rurală (*Strategic Action Plan for Agriculture and Rural Development*)
SCOMAR – Sistemul Complex de Supraveghere, Observare și Control al Traficului la Marea Neagră
SEE – Program de Coeziune Teritorială pentru Europa de Sud-Est
TACIS – Program de Asistență Tehnică pentru Comunitatea Statelor Independente (*Technical Aid to the Commonwealth of Independent States*)
TAKO -Transnistria, Abhazia, Nagorno-Karabagh și Osetia de Sud
TDA – Analiza de Diagnostic Transfrontalier (*Transboundary Diagnostic Analysis*)
TEN-T – Rețeaua Tran-Europeană de Transport (*Trans European Network – Transport*)
TREBAWA - Tratarea la Bord a Apelor de Balast
UE-15 – Uniunea Europeană cu 15 membri
UE-25 – Uniunea Europeană cu 25 membri
UNBCCE – Uniunea Confederațiilor Antreprenoriale ale Mării Negre și Mării Caspice
UNCLOS – Convenția Națiunilor Unite pentru Legea Mării (*United Nations Convention of the Law of The Seas*)
UNESCO – Organizația Națiunilor Unite pentru Educație și Știință
URBACT – Program UE de cooperare în domeniul urbanismului
USAID – Asistența Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (*United States Assistance for International Development*)
UTI – Unități de Transfer Intermodal
UTS – Unități Teritorial Statistice; de ordinul I – o țară; de ordinul III – un județ
VITOPIS – Sistem de informații privind observarea traficului și a poluării provenite de la nave (*Vessels International Traffic Observation and Pollution Information Systems*)
ZEE – Zone Economice Exclusive (*Exclusive Economic Zones – EEZ*)
ZPP – Zone de Protecție pentru Pescuit (*Fisheries Protection Zones – FPZ*)
WWF – World Wildlife Fund

Capitolul 1. Profilul geopolitic și geostrategic al regiunii Mării Negre

Regiune direct învecinată Uniunii Europene și complex de securitate emergent în arealul geopolitic și geostrategic al Orientului Mijlociu extins (*Greater Middle East*), regiunea Mării Negre are o importanță strategică majoră pentru Uniunea Europeană și comunitatea euro-atlantică în ansamblul său. Ea este parte a unui proces istoric neîncheiat, de eliminare a moștenirii Războiului Rece și edificare a stabilității și democrației în Europa. Acest proces, început în Europa Centrală, zona Mării Baltice și Europa de Sud-Est, a inclus recent și regiunea Mării Negre. Momentul hotărâtor care a condus la o modificare a opticii statelor occidentale față de această regiune l-a reprezentat 11 septembrie 2001. Pe fundalul redefinirii *Heartland*-ului, regiunea Mării Negre a fost „redescoperită” de Occident și împinsă „de la periferie către centrul atenției occidentale”.¹

1.1. Regiunea Mării Negre

În accepțiunea Comisiei Europene, regiunea Mării Negre reprezintă o zonă distinctă, ce reunește 10 state: 6 state riverane – Bulgaria, România, Ucraina, Federația Rusă, Georgia și Turcia – și 4 state pe care istoria, proximitatea și legăturile strânse cu bazinul Mării Negre – Armenia, Azerbaidjan, Republica Moldova și Grecia le recomandă ca actori relevanți în zonă. Astfel, definiția *europenă* a regiunii Mării Negre se suprapune în bună măsură peste conceptul de *regiune extinsă a Mării Negre (Wider Black Sea Region)* promovat, anterior, de către NATO în relațiile sale cu aliații și partenerii din zonă. Dacă sub raportul acoperirii geografice cele două concepte sunt oarecum similare, la nivelul intenționalității pot fi decelate anumite diferențe. Alianța Nord-Atlantică, subliniind faptul ca regiunea extinsă a Mării Negre este deopotrivă o punte către regiunea bogată în energie a Mării Caspice și o stavilă în calea amenințărilor transnaționale, promovează un concept de tip „pod/barieră” privitor la zonă². Pentru UE regiunea Mării Negre reprezintă o arie distinctă de implementare a Politicii Europene de Vecinătate (PEV), ce urmărește instituirea la granițele sale a unui „cerc de prieteni”, cum l-a denumit Romano Prodi, în cuprinsul căruia să fie respectate și promovate, într-o măsură mai mare sau mai mică, principiile, valorile și modurile sale de guvernare³. Dacă acceptăm că ultimul val de extindere către Est a însemnat impunerea controlului Uniunii asupra unor vecini marcați de instabilitate și sărăcie, aplicarea PEV înseamnă extinderea acestui proces încă mai

¹ Ronald D. Asmus, Bruce P. Jackson, „The Black Sea and the Frontiers of Freedom”, în *Policy Review*, No. 125, June-July 2004, pp. 17-26. Articolul a fost republicat în Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig (editori), *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, The German Marshall Fund of the United States, Washington D.C. și Bratislava, 2004, pp. 17-26. Vezi și Adrian Pop, „Provocări și oportunități în regiunea Mării Negre”, în *Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 117,
http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf.

² Adrian Pop, „NATO and the European Union: Cooperation and security”, *NATO Review*, summer 2007,
<http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/english/art6.html>.

³ Romano Prodi, „A Wider Europe – A Proximity Policy as the key to stability”, în *Peace, Security and Stability - International Dialogue and the Role of the EU*, Sixth ECSA-World Conference, Jean Monnet Project, Brussels, 5-6 December 2002, SPEECH-02-619,
http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/news/prodi/sp02_619.htm

departe către Est, dincolo de granițele Europei extinse, mai exact etapa secundară a unui proces prin care „bunurile” ce se doresc a fi „exportate” sunt translatate dinspre periferia internă, către cea externă a UE lărgite.

Provocarea pe care o reprezintă implementarea acestui proces în regiunea Mării Negre este cu atât mai importantă cu cât aceasta prezintă conotații geopolitice, geostrategice și geoeconomice multiple. Ca nouă frontieră sud-estică a UE, regiunea Mării Negre se constituie, prin populația sa de aproape 200 de milioane de locuitori, într-o uriașă piață pentru exporturile Uniunii Europene. Zonă de tranzit a petrolului și gazului natural din Asia Centrală și Orientul Mijlociu către Europa, regiunea Marea Neagră reprezintă totodată veriga de legătură a unei **axe geopolitice și geoeconomice emergente Marea Mediterană - Marea Neagră - Marea Caspică**. Nu în ultimul rând, ea este o zonă de trafic ilicit, crimă organizată și terorism, precum și o platformă pentru operații militare, de reconstrucție și stabilizare în Afganistan, Irak și, posibil Iran. În același timp, regiunea se prezintă ca o zonă-tampon de îngemănare a culturilor și civilizațiilor ortodoxă, islamică și occidentală.

1.2. Noul mediu de securitate în regiunea Mării Negre

Din unghi de vedere european, odată cu accesarea României și Bulgariei în Uniunea Europeană, situația se prezintă astfel în regiunea Mării Negre: trei țări sunt state membre ale UE – Grecia, România și Bulgaria; o țară este candidată la integrarea în UE – Turcia; cinci țări sunt acoperite de Politica Europeană de Vecinătate (PEV), fără a li se oferi însă perspectiva certă și un calendar al accesării în Uniune – Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Armenia și Azerbaidjan; iar o țară cheie beneficiază de un parteneriat strategic cu UE – Federația Rusă. Prin urmare, UE are relații contractuale de un tip sau altul cu toate țările regiunii.

În prezent, integrarea europeană este percepută ca asigurând, prin ea însăși, cea mai atrăgătoare viziune, prin modelul său economic și politic, pentru regiune. În același timp însă, ea riscă să fie inadecvată în raport cu așteptările populațiilor din noile democrații, dacă implementarea modelului european nu este însoțită și de o asistență financiară substanțială. Implicarea activă a UE în această regiune va fi dificil de realizat în viitorul apropiat, ținând cont de faptul că în prezent UE este preocupată de consecințele lărgirii Uniunii și de implementarea Tratatului de Reformă al acesteia.

Deși regiunea a înregistrat progrese în ultimii ani, ea continuă să fie marcată de un număr de riscuri și provocări de securitate, unele cu reverberații la nivel global, ce includ: focare de terorism în Caucaz; proliferarea armelor de distrugere în masă și a produselor cu dublă-utilizare, precum și traficul ilicit transfrontalier cu astfel de materiale; fluxurile migratorii masive dinspre Asia și Africa către Uniunea Europeană; vecinătatea Asiei Centrale, Caucazului și Balcanilor Vestici, regiuni marcate de instabilitate, tensiuni, conflicte și activități ale crimei organizate; degradarea mediului ambiant; dezastrele naturale; persistența relațiilor de neîncredere reciprocă între unele din țările regiunii (între Grecia și Turcia, de exemplu); intensificarea tendințelor naționaliste și antioccidentale în Turcia și menținerea presiunilor islamice asupra acesteia; accentuarea tendințelor separatiste și persistența conflictelor înghețate; dorința Rusiei de a reveni în prim-planul politicii regionale și internaționale; dependența energetică; sărăcia și subdezvoltarea economică; tendințele demografice negative; ineficiența administrativă; și fragilitatea statală.

În anii din urmă, problema statelor eșuate a fost propulsată în prim-planul agendei de securitate europene și internaționale. Statul fragil este statul care nu este capabil sau nu dorește să exercite controlul asupra teritoriului său, să garanteze securitatea cetățenilor săi, să implementeze instituții eficiente pentru a garanta participarea politică și domnia legii și să furnizeze bunuri publice precum educația, sănătatea și bazele structurale ale creșterii economice.

Problema fragilității statale este deosebit de acută în regiune, îndeosebi în Republica Moldova și statele din Caucaz. În aceste state guvernările slabe sau autocrate, sărăcia extremă, conflictele înghețate (Transnistria și Nagorno-Karabagh) și amenințările la adresa integrității teritoriale alcătuiesc o mixtură dintre cele mai nefericite, iar mecanismele inadecvate de implementare a statului de drept îngăduie corupției și crimei organizate să înflorească.⁴ Mai mult decât atât, Dagestanul și Ingușetia s-au transformat în terenuri fertile pentru dezvoltarea islamismului radical, generator de terorism motivat religios.

Legăturile dintre stat și cetățeni sunt extrem de precare îndeosebi în Republica Moldova. Această țară aflată la frontiera externă a UE are, potrivit ultimului recensământ, 3,58 milioane de locuitori, din care circa 600 de mii în afara granițelor. În 2006 această diasporă moldovenească a trimis în țară sume de bani ce reprezintă, potrivit datelor Băncii Mondiale, 38,2% din PIB-ul Republicii Moldova. Astfel, **Republica Moldova s-a plasat pe primul loc în topul primelor 10 țări beneficiare de remiteri pe plan mondial**⁵. Doar o proporție infimă din aceste remiteri este investită însă în mici afaceri în Moldova (6,5%)⁶. Covârșitoarea lor majoritate este investită în consum, educația copiilor și aducerea membrilor de familie în străinătate. Împrejurarea vorbește, o dată în plus, despre caracterul extrem de fragil al relației stat-cetățeni, ce poate să submineze înseși bazele statalității moldovenești.

Conflictele din regiunea Mării Negre nu numai că au rămas nesoluționate, dar și-au păstrat intact potențialul de reaprindere. Relațiile dintre Armenia și Azerbaidjan rămân afectate de conflictul din Nagorno-Karabagh. Georgia nu controlează aproape 18 procente din teritoriul național, confruntată fiind cu mișcările secesioniste din Abkhazia și Osetia de Sud. Republicii Moldova îi este amenințată integritatea teritorială de către autoritățile de la Tiraspol ce controlează Transnistria, o fâșie îngustă de teritoriu la est de Nistru, dar extrem de importantă pentru elementele crimei organizate și imigranții ilegali. Rusia rămâne angrenată în conflictul

⁴ Iris Kempe, Kurt Klotzle, *The Balkans and the Black Sea Region: Problems, Potentials, and Policy Options*, CAP Policy Analysis 2/2006, p. 6.

⁵ The World Bank Migration and Remittances Factbook (2007), *Migration and Remittances in Moldova*, <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1181678518183/Moldova.pdf>. Nu se cunoaște numărul exact al migranților moldoveni, dar majoritatea analiștilor sunt de părere că cifra de 1 milion vehiculată de mass-media moldovenească este exagerată și consideră că evaluarea acestora la circa 600 de mii este una mai aproape de realitate. Comportamentul migranților moldoveni în chestiunea remiterilor este perfect îndreptățit din moment ce climatul de afaceri și investițional în Republica Moldova nu este deloc prietenos, iar statul nu se implică în nici un fel în managementul migrației cu scop de muncă a cetățenilor săi, plasarea la muncă în străinătate fiind lăsată exclusiv pe seama firmelor private care, în majoritatea cazurilor, solicită taxe ilegale celor ce vor să lucreze în străinătate.

⁶ În cazul migranților proveniți din zonele urbane proporția este puțin mai mare, de 6,9%. Vezi Boris Ghencea, Igor Gudumac, *Migrația de muncă și remitențele în Republica Moldova*, Organizația Internațională a Muncii/Aliața Microfinanțare Moldova/Fundația Soros Moldova, Chișinău, 2005.

din Cecenia, iar întreg nordul Caucazului rămâne un viespar de mișcări separatiste și conflicte etnice, ce amenință nu doar stabilitatea Federației Ruse, ci și pe cea a regiunii în ansamblul său.

Pe fundalul nesoluționării conflictelor înghețate, forțele separatiste au devenit din ce în ce mai active, iar teritoriile controlate de ei, raiul elementelor criminale. Din acest punct de vedere un important factor de risc în regiune îl reprezintă organizația neoficială ce reunește republicile nerecunoscute ale Transnistriei, Abkhaziei, Karabagului de Munte (Nagorno-Karabagh) și Osetiei de Sud - **TAKO**. Liderii acestor entități quasi-statale își fac vizite reciproce, își promit unul altuia sprijin politic și militar, semnează acorduri economice, produc și trafichează armament pentru zone de conflict.

O provocare strategică deosebită pentru regiunea Mării Negre vizează capacitatea acesteia de a juca rolul de verigă de legătură în transportul resurselor energetice eurasiatice către consumatorii Uniunii Europene. În condițiile amenințărilor teroriste din Orientul Mijlociu, cererii sporite de resurse energetice a economiilor Chinei și Indiei și a sincopelor în aprovizionarea Europei cu resurse energetice rusești, comunitatea euro-atlantică este vital interesată în diversificarea surselor de aprovizionare cu energie. În acest context, regiunea Mării Negre este menită să se constituie într-un pivot al transportului petrolului și gazului natural din zona Mării Caspice și Asiei Centrale către piețele occidentale. În vreme ce SUA s-au implicat de timpuriu în proiecte legate de furnizarea energiei prin Marea Neagră, Uniunea Europeană a început doar în ultimii ani să înțeleagă importanța dezvoltării unei strategii energetice externe care să încorporeze o focalizare pe coridoare de transport implicând țările regiunii Mării Negre. *Cartea Verde a Energiei*, adoptată la 8 martie 2006 și raportul *O politică energetică pentru Europa*, adoptat de Comisia Europeană la 10 ianuarie 2007, ce statuează obiectivul energetic central – reducerea cu 20% a gazelor cu efect de seră până în anul 2020 – și liniile directoare ale noii politici energetice europene, confirmă acest țel⁷.

La 25 mai 2005 a fost inaugurată oficial conducta Baku-Tbilisi-Ceyhan, ce transportă petrol din Azerbaidjan prin Georgia și Turcia către Marea Mediterană. Extensii viitoare ale conductei, ce ar implica transportul petrolului și gazului natural din Kazahstan și Turkmenistan, sunt în diferite stadii de construcție sau negociere. Alte importante proiecte sunt gazoductul Baku-Tbilisi-Erzurum și proiectatul gazoduct Nabucco, ce ar urma să conecteze Europa la rețeaua turcească de gaz prin România, Ungaria și Austria⁸. Tot în 2005, însă în noiembrie, a fost inaugurată conducta de gaz *Blue Stream* dinspre Rusia către Turcia. Astfel, se poate spune că Marea Neagră s-a transformat deja într-o rută comercială ce leagă Europa, prin țarmurile sale sud-estice, de Caucaz și alte părți ale Asiei.

Dar deschiderea și transformarea graduală a regiunii a generat și costuri în planul securității: valurile masive de imigranți ilegali din țările Asiei și Africii traversează țări ale bazinului Mării Negre, îndeosebi Ucraina și Republica Moldova, în drumul lor către Uniunea Europeană, iar elementele crimei organizate sunt mai active ca niciodată în zonă.

⁷ *An Energy Policy for Europe*, Memo, European Commission, Directorate-General for Energy and Transport, January 2007, http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/index_en.htm.

⁸ Ariel Cohen and Conway Irwin, "U.S. Strategy in the Black Sea Region", *Backgrounder* No. 1990, December 12, 2006.

O altă gravă amenințare la adresa securității și stabilității zonei o reprezintă traficul cu arme mici și ușoare, echipament militar, muniție și materiale strategice, consecință a conlucrării între grupări teroriste și mafiile active în regiune, în special în spațiul ex-sovietic. O parte a armamentului traficat se transportă prin porturile de la Marea Neagră, rutele maritime de contrabandă fiind considerate de traficanți mai sigure decât cele terestre. Deosebit de preocupant a devenit, de asemenea, traficul cu droguri, favorizat de dezvoltarea pieței de producție și consum a stupefiantelor, precum și de schimbarea și diversificarea rutelor, ce include rute maritime. Potrivit unor estimări, circa 10% din traficul ilicit prin regiunea Mării Negre utilizează rute maritime⁹.

Un fenomen deosebit de grav este și cel al pirateriei maritime, fenomen care se considera ca aparținând istoriei, dar care, în ultima perioadă, a cunoscut o recrudescență. Pirateria este astăzi o activitate specifică atât rețelelor naționale, cât și celor internaționale ale crimei organizate. O tendință alarmantă este aceea a creșterii interdependenței dintre piraterie și terorism, pirateria maritimă devenind una dintre tacticile-cheie ale grupărilor teroriste. Spre deosebire de pirații clasici, care aveau drept principal scop câștigul economic, pirații moderni sunt teroriști ai mărilor, „înarmați” cu ideologii extremiste, mijloace sofisticate și o agendă politică radicală extinsă. Acest nexus dintre piraterie și terorism este foarte periculos, în special pentru piețele energetice, transportul maritim al petrolului și gazului fiind deosebit de vulnerabil în fața atacurilor de acest tip (numai prin strâmtoarea Bosfor, ce leagă Marea Neagră de Mediterana, trec anual peste 500 de tancuri petroliere).

1.3. Poziționări ale statelor riverane

Zonă de suprapunere a intereselor occidentale cu cele rusești, bazinul Mării Negre se înfățișează în prezent ca o regiune în care se intersectează două sisteme integrative: cel al comunității euro-atlantice, reprezentată de Alianța Nord-Atlantică (NATO) și Uniunea Europeană (UE); și cel al Comunității Statelor Independente (CSI), aflat sub influența decisivă a Rusiei. Din punct de vedere strategic, începând din 2007, pentru întâia dată în istoria sa recentă, poziționarea celor șase state riverane Mării Negre înfățișează o situație oarecum de paritate și echilibru: trei țări membre NATO (România, Bulgaria, Turcia) – dintre care două și membre ale Uniunii Europene (România și Bulgaria), iar una candidată la integrarea în UE (Turcia); și 3 țări membre ale CSI (Federația Rusă, Ucraina și Georgia) – dintre care una retrasă din Consiliul miniștrilor apărării ai CSI (în februarie 2006) și cu clare aspirații de integrare atât în NATO, cât și UE (Georgia), iar alta nu doar rămasă în CSI ca membru cu drepturi depline, dar și intrată în Spațiul Economic Comun de sub egida Rusiei¹⁰, ceea ce nu o împiedică să declare, cel puțin la nivel retoric, drept obiective strategice, integrarea în NATO și UE (Ucraina).

Principalele vulnerabilități cu care se confruntă regiunea rămân, așadar, diferențele marcante dintre țările situate în partea occidentală a bazinului Mării Negre și cele situate în partea orientală a acestuia, stadiile diferite de dezvoltare ale țărilor ce compun regiunea și lipsa unei autentice identități regionale.

⁹ Eugene B. Rumer and Jeffrey Simon, *Toward a Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region*, Institute for National Strategic Studies Occasional Paper 3, National Defense University Press, Washington, D.C., April 2006, p. 22.

¹⁰ Din Spațiul Economic Comun fac parte Rusia, Kazahstan, Ucraina și Belarus.

Atât **România**, cât și **Bulgaria**, ca țări ale frontierei estice a comunității euro-atlantice, și-au asumat rolul de punți comerciale și energetice și bariere în calea amenințărilor transnaționale de securitate emanând din regiunea Mării Negre. Totodată, ambele țări au devenit capete de pod active ale intereselor americane de securitate în zonă¹¹. În vreme ce însă România și-a adjudecat un singur proiect în sfera securității energetice, de anvergură modestă în zonă, oleoductul Constanța- Trieste, Bulgaria și-a asigurat atât susținerea occidentalilor, cât și a rușilor, pentru importantul proiect de oleoduct Burgas-Alexandroupolis¹².

Noile condiții de după Războiul Rece au oferit **Turciei**, stat pivotal al NATO, având o relație specială cu SUA, o oportunitate pentru *leadership* regional în zona Mării Negre. În pofida divergențelor istorice și strategice, Turcia și-a amplificat relațiile economice și politice cu Rusia, orientare care se bucură de o deosebită popularitate la Ankara. Rusia se plasează pe locul trei în sursele de import ale Turciei, iar gazul rusesc acoperă 70% din consumul de gaz al Turciei. Gazoductul *Blue Stream*, construit în urma unui acord încheiat de Ankara și Moscova în 1997, s-a plasat într-o competiție directă cu coridorul energetic Est-Vest de la Marea Caspică la Marea Mediterană, pe care guvernul turc îl considera la vremea aceea prioritatea sa strategică numărul 1. Tensiunile turco-americane legate de războiul din Irak și impactul său asupra populației sale kurde au pus și mai mult la încercare relația sa specială cu SUA. Pe de altă parte, operațiunea *Black Sea Harmony*, lansată de Turcia în 2004, inițial ca inițiativă națională, ulterior ca inițiativă regională deschisă tuturor statelor riverane Mării Negre, pentru prevenirea și descurajarea actelor de terorism și a traficului ilicit cu arme de distrugere în masă, s-a bucurat de aprecierea deosebită a SUA, angrenate în “războiul împotriva terorii”. Deși a reușit să devină țară candidată la Uniunea Europeană, Turcia continuă să se confrunte cu criticile Bruxellesului legate de influența mult prea mare a *establishment*-ului militar asupra politicului, nerespectarea drepturilor omului (în special a minorității kurde) și a egalității de șanse între femei și bărbați, precum și cu aprehensiuni legate de locul și rolul unui stat islamic într-o Europă unită. Dezamăgită, pe de o parte, de turco-scepticismul noilor lideri politici ai Franței (președintele Nicholas Sarkozy) și Germaniei (cancelarul Angela Merkel), care au vorbit de un statut de membru asociat de rang secund pentru Turcia iar, pe de altă parte, de refuzul vechiului său aliat, SUA, de a interveni împotriva gherilelor kurde ce lansează atacuri în zona de graniță din nordul Irakului, Turcia s-a reorientat pragmatic, reînnoind și dezvoltând cooperarea politico-diplomatică cu Siria și Iranul, ce susțin obiectivele sale de securitate în zonă¹³. Valul de naționalism, euroscepticism și antiamericanism ce a cuprins în ultima vreme o bună parte din populația turcă riscă să facă tot mai dificilă asumarea de către Turcia a rolului ce părea a-i fi fost hărăzit, de punte de legătură și ancoră a Occidentului în regiunea extinsă a Mării Negre și Orientul Mijlociu extins.

¹¹ În vreme ce România și-a însoțit demersul de mesaje cu vădită tentă antirusească, Bulgaria a adoptat o atitudine mai prudentă față de Rusia.

¹² Ion Naval, “Regiunea Mării Negre din perspectiva diplomației hidrocarburilor”, în *Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*, Cartier, Chișinău, 2005, pp. 208-210.

¹³ Owen Matthews and Seth Colter Walls, “It’s Not About the West”, *Newsweek*, November 5, 2007, pp. 22-24.

După o perioadă destul de lungă de repliere asupra sa însăși și focalizare asupra problemelor restructurării societății și întăririi CSI, concomitent cu diversificarea parteneriatelor cu SUA și UE și a relațiilor cu statele din Extremul Orient, în ultimii ani **Federația Rusă** a revenit în forță atât în politica mondială, în special cea cu ramificații energetice, cât și în cea regională, declarând că „a revenit” în Balcani și Marea Neagră. Semnificative din acest punct de vedere rămân gestul cu conotații geopolitice simbolice al plantării steagului propriu pe fundul Oceanului Înghețat, precum și întreruperile în aprovizionarea cu energie la care a supus atât vecinii, cât și Europa în ansamblul său (pentru problematica energetică mondială), intransigența de care a dat dovadă în chestiunea independenței provinciei Kosovo (pentru problematica balcanică) și refuzul liderului de la Kremlin de a participa la Forumul Mării Negre de la București (pentru problematica Mării Negre).

Regiunea Mării Negre deține un loc fruntaș pe agenda de securitate națională a Rusiei. Preocuparea principală în regiune o reprezintă prelungitul conflict din Cecenia, care amenință să se extindă în Dagestan sau Georgia, cu grave consecințe interne și externe pentru Rusia și alte țări ale regiunii. Seria atacurilor teroriste din ultimii ani – la Moscova, Beslan și Nalchik – ce au implicat teroriști ceceni, precum și membri ai altor grupuri etnice din regiunea Caucazului, arată că autoritățile de la Kremlin nu au reușit „îngrădirea” conflictului. Mai mult decât atât, el amenință să contamineze restul Caucazului de Nord.

Kremlinul nu a izbutit să își consolideze relațiile cu UE în sistemul de la „bloc la bloc”, cum ar fi dorit, dar a reușit să intre în forță pe piața energetică europeană prin intermediul unor companii transnaționale sau deținute de alte state din spațiul ex-sovietic, și să genereze o anume falie între guvernele europene înclinare către poziții intransigente în probleme precum energia și drepturile omului, și cele înclinare, din rațiuni de dependență energetică și dorința forjării unui parteneriat strategic cu aceasta, către anumite concesii față de Moscova. Un studiu al Consiliului European de Relații Externe a identificat nu mai puțin de 5 abordări distincte ale relațiilor cu Rusia la nivelul statelor membre din „vechea” și „noua” Europă: „cai troieni” (Cipru și Grecia) care adesea apără interesele rusești în cadrul UE și sunt dispuse să-și exercite dreptul de veto asupra pozițiilor comune UE; „parteneri strategici” (Franța, Germania, Italia și Spania) care mențin o „relație specială” cu Rusia care uneori subminează pozițiile UE comune; „pragmatici prietenoși” (Austria, Belgia, Bulgaria, Finlanda, Ungaria, Luxemburg, Malta, Portugalia, Slovacia și Slovenia) care au o relație apropiată cu Rusia și pun interesele de afaceri deasupra țelurilor politice; „pragmatici reci” (Republica Cehă, Danemarca, Estonia, Irlanda, Letonia, Olanda, România, Suedia și Marea Britanie) care se focalizează de asemenea pe interesele de afaceri dar nu se sfiesc să critice comportamentul Rusiei ori de câte ori este cazul; și „noi războinici reci” (Lituania și Polonia) care manifestă o ostilitate nedisimulată în raport cu Kremlinul și sunt dispuși să-și exercite dreptul de veto pentru a bloca negocierile UE cu Rusia¹⁴. Rămâne de văzut dacă în urma acordului de cooperare strategică semnat de către companiile Rosneft și Royal Dutch Shell la Moscova, la 6 iulie 2007, Olanda nu a trecut deja din categoria „pragmaticilor reci”, în cea a „partenerilor strategici”¹⁵.

Totodată, Rusia s-a dovedit eficientă în a ocupa poziții economice strategice pe piețele României și Bulgariei înainte și după integrarea lor în NATO și UE, în principal pe piețele de transport, distribuție și prelucrare a petrolului și gazelor naturale, să își îmbunătățească

¹⁴ Mark Leonard and Nicu Popescu, *A Power Audit of EU-Russia Relations*, Policy Paper, European Council on Foreign Relations, 2 November 2007, pp. 2, 27-50.

¹⁵ „Rosneft, Shell agree on strategic partnership”, *New Europe*, July 15-21, 2007, p. 10.

relațiile cu Turcia și Iranul și să își consolideze considerabil influența în Republica Moldova și Ucraina. Dincolo de poziția sa necontestată de ultim arbitru al conflictelor regionale, Rusia a reușit să se impună grație forței sale economice în continuă expansiune, în cadrul căreia componenta energetică joacă un rol esențial. În mai 2007, președintele Putin a efectuat un turneu strategic în Kazahstan și Turkmenistan, soldat cu dobândirea de noi atuuri în geopolitica energiei aferentă zonei. Cu acest prilej președintele Putin a anunțat construirea unui gazoduct care să lege Turkmenistanul de Rusia, ca alternativă la proiectul SUA de a construi un gazoduct către Europa care să ocolească Rusia, precum și faptul că Rusia și Kazahstanul vor pune bazele unei uniuni vamale, după aderarea Moscovei la Organizația Mondială a Comerțului.

Valul schimbărilor politice din Georgia, Ucraina și Kirghizstan, catalogate cu prea multă ușurință drept „revoluții” („a trandafirilor”, „portocalie” și „roză”) au fost percepute de către Kremlin ca menite să submineze și să destabilizeze influența rusă în regiune. În Caucazul de Sud, cu Georgia și Azerbaidjanul urmând politici de angajare activă cu NATO, Armenia a rămas singurul partener strategic al Rusiei.

După atacurile de la 11 septembrie 2001, Rusia a participat la operațiunea NATO *Active Endeavour*. În iunie 2006, o navă de patrulare rusă a luat parte la manevrele militare organizate sub egida NATO. Pe de altă parte însă, Moscova se pronunță categoric împotriva prezenței permanente a flotei NATO (SUA, Marea Britanie, Germania, Grecia, Italia, Olanda și Spania) în bazinul Mării Negre. Kremlinul consideră că extinderea exercițiilor militare din cadrul *Active Endeavour* la perimetrul Mării Negre ar putea conduce la escaladarea tensiunilor în regiune, fiind, totodată, un gest de desconsiderare a statelor din zonă, capabile, potrivit Moscovei, să gestioneze singure securitatea bazinului Mării Negre.

Plasată la întretăierea a trei arii geopolitice – euro-atlantică, euro-asiatică și islamică – **Ucraina** și-a continuat și în anii din urmă tradiționala balansare politică și economică între Est și Vest, rămânând captivă faliei dintre Rusia și comunitatea euro-atlantică. Dependentă energetic de Rusia, Ucraina este în același timp o piesă importantă a rețelelor occidentale de transport a energiei caspice. Profitând de faptul că, pe de o parte, Federația Rusă a încercat să blocheze transportul petrolului caspic prin conducta Odessa-Brodi iar, pe de altă parte, UE a alocat fonduri pentru prelungirea sa până către Marea Baltică, Ucraina a obținut avantaje din partea amândorura. În pofida noului guvern pro-occidental instalat la Kiev, scorul strâns obținut de forțele politice pro-occidentale în raport cu cele pro-rusești la alegerile anticipate din octombrie 2007 fac probabilă continuarea și în viitor a liniei de oscilare politică și economică între Vest și Est. Printre problemele disputate în prezent de către Ucraina în zona Mării Negre se numără dilemele tranzitului resurselor de energie, diferendul cu Rusia privind Insula Tuzla și disputele cu România privitoare la insula Șerpilor, delimitarea platoului continental și a zonelor economie exclusive și canalul Bâstroe.

Pentru **Georgia**, principala provocare de securitate rămâne restaurarea suveranității sale asupra Abkhaziei și Osetiei de Sud. Aceasta depinde în bună măsură de relațiile Georgiei cu Rusia, care a sprijinit provinciile secesioniste, se opune aspirațiilor Georgiei de a deveni membru NATO și desfășoară pe teritoriul său acțiuni militare împotriva grupurilor teroriste cecene, sub pretextul că Georgia nu dispune de capacitatea de a-și securiza

frontierele¹⁶. Principala misiune încredințată de Occident Georgiei este securizarea tronsonului național din conducta petrolieră Baku-Tbilisi-Ceyhan. Însă secesionismul și instabilitatea politică internă, ce a condus în noiembrie 2007 la decretarea de către președintele Saakashvili a stării de urgență pentru 15 zile pe întreg teritoriul țării, pun serios sub semnul întrebării capacitatea Georgiei de a-și asuma acest rol.

1.4. Poziționări ale organizațiilor regionale

Cooperarea regională este creditată a dispune de un important potențial pentru disiparea noilor linii potențiale de divizare rezultate în urma extinderii NATO și UE în regiunea Mării Negre și a avea un impact pozitiv asupra securității energetice și a celei ecologice, precum și a combaterii noilor amenințări transnaționale la adresa securității, precum terorismul și proliferarea armelor de distrugere în masă, traficul de ființe umane droguri, arme mici și ușoare și material nuclear fizionabil și migrația ilegală.

Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN) reunește, pe lângă cele 6 state litorale, alte 7 state sud-est europene, est-europene și caucaziene – Albania, Armenia, Moldova, Azerbaidjan, Grecia și Serbia și Muntenegru. În plus, alte 13 state beneficiază de statutul de observatori, dintre care 7 sunt membre ale UE (Austria, Republica Cehă, Franța, Germania, Italia, Polonia, și Slovacia), iar 6 sunt țări terțe în raport cu UE (Belarus, Croația, Egipt, Israel, Tunisia și SUA)¹⁷. Prin numărul mare de state membre și gradul înalt de instituționalizare, **OCEMN** s-a impus drept cea mai însemnată formă de colaborare multilaterală în regiune.

Planul inițial care prevedea, pe agenda economică a **OCEMN**, crearea unei zone de liber schimb, s-a dovedit a fi nerealist și a obținut un suport politic limitat. Diversitatea angajamentelor internaționale și aderarea mai multor state membre **OCEMN** la legislația și regulile UE, au făcut ca stabilirea unui regim economic regional unitar să devină o sarcină aproape imposibilă. Cel de al doilea scop inițial, acela de a crea un proces de cooperare bazat pe interesele de afaceri a rămas și el nerealizat, în principal din cauza faptului că sectorul privat a rămas în mare parte în afara procesului de decizie al organizației. Cu toate acestea, elitele locale consideră că organizația are cel mai mare impact asupra mediului de securitate în regiunea Mării Negre¹⁸. Într-adevăr, pe lângă tradiționalele preocupări legate de sfera economică, organizația și-a adăugat și preocupări din sfera securității. Astfel în 1998 a înființat un grup de lucru pentru combaterea crimei organizate și managementul dezastrelor naturale. În 2002 a pus bazele unor grupuri de lucru ce se ocupă de controlul frontierelor, managementul crizelor și contraterorismul. Iar în 2004 au fost puse bazele unei rețele de ofițeri de legătură între ministerele de interne ale statelor membre. Astfel încât se poate afirma că dacă nu *de jure*, cel puțin *de facto*,

¹⁶ Există suspiciunea că în spatele teroriștilor ceceni din Pankisi se află serviciile secrete rusești. Vezi Vladimir Socor, *September 11 and the geopolitical revolution of our time*, Editura Politeia – SNSPA, București, 2004, p. 22.

¹⁷ Statutul de observator a fost extins și la câteva organizații interguvernamentale (Conferința Cartei Energiei, Comisia pentru Protecția Mării Negre împotriva Poluării) și non-guvernamentale (Clubul Internațional al Mării Negre).

¹⁸ Adrian Pop, „Regionalism, Sub-regionalism and Security in the Black Sea Region. Research Summary”, în *Euro-Atlantic Studies*, 7, 2004, p. 78.

OCEMN și-a depășit deja statutul oficial de organizație economică regională, apropiindu-și atribuții din sfera securității.

Între factorii ce exercită un impact negativ asupra dezvoltării **OCEMN** se numără: lipsa unui lider benevolent sau stat sponsor, care să-și asume și o bună parte din costuri (Grecia și Turcia jucând doar parțial acest rol); existența unor probleme de securitate de tip hard nerezolvate între unii din membrii săi; tendința de a ocoli problemele economice delicate; excesiva birocratizare; și mecanismul consensual de luare a deciziilor.

Diversitatea de afiliere la diferite organizații internaționale a statelor membre **OCEMN** (UE, NATO, Organizația Mondială a Comerțului, etc.) rămâne probabil una dintre cele mai atractive caracteristici ale organizației. Această diversitate va trasa liniile directoare ale agendei **OCEMN** și scopul activităților sale pe viitor, inclusiv capacitatea de a juca un rol semnificativ pe scena europeană și internațională și a oferi un exemplu de dialog constructiv între state cu statute oficiale diferite și dezvoltări asimetrice.

Pentru regionalismul Mării Negre este vital ca **OCEMN** să dezvolte o relație constructivă și structurată cu alți actori regionali și internaționali, în special cu UE, care deține atât resursele, cât și expertiza de a se implica în proiecte regionale. Relația cu UE a devenit un element central al agendei **OCEMN**, alături de instrumentul financiar distinct ce a fost inclus în noul aranjament financiar pentru perioada 2007-2013. Cu toate acestea, există o limită obiectivă a dezvoltării acestei relații: în timp ce obiectivele UE sunt axate pe cooperarea transfrontalieră, **OCEMN** este și va rămâne o organizație interguvernamentală.

Lansată ca inițiativă de președinții Ucrainei și Georgiei în august 2005 (prin Declarația de la Borjomi), dar inspirată de SUA, **Comunitatea Opțiunii Democratice** a fost înființată la Kiev, la 2 decembrie 2005. Forumul reunește 9 țări est-europene din regiunea „celor 3 mări” - Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Caspică: Estonia, Lituania, Letonia, România, Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Slovenia și Macedonia. Alte 6 țări (Azerbaidjan, Bulgaria, Republica Cehă, Ungaria, Polonia și SUA), precum și UE și OSCE au statut de observator pe lângă această inițiativă. Obiectivul său principal îl constituie promovarea democrației, drepturilor omului și domniei legii în arealul geopolitic cuprins între Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Caspică. În pofida declarațiilor oficiale contrare, inițiativa a fost concepută de la bun început ca o alternativă la Comunitatea Statelor Independente (CSI) și un instrument de contrabalansare a influenței Rusiei în regiunea „celor 3 mări”. Deși noua Comunitate și-a anunțat intenția de a internaționaliza conflictele „înghețate”, nu a întreprins nimic concret în această direcție. Sub egida sa a fost lansată inițial și inițiativa României privitoare la Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat. Privită cu reticență de Uniunea Europeană, Comunitatea Opțiunii Democratice s-a dovedit a avea, cel puțin până în prezent, un impact mai mult în planurile simbolic și mediatic, cel asupra mediului regional de securitate fiind cel puțin neglijabil, dacă nu inexistent cu totul – împrejurări ce nu o recomandă pentru o posibilă inserare în strategia UE în regiunea extinsă a Mării Negre.

Gruparea **GUUAM** (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Moldova și Uzbekistan) a cunoscut un prim proces de reformă în 2005, inclusiv în plan politico-militar, dar în același an a primit și o serioasă lovitură prin retragerea din grupare a Uzbekistanului. Revenită la titulatura inițială de **GUAM**, după ce timp de aproape 7 ani ființase sub cea de **GUUAM**,

gruparea a cunoscut o a doua revitalizare la summitul de la Kiev din 23 mai 2006, când gruparea s-a transformat într-o organizație internațională sub denumirea de **Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică – GUAM (ODDE-GUAM)**. Stabilindu-și sediul la Kiev, noua organizație și-a declarat intenția de a pune bazele unei zone de liber schimb și a participa la proiecte în domeniile energiei, transportului și securității. În domeniul securității o realizare deosebită a organizației o constituie **Centrul Virtual GUAM pentru combaterea terorismului, criminalității organizate, traficului ilicit de droguri și altor tipuri de infracțiuni grave**. În iunie 2007, la summitul de la Baku al organizației, membrii săi și-au declarat intenția de a se manifesta în cadrul ONU, OSCE și a altor organizații internaționale ca un bloc unitar și a soluționa problemele teritoriale nerezolvate din cadrul blocului prin propriile forțe, fără intermedierea Rusiei, inclusiv cu ajutorul unui viitor batalion **GUAM** de menținere a păcii¹⁹. În acest demers, liderii țărilor membre ale **GUAM** - mai ales președintele ucrainean, care vizează asumarea rolului central în cadrul organizației - mizează pe neînțelegerile dintre Rusia și Occident, agravate în mod deosebit în ultima perioadă, precum și pe sprijinul unor state din regiunea Marea Baltică-Marea Neagră, recent intrate în UE²⁰.

Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR), reunind cele 6 state riverane bazinului Mării Negre s-a constituit formal în aprilie 2001 pentru misiuni de căutare și salvare, asistență umanitară, deminare, protecție a mediului și bune oficii. Începând din august 2001, **BLACKSEAFOR** a desfășurat exerciții maritime anuale de activare conduse prin rotație de țările membre. În 2004 acestea au decis să depășească etapa unor simple exerciții anuale, punând bazele unui centru permanent de control al operațiilor, elaborând un memorandum de înțelegere pentru schimb de informații și desfășurând activări neplanificate de urmărire a vaselor suspecte. În martie 2005, **BLACKSEAFOR** și-a extins mandatul la lupta împotriva terorismului și a proliferării armelor de distrugere în masă.

O altă inițiativă importantă a celor 6 state litorale o reprezintă **Centrul de Informare și Coordonare al Frontierei Mării Negre** de la Burgas, Bulgaria. Înființat în 2003, Centrul facilitează schimbul de informații privitoare la activitățile ilegale desfășurate în bazinul Mării Negre. Centrul dispune de un potențial considerabil pentru protecția frontierelor maritime, dar principala sa lipsă o reprezintă lipsa de conectare la și coordonare cu **Centrul Regional pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere (Centrul SECI)** de la București, a cărui experiență și arie de acoperire superioară poate constitui un sprijin real și un model pentru activitatea sa. **Centrul SECI** reunește în prezent 12 state – Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, F.R.I. a Macedoniei, R. Moldova, România, Serbia, Slovenia, Turcia și Ungaria – dintre care 5 aparțin regiunii extinse a Mării Negre. Viitoarea integrare a Georgiei și Muntenegrului în rândul statelor membre ale Centrului va spori numărul acestora la 14, dintre care 6 vor aparține regiunii extinse a Mării Negre. În cursul anului 2006, Polonia, Slovacia, PNUD România și

¹⁹ *Nezavisimaa Gazeta* (Rusia), 19 iunie 2007. Potrivit lui Viktor Iușcenko, batalionul de menținere a păcii al GUAM se va distinge de forțele de menținere a păcii aflate în Georgia, Moldova și Nagorno-Karabagh prin gradul sporit de încredere al populației.

²⁰ Grupul de sprijin este alcătuit din președinții Poloniei (țara care face lobby intereselor Ucrainei în NATO și UE), României (Bucureștiul s-a declarat mai de mult avocatul Republicii Moldova în Uniunea Europeană) și Lituaniei (Valdas Adamkus este partizan activ al ieșirii tuturor țărilor membre ale GUAM de sub influența Rusiei).

Misiunea Uniunii Europene de asistență la frontiera moldo-ucraineană (EUBAM) au obținut statutul de observatori la activitățile **Centrului SECI**, ridicând astfel la 20 numărul acestora. În 2006, numărul cererilor de asistență și informațiile schimbate prin intermediul Centrului a crescut cu 30%, depășind 5.500 și generând peste 10.000 de mesaje pe parcursul cooperării. Sprijinirea în același interval de timp a 23 de investigații comune și a 3 operații regionale denotă o creștere a eficienței activității de combatere a organizațiilor criminale în domenii precum traficul de droguri, traficul de ființe umane, migrația ilegală, furtul autovehiculelor, contrabanda cu țigări și infraționalitatea financiară. Totodată, **Centrul SECI** și-a intensificat relațiile cu președințiile succesive ale UE, Secretariatul General al Consiliului Uniunii Europene, EUROPOL și Comisia Europeană. Iar planurile de dezvoltare a unei noi Convenții SECI și elevare a poziției organizației au avansat, apropiindu-se de materializare²¹. Concluziile Consiliului Uniunii Europene, precum și Concluziile Înalților Reprezentanți SECI adoptate la finele anului 2006 furnizează reperi valoroase pentru viitoarea cooperare și dezvoltare a Centrului.

O inițiativă importantă o constituie și **Consiliul de Planificare a Urgențelor Civil-Militare în Sud-Estul Europei (CMPCSEE)**. Creat în aprilie 2001, el reunește în prezent 3 țări riverane bazinului Mării Negre (Bulgaria, România și Turcia) și 3 țări sud-est europene (Croatia, Macedonia și Slovenia). Țările membre au decis să dezvolte standarde comune pentru planificare și răspuns la dezastre sau urgențe regionale; să elaboreze baze de date privitoare la urgențele civil-militare și hărți digitale ale drumurilor, căilor ferate, conductelor și aeroporturilor sud-est europene; să înființeze centre de operare în caz de urgențe în fiecare țară dispunând de standarde de comunicare comune; și să desfășoare exerciții naționale și multinaționale.

O inițiativă de cooperare de dată mai recentă, dar cu potențial amplu de dezvoltare în contextul Politicii Europene de Vecinătate, o constituie **Euroregiunea Mării Negre**. Lansată în martie 2006 la Constanța și reunind cele 10 state ale regiunii extinse a Mării Negre, inițiativa este un exemplu de bună practică al Consiliului Europei, întemeiată pe ideea reunirii țărilor și popoarelor din bazinul Mării Negre pe platforma răspunsurilor comune la provocările comune cu care se confruntă regiunea²². **Euroregiunea Mării Negre** va permite autorităților locale și regiunilor ce mărginesc Marea Neagră de a-și uni eforturile pentru a realiza o dezvoltare durabilă în domenii cheie precum mediul înconjurător, economia, societatea, cultura, tineretul și buna guvernare. Preconizata adoptare a Statutului euroregiunii ar urma să marcheze pasul hotărâtor către instituționalizarea sa. Dacă va reuși să dea viață obiectivelor sale ambițioase, euroregiunea va contribui inevitabil la desființarea liniilor actuale și potențiale de demarcație din Europa.

²¹ Regional Center for Combating Transborder Crime – SECI Center Bucharest, *Annual Report 2006*, Bucharest, May 2007, pp. 4-5.

²² Black Sea Euroregion, www.bser.eu.

Capitolul 2. Către o dimensiune europeană a Mării Negre

2.1. Interacțiunea OCEMN-UE

Interesul Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN) pentru dezvoltarea unei relații de cooperare cu UE s-a manifestat oficial pentru întâia oară în Declarația summitului de la Moscova al organizației (25 octombrie 1996). Replica instituțiilor UE nu s-a lăsat prea mult așteptată, în anul următor o Comunicare a Comisiei Europene către Consiliul Uniunii Europene oferind o evaluare a potențialului regiunii și menționând posibilitatea identificării unor domenii concrete de interacțiune între UE și OCEMN ca organizație regională²³. În baza acestei Comunicări, Consiliul UE a inclus în Concluziile sale o secțiune dedicată regiunii Mării Negre, subliniind însemnătatea sa strategică pentru UE, rolul pe care OCEMN ar putea să îl joace și posibile obiective prioritare de cooperare. Răspunsul OCEMN a venit sub forma unei *Platforme pentru cooperare între CEMN și UE* adoptate de Consiliul Miniștrilor Afacerilor Externe al organizației la 30 aprilie 1999. Din nefericire însă, contactele OCEMN-UE din anii ce au urmat adoptării acestor documente au rămas fără rezultate concrete.

Procesul de apropiere dintre OCEMN și UE a fost relansat abia peste 6 ani, odată cu desfășurarea la Bruxelles (11 aprilie 2005) a unei întâlniri speciale a Comitetului Înalților Funcționari ai OCEMN cu reprezentanți ai instituțiilor UE și ai statelor membre și decizia Consiliului Miniștrilor Afacerilor Externe al OCEMN (Komotini, 23 aprilie 2005) de a înființa un Grup ad-hoc de Experți însărcinat cu redactarea unui document de lucru privitor la interacțiunea OCEMN-UE. După ce a adoptat o *Declarație asupra consolidării cooperării cu Uniunea Europeană* (Chișinău, 28 octombrie 2005), Consiliul OCEMN a decis să mandateze Grecia să inițieze consultări exploratorii pe lângă instituțiile UE relevante în vederea adoptării de către Consiliul UE a unei declarații privitoare la parteneriatul întărit OCEMN-UE și articularea în cele din urmă a unei Dimensiuni UE ce ar urma să reunească, pentru o mai bună coordonare, politicile UE în regiunea Mării Negre. În baza mandatului primit, ministerul Afacerilor Externe al Republicii Elene a pregătit un document de lucru intitulat *Către o Dimensiune Regională a UE în aria extinsă a Mării Negre*, ce a fost prezentată la Bruxelles la 25 ianuarie 2006. După desfășurarea la Bruxelles a unei a doua întâlniri a Comitetului Înalților Oficiali ai OCEMN cu reprezentanți ai instituțiilor UE și ai statelor membre, la exact un an de la derularea celei dintâi (11 aprilie 2006), secretarul general al Secretariatului Permanent Internațional al OCEMN a prezentat, la 29 mai 2006, așteptările OCEMN față de UE. A urmat, la finele anului 2006, Comunicarea Comisiei Europene asupra consolidării Politicii Europene de Vecinătate ce menționa posibilitatea unor contacte mai strânse cu OCEMN, incluzând statutul de observator, și anunța intenția de a elabora o comunicare specială dedicată consolidării dialogului în regiunea Mării Negre în cursul anului 2007²⁴.

²³ *Regional co-operation in the Black Sea area: State of the play, perspectives for EU action encouraging its further development*, Communication from the Commission to the Council, DOC. COM(97) 597 final, Brussels, 14 November 1997.

²⁴ *Strengthening the European Neighbourhood Policy*, Communication from the Commission to the Council, COM(2006) 726 final, Brussels, 4 December 2006.

Între timp, Centrul Internațional de Studii privind Marea Neagră a pregătit un document de lucru care, după adoptarea sa de către Comitetul Înalților Funcționari ai OCEMN (Istanbul, 17 ianuarie 2007) a devenit document oficial al OCEMN și a fost prezentat ca atare instituțiilor UE pentru a oferi un input regional relevant elaborării viitoarei Comunicări a Comisiei Europene dedicată regiunii. Intitulat semnificativ *Interacțiunea CEMN-UE: Abordarea CEMN*, documentul sintetizează progresul realizat de OCEMN în sfera cooperării regionale și viziunea țărilor regiunii Mării Negre asupra modului în care pot să coopereze cele două organizații.

Între rațiunile pe care se întemeiază interacțiunea dintre cele două organizații, documentul menționează: creșterea economică remarcabilă a țărilor OCEMN în perioada 2000-2005 (de 41%), ce face din regiunea Mării Negre regiunea economică cu cea mai rapidă creștere pe plan mondial; faptul că OCEMN este singura organizație regională inițiată „de jos în sus”, de către țările regiunii Mării Negre, dispunând de voința politică și un set complet de structuri instituționale capabile de a coopera cu instituțiile UE; capacitatea dovedită a OCEMN de a concepe soluții creatoare pentru acomodarea intereselor specifice ale țărilor membre, în condițiile unei diversități a statutelor și aspirațiilor viitoare ale acestora în raport cu UE; faptul că OCEMN oferă o platformă superioară de implementare a proiectelor UE în regiunea Mării Negre și a unei sofisticate rețele de cooperare menită să complementeze abordările regională și bilaterală ale UE; existența unui set de experiențe acumulate în derularea precedentelor politici regionale ale UE (Parteneriatul Mediteranean și Dimensiunea Nordică) și a implicării UE în alte inițiative regionale în Nordul și Centrul Europei care, adaptate selectiv la nevoile și posibilitățile specifice ale regiunii Mării Negre ar putea constitui primul pas către crearea unei dimensiuni regionale a UE în regiunea extinsă a Mării Negre, care să coordoneze toate politicile relevante ale UE în zonă; evitarea generării de noi linii despărțitoare pe continentul european după extinderea frontierelor externe al UE în bazinul Mării Negre, odată cu accesarea Bulgariei și României în Uniune.

În viziunea OCEMN, obiectivele sectoriale ale cooperării cu UE vizează următoarele domenii:

- *Dezvoltarea infrastructurii, incluzând transporturile, energia și telecomunicațiile;*
- *Comerțul și activitățile economice, incluzând cooperarea transfrontalieră, în special facilitarea comerțului și a investițiilor;*
- *Protecția mediului și dezvoltarea sustenabilă;*
- *Cooperarea în combaterea crimei organizate și furnizarea asistenței de urgență;*
- *Sectoarele instituționale și sociale;*
- *Știința și tehnologia.*

În opinia OCEMN, pluralitatea relațiilor contractuale dintre țările UE și OCEMN oferă un set comprehensiv de instrumente legale, politice și financiare capabile de a genera o interacțiune eficientă între cele două organizații. Între instrumentele legale, acordurile încheiate între țările membre OCEMN în arii prioritare precum combaterea crimei organizate și managementul situațiilor de urgență prezintă un interes aparte. Între instrumentele politice, pe prim plan se situează Declarațiile summiturilor sau reuniunilor

ministeriale, precum și Planurile de Acțiune în domenii cheie de interes reciproc. În planul instrumentelor financiare, accentul ar urma să cadă pe cofinanțarea proiectelor comune, astfel încât să fie implicate statele membre ale celor două organizații, instituții financiare internaționale, fonduri private și donatori internaționali. Între altele, finanțarea ar urma să se facă apel la Instrumentul European de Parteneriat și Vecinătate și componenta sa, Facilitatea de Investiții pentru Vecinătate, la Instrumentul de Asistență pentru Preaderare, la alte proiecte relevante pentru regiune precum DABLAS, INOGATE, TRACECA, precum și la fondurile generate în cadrul OCEMN de către Fondul de Dezvoltare al Proiectelor și Banca de Comerț și Dezvoltare a Mării Negre, sau aflate la dispoziția unor observatori OCEMN precum Comisia pentru Protecția Mării Negre împotriva Poluării²⁵.

În concepția OCEMN, interacțiunea dintre cele două organizații ar trebui să se focalizeze pe trei axe prioritare: asistența tehnică pentru consolidarea capacității de cooperare regională și inter-regională; dezvoltarea unor activități la scara întregii regiuni, în special prin realizarea unor cercetări comune pe subiecte legate de provocările și oportunitățile acesteia; și identificarea proiectelor de interes comun susceptibile de a avea un impact regional însemnat. Interacțiunea ar urma să includă o serie întreagă de modalități, între care participarea reciprocă a reprezentanților OCEMN și UE la reuniunile și activitățile organizației partenere, întâlniri între președinții în exercițiu ai OCEMN și Troika UE, contacte structurate și regulate între Parlamentul European și Adunarea Parlamentară a OCEMN, precum și instituirea în cele din urmă a unei Comisii comune OCEMN-UE și a practicii derulării unor conferințe comune periodice la nivel de miniștri de Externe. Interacțiunea ar urma să fie extinsă, de asemenea, la mediile de afaceri și financiare, societatea civilă și autoritățile locale din țările membre ale celor două organizații.

Un pas decisiv în apropierea dintre cele două organizații a fost făcut la summitul de la Istanbul al OCEMN, ce a aniversat 15 ani de existență, prilej cu care *Comisia Europeană a primit statutul de observator pe lângă Organizația Cooperării Economice a Mării Negre*.

2.2. O sinergie a cooperării regionale în regiunea extinsă a Mării Negre - modelul CEPS

Sub titlul elocvent de *O sinergie pentru cooperarea regională a Mării Negre: Orientări pentru o inițiativă a UE*, Centrul pentru Studii de Politică Europeană (*Centre for European Policy Studies – CEPS*) din Bruxelles a realizat un studiu menit a oferi un input dezbaterilor legate de modul în care UE ar trebui să acționeze pentru a realiza o sinergie a inițiativelor regionale deja existente în regiunea extinsă a Mării Negre. Publicat în iunie 2006, studiul și-a asumat drept premise majore două constatări esențiale: în pofida unei mari diversități a instrumentelor prin care UE se află angajată în regiunea Mării Negre, o abordare strategică sau holistică a acestei implicări lipsește; și, respectiv, experiențele anterioare ale UE de promovare a regionalismului pot fi subsumate tipologiei a două modele de bază – modelul „din afară-înăuntru” (*outside-in*) și modelul „dinăuntru-înafară” (*inside-out*).

²⁵ *BSEC-EU Interaction: The BSEC Approach*, Istanbul, 17 January 2007, <http://www.icbss.org/index.php?option=content&task=view&id=25>.

Modelul „din afară-înăuntru” este vizibil în Parteneriatul Euro-Mediteraneean (Procesul Barcelona) și Pactul de Stabilitate în Sud-Estul Europei. În pofida diferențelor dintre cele două inițiative, în lipsa unui mecanism regional pre-existent, în ambele cazuri UE a fost motorul cooperării regionale, Uniunea definind prioritățile și amplexarea cooperării. Deficiența majoră a acestui model o constituie controlul regional limitat asupra agendei și modului de derulare al procesului de cooperare. Centralizarea excesivă a făcut din țările cărora li se adresează procesul niște actori pasivi.

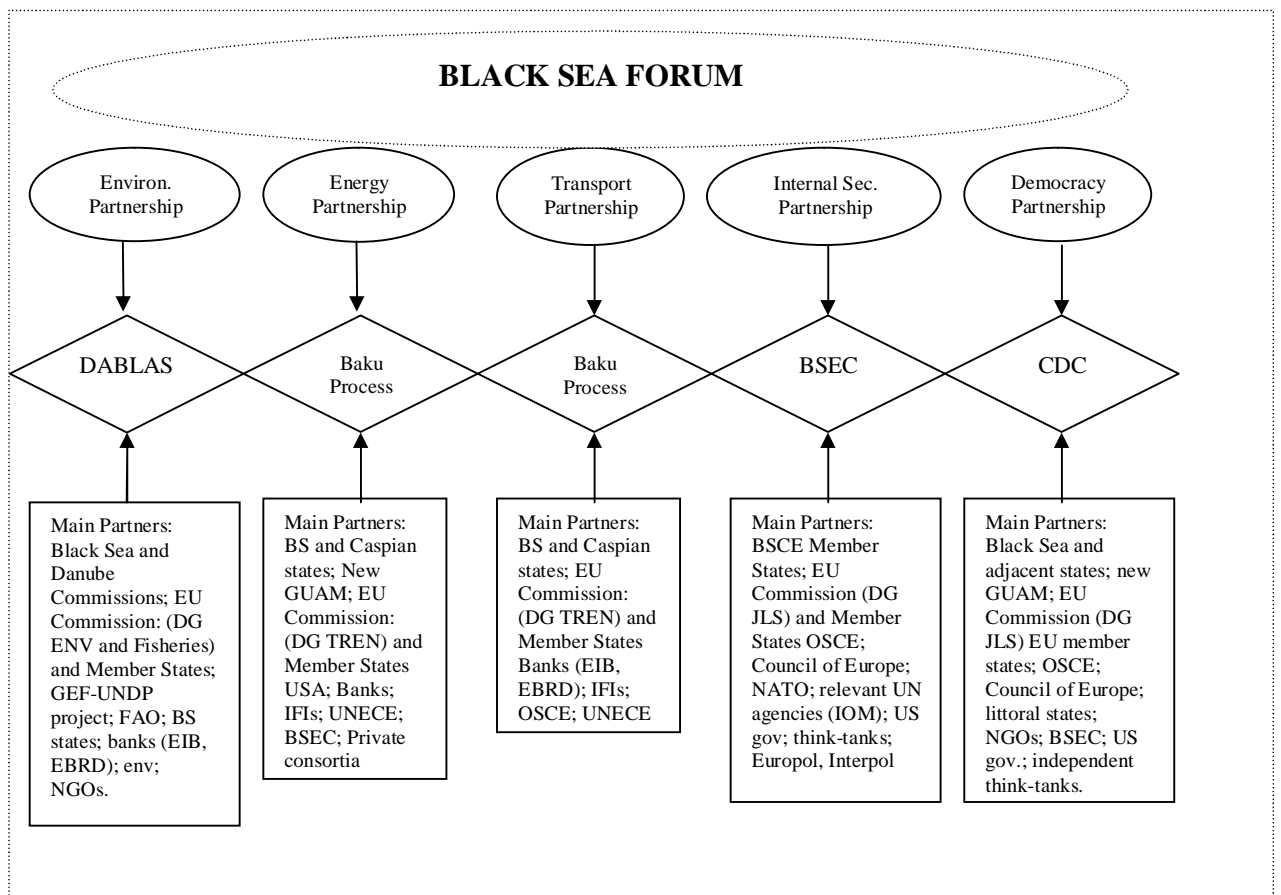
Modelul „dinăuntru-înafară” este caracteristic Dimensiunii Nordice, o inițiativă lansată de Finlanda și adoptată de UE în 2000. Lansarea inițiativei nu a avut loc pe un teren virgin ci, dimpotrivă, s-a suprapus peste o rețea complexă de instituții și practici de cooperare regională ce funcționa deja de mulți ani în bazinele Mării Baltice și Mării Barents. Faptul că această rețea a fost creată de actori locali a prezentat deopotrivă avantaje și dezavantaje pentru UE. Pe de o parte, împrejurarea a oferit Uniunii timpul necesar pentru a-și calibra mai bine rolul în regiune. Pe de altă parte, existența unor actori regionali instituționalizați, cu propriile lor agende și obiective, a complicat promovarea de către UE a agendei și obiectivelor proprii, făcând adeseori dificilă coordonarea activităților UE cu cele ale factorilor locali.

În opinia analiștilor CEPS, învățând din aspectele deopotrivă negative și pozitive ale experiențelor regionale precedente, o inițiativă UE în regiunea Mării Negre ar trebui să promoveze „controlul comun” al UE și actorilor regionali și altor factori importanți cu interese în regiune asupra procesului de cooperare. Din acest punct de vedere, inițiativa ar trebui:

- Să evite alienarea actorilor regionali generată de sentimentul impunerii „din afară” a agendei inițiativei, precum în cazurile Pactului de Stabilitate și Procesului Barcelona;
- Să evite slăbiciunile Dimensiunii Nordice: focalizarea excesivă pe Rusia, lipsa finanțării, inițiala suprapunere de activități și lipsa coordonării lor;
- Să urmeze strategia Pactului de Stabilitate de comasare și coordonare a eforturilor comunității internaționale;
- Să urmeze strategia Parteneriatului Euro-Mediteraneean de promovare a dialogului și edificare a încrederii la nivel regional.

În opinia CEPS, pentru a realiza o sinergie a cooperării regionale în regiunea extinsă a Mării Negre, noua inițiativă regională a UE ar trebui să se focalizeze pe sectoarele care au caracter cu adevărat regional: *mediu, transport, energie, securitate internă și promovarea democrației*. În fiecare din cele cinci domenii ar trebui să fie instituite *parteneriate, ca mecanisme de coordonare între un factor motrice* (inițiativa regională cu cea mai mare relevanță ca experiență și acoperire geografică) și un număr de *parteneri principali* (state, organizații internaționale, instituții financiare internaționale, think tank-uri, ONG-uri, consorții private). În vreme ce în sectoarele cu caracter mai pronunțat tehnic (mediu, transport, energie), primul cuvânt ar urma să îl aibă Comisia Europeană, prin integrarea mai eficientă a inițiativelor deja existente (DABLAS, Procesul Baku, TRACECA și INOGATE) cu activitățile altor actori, în cele cu caracter mai pronunțat politic (securitate internă și instituții democratice), rolul conducător ar urma să fie atribuit

inițiativelor locale (OCEMN și Comunitatea Opțiunii Democratice). Astfel s-ar genera o structură cu geometrie variabilă în care rolurile coordonatoare în plan sectorial ar reveni inițiativei DABLAS (mediu), Procesului Baku (energie și transporturi), OCEMN (securitate internă) și Comunității Opțiunii Democratice (democrație), în vreme ce coordonarea de ansamblu a celor 5 parteneriate ar reveni Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, inițiat la 5 iunie 2006 în capitala României.

Sursa: Fabrizio Tassinari, *A Synergy for Black Sea Cooperation: Guidelines for an EU Initiative*, CEPS Policy Brief No. 105/June 2006, p. 12.

Finanțările angajate de membrii fiecărui parteneriat, la care o contribuție notabilă ar avea Instrumentul European de Parteneriat și Vecinătate, ar urma să fie colectate în cinci Fonduri de Sprijin, capabile să ofere mijloacele financiare implementării unui Plan trienal de Acțiune al Mării Negre²⁶.

2.3. Sinergia Mării Negre

Prezentată sub forma unei Comunicări a Comisiei Europene către Consiliul UE și Parlamentul European și dată publicității la 11 aprilie 2007, *Sinergia Mării Negre*, sintetizează viziunea UE asupra cooperării cu țările regiunii Mării Negre. Subtitlul său – *o nouă inițiativă regională de cooperare* – este întrucâtva înșelător, întrucât, în realitate, *Sinergia Mării Negre* nu se constituie într-o strategie independentă a UE pentru regiunea Mării Negre, căci politica UE în regiune este cuprinsă deja în trei dimensiuni bine conturate și distincte: strategia de pre-aderare a Turciei; Politica Europeană de Vecinătate (PEV), ce se adresează, în Europa de Est, noilor state independente occidentale; și parteneriatul strategic cu Rusia. Mai degrabă, ea trebuie privită ca o inițiativă complementară acelor politici care se focalizează pe nivelul regional, ce lipsea până acum abordării precumpănitor bilaterale a PEV, în intenția impulsivității cooperării atât în cadrul regiunii Mării Negre, cât și între regiunea Mării Negre și UE. Legată de strategia UE pentru Asia Centrală, *Sinergia Mării Negre* cuprinde, de asemenea, importante elemente inter-regionale. Totodată, inițiativa va lua în considerare și alte programe de cooperare regională dezvoltate de organizații internaționale sau de terțe țări în zonă. Sunt enumerate în acest sens inițiativele României, Austriei, Comisiei Europene și Pactului de Stabilitate pentru consolidarea profilului regiunii dunărene, prin dotarea acesteia cu dimensiuni politice și economice bine definite.

Pe ansamblu, *Sinergia Mării Negre* se dorește a fi un cadru flexibil pentru a asigura o mai mare coerență și o mai bună orientare politicilor ce se adresează zonei. Ideea Comisiei Europene este de a completa politicile existente, de a conferi o mai mare vizibilitate zonei și de a contribui la dinamizarea actualului proces de cooperare regională printr-un dialog intensificat, care să crească încrederea dintre statele vizate, un accent deosebit punându-se pe cooperarea transfrontalieră. Întrucât activitățile *Sinergiei Mării Negre* sunt strâns legate de regiunile învecinate, în special de Marea Caspică, de Asia Centrală și de Europa de Sud-Est, sfera sa de acțiune va putea fi extinsă dincolo de regiunea Mării Negre²⁷.

Inițiativa Comisiei Europene pornește de la constatarea că regiunea Mării Negre este o piață în evoluție, o placă turnantă pentru fluxurile de energie și traseele de transport, dar care se confruntă cu provocări majore precum conflictele înghețate, migrația ilegală,

²⁶ Fabrizio Tassinari, *A Synergy for Black Sea Cooperation: Guidelines for an EU Initiative*, CEPS Policy Brief No. 105/June 2006, pp. 10-14.

²⁷ *Black Sea Synergy – A New Regional Cooperation Initiative*, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2007) 160 final, Brussels, 11 April 2007.

crima organizată și probleme de mediu. Prin urmare, pentru a stimula continuarea reformelor democratice și economice și pentru a susține dezvoltarea și stabilitatea regiunii, Comisia Europeană propune, într-o primă etapă, ca *Sinergia Mării Negre* să își îndrepte atenția spre acele aspecte și sectoare de cooperare care reflectă priorități comune și unde prezența și sprijinul UE sunt deja semnificative:

- *Democrație, respectarea drepturilor omului și buna guvernare;*
- *Gestionarea circulației și ameliorarea securității;*
- *Conflictelor „înghețate”;*
- *Energie;*
- *Transporturi;*
- *Mediu;*
- *Politica maritimă;*
- *Pescuit;*
- *Comerț;*
- *Rețele de cercetare și educație;*
- *Știință și tehnologie (S&T);*
- *Ocuparea forței de muncă și afaceri sociale;*
- *Dezvoltarea regională.*

Comisia Europeană consideră că un rol deosebit de important în implementarea obiectivelor sale în regiunea Mării Negre revine cooperării transfrontaliere și actorilor locali și ai societății civile. În acest sens, Comisia Europeană a instituit un program de cooperare transfrontalieră pentru Marea Neagră în cadrul Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat. Acest program se axează pe *sprijinirea societății civile și pe cooperarea la nivel local* în regiunile de coastă ale Mării Negre. Programul va fi gestionat la nivel local în cadrul regiunii, partenerii fiind egal responsabili pentru punerea sa în aplicare. Programul facilitează consolidarea contactelor între orașele și comunitățile, universitățile, operatorii culturali și organizațiile societății civile din regiunea Mării Negre, inclusiv organizațiile consumatorilor. Urmează să se instituie, de asemenea, noi programe de cooperare transfrontalieră între Bulgaria și România (finanțate din Fondul European de Dezvoltare Regională) și între Bulgaria și Turcia (finanțate din Instrumentul de Asistență pentru Preaderare). Acestea vor înlesni acțiunile maritime și de coastă care favorizează crearea de legături și cooperarea de-a lungul coastei de vest a Mării Negre.

Comisia Europeană are în vedere, totodată, consolidarea PEV, prin crearea unei dimensiuni tematice a PEV, elaborarea progresivă de acorduri de liber schimb, facilitarea de investiții pentru vecinătate, eliminarea obstacolelor pentru călătoriile efectuate în scopuri legitime, noul program de burse din cadrul secțiunii de cooperare externă a programului Erasmus Mundus și cooperarea consolidată între universități.

Sinergia Mării Negre recomandă, de asemenea, intensificarea contactelor UE cu organizațiile regionale și, în primul rând, cu Organizația Cooperării Economice a Mării

Negre (OCEMN), prin organizarea la început a unor reuniuni între înalți funcționari ai celor două organizații iar, ulterior, a unor întâlniri ministeriale periodice la care să participe țările membre UE și OCEMN. Din același punct de vedere, dat fiind accentul pus pe parteneriatele și rețelele regionale, Comisia Europeană consideră că Forumul Mării Negre ar putea fi folositor cu precădere la nivelul non-guvernamental, al societății civile.

În ceea ce privește instrumentele financiare, principiul general ar urma să fie cel al cofinanțării. Sprijinul financiar al Comunității ar putea fi acordat în cadrul programelor naționale, regionale și transfrontaliere ale Instrumentului European de Vecinătate și Parteneriat (IEVP), precum și în cadrul altor instrumente de asistență externă, iar pentru statele membre ale UE în cadrul Fondului European de Dezvoltare Regională. Se apreciază, totodată, că pe lângă activitățile Băncii Europene de Reconstrucție și Dezvoltare, ale Băncii Europene de Investiții, precum și ale Băncii pentru Comerț și Dezvoltare a Mării Negre, implicate deja în regiune, *Sinergia Mării Negre* ar putea oferi noi posibilități de finanțare, care să includă crearea de mecanisme de finanțare comună, pornind de la valorificarea experienței dobândite în cadrul unor programe precum parteneriatele încheiate în cadrul Dimensiunii Nordice.

Sinergia Mării Negre a fost supusă aprobării statelor membre în cursul președinției germane a forului comunitar, ce s-a încheiat la 1 iulie 2007.

2.4 Rolul regiunii Mării Negre în noua strategie energetică a Uniunii Europene

Analizii estimează că dependența UE de petrolul și gazul natural importate din Rusia, Orientul Mijlociu și nordul Africii va atinge circa 70 de procente în anul 2030. Energia reprezintă deci sectorul în care consecințele geostrategice ale implicării Uniunii Europene în regiunea Mării Negre sunt dintre cele mai vizibile și presante. Noua strategie energetică a Uniunii Europene vizează trei obiective fundamentale: securitatea surselor de energie, sustenabilitatea și competitivitatea. Un element esențial al acesteia îl reprezintă separarea clară între domeniul generării de energie și cel al transmiterii sale. În condițiile în care aproape jumătate din importurile de energie ale Europei urmează să traverseze regiunea în anii ce vin, Marea Neagră devine o zonă de tranzit crucială pentru UE.

În prezent, Comisia Europeană este preocupată de consolidarea noii politici energetice europene. Se urmărește focalizarea mai clară pe problemele energetice la nivel bilateral și regional, întărirea cooperării în arealul „celor trei mări” – Marea Mediterană, Marea Neagră și Marea Caspică – și îmbunătățirea impactului finanțărilor UE, atât prin Instrumentul de Parteneriat și Vecinătate cât și prin Fondul de Investiții al Vecinătății. Se urmărește, totodată, extinderea, acolo unde va fi posibil, a principiilor formulate în Tratatul Comunității Energetice (*Energy Community Treaty*), semnat în octombrie 2005 și intrat în vigoare în iulie 2006. În prezent Tratatul acoperă țările sud-est europene cărora li se oferă perspectiva accederii în UE. Tratatul își propune să creeze o comunitate energetică care să includă Albania, Bulgaria, Croația, România, Serbia, Muntenegru, Macedonia, Bosnia și Herțegovina, provincia separatistă Kosovo și UE. Turcia, deși în calitate de țară candidată la accesarea în UE, era inițial cuprinsă în Tratat, ulterior s-a retras. Oferind tarife rezonabile la energie pentru țările Europei de Sud-Est, Tratatul

presupune ca semnatarii să adopte legislația UE în materie de energie. Strategia UE vizează extinderea Tratatului Comunității Energetice la țările vecine din Estul Europei, regiunea caspică și mediteraneană (și, într-o perspectivă mai îndepărtată, la țările din zona Golfului)²⁸.

Recunoscând rolul vital pe care îl joacă **vecinii UE** în cadrul politicii energetice a Uniunii, ca țări furnizoare sau de tranzit, UE a intensificat în ultimii ani cooperarea cu aceștia.

Rusia rămâne un partener strategic al UE în sectorul energetic. În noul Acord de Parteneriat și Cooperare ce se așteaptă a fi semnat cu Rusia (cel vechi a expirat în noiembrie 2007), problematica energetică are un loc proeminent. UE consideră că este în interesul ambelor părți ca prevederile energetice din noul acord să fie întemeiate pe Carta Energiei, astfel încât să se instituie un teren comun predictibil în ceea ce privește investițiile în sectorul energetic, deschiderea și transparența pieței energetice, accesul nediscriminator la rețelele de transport, inclusiv cele de tranzit, convergența politicilor și legislației în domeniul energetic, asigurarea securității rețelelor energetice, a standardelor de mediu și a eficienței energetice, prin reducerea consumului resurselor neregenerabile de energie și promovarea utilizării în mai mare măsură a resurselor regenerabile.

Recunoscând rolul cheie pe care îl joacă ca țară de tranzit pentru hidrocarburile rusești către consumatorii europeni, Uniunea Europeană și-a consolidat, de asemenea, cooperarea cu **Ucraina**. Instrumentul pentru implementarea obiectivelor energetice ale Planului de Acțiune bilateral îl reprezintă memorandumul de înțelegere în domeniul energiei (*Memorandum of Understanding on Energy*), semnat în decembrie 2005. Pe termen mediu, UE urmărește integrarea pieței energetice a Ucrainei cu cea a UE.

UE a lansat, de asemenea, cooperarea energetică cu **Republica Moldova**, accentul căzând pe armonizarea strategiilor energetice ale celor două părți și posibila integrare a acestei țări în Tratatul Comunității Energetice. Noul terminal petrolier de la Giurgiulești, construit de către olandezi, este de natură a elibera Moldova de complexul țării fără ieșire la mare și a deveni un concurent serios pentru porturile ucrainene.

A fost semnat, totodată, un memorandum de înțelegere în domeniul energiei cu **Azerbaidjanul**. UE vizează aducerea resurselor energetice azere, în special a gazului natural, pe piețele europene, prin gazoductul Nabucco și interconexiunea de gaz Turcia-Grecia-Italia.

Un memorandum similar a fost semnat și cu **Kazahstanul**, ce transformă această țară într-un partener cheie pentru sectorul energetic al UE. Este încurajată participarea Kazahstanului, alături de UE, SUA și Federația Rusă, la **dezvoltarea unui coridor energetic de tranzit strategic trans-caspic-Marea Neagră** și consolidarea actualului sistem de transport al gazului din Asia Centrală către UE prin Rusia.

Un loc aparte în cadrul inițiativelor energetice regionale ale UE îl ocupă inițiativa dezvoltării unor **piețe subregionale de energie în Estul Europei, Caucaz și Asia Centrală**, lansată la summitul ministerial de la Baku din noiembrie 2004. Inițiativa reunește majoritatea țărilor bazinului Mării Caspice, Asiei Centrale și Caucazului,

²⁸ Benita Ferrero-Waldner, *Opening Address* to the conference „Towards an EU External Energy Policy to Assure a High Level of Supply Security”, Brussels, 20 November 2006.

precum și Ucraina, Moldova și Belarus și își propune promovarea convergenței acestor piețe energetice cu cea a Uniunii Europene, în vederea creării, pe termen mediu, a unei **case comune a energiei UE-Marea Neagră-Marea Caspică**.

Un rol deosebit în realizarea acestui obiectiv energetic strategic al Uniunii este chemată să îl joace Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră (OCEMN). Diversificarea surselor de energie, interconectarea sistemelor energetice și sincronizarea strategiilor energetice naționale sunt priorități ale statelor membre ale acestei organizații. Așa după cum s-a convenit la reuniunea miniștrilor energiei din țările membre OCEMN de la Soci, Federația Rusă, desfășurată la finele lunii septembrie 2006, OCEMN are în vedere urgentarea extinderii sistemelor de transport de energie în zona eurasiatică, inclusiv prin sincronizarea rețelelor de transport ale UE cu cele din spațiul ex-sovietic, concomitent cu armonizarea strategiilor pentru asigurarea stabilității economice regionale și globale.

În ultimii ani, competiția pentru controlul traseelor oleoductelor și gazoductelor ce urmează a tranzita regiunea extinsă a Mării Negre s-a accentuat.

A. Petrolul.

Cel puțin patru proiecte au fost elaborate pentru a decongestiona strâmtorile turcești de petrolul rusesc și caspic, adus în Europa cu petrolierele prin Marea Neagră și Marea Mediterană.

În principiu, primul dintre ele – Burgas-Alexandroupolis – este mai aproape de varianta optimă: este cel mai scurt (280 km) și cel mai ieftin; în plus, traversează în totalitate țări membre ale UE și de aceea este susținut de Bruxelles. Pe europeni îi deranjează însă că la acest proiect participă companii rusești. Negocierile trilaterale între Rusia, Grecia și Bulgaria s-au încheiat la 7 februarie 2007 cu un consens deplin. Potrivit celor convenite, Transneft, Rosneft și Gazpromneft vor deține 51% din acțiunile proiectului, restul revenind Greciei și Bulgariei. Iar partea rusă va garanta funcționarea la capacitate maximă a conductei. De aceea, oleoductul Burgas-Alexandroupolis are, cel puțin pentru moment, cele mai mari șanse de realizare.

Din același port bulgăresc Burgas se planifică construirea altei conducte, prin Macedonia, către portul albanez Vlora. Acest traseu este mai lung (860 km) și, prin urmare, mai scump. Dar, în spatele lui sunt americanii gata, se pare, să cheltuiască oricât pentru a obține controlul asupra fluxurilor de petrol din sud-estul Europei.

Un al treilea proiect de oleoduct include portul românesc Constanța. Pentru România este deosebit de importantă noua facilitate de stocare de la Kulevi, în Georgia, care va primi petrol caspic din Azerbaidjan prin filiala georgiană a Companiei de Stat a Petrolului din Azerbaidjan (SOCAR)²⁹ și care, cu începere din 30 noiembrie 2007, are o capacitate de stocare de până la 20 milioane tone³⁰. SOCAR Georgia, a achiziționat aproape 100 de hectare în terminalul Kulevi, de pe țărmul Mării Negre, iar guvernul georgian a alocat alte 200 ha pentru acest proiect. Când va fi gata, Kulevi Oil Terminal va avea 16 tancuri petroliere de câte 22.000 m³, fiecare dintre acestea fiind deservit de o cale ferată.

²⁹ Ca mărime, compania SOCAR se plasează pe locul 68 în lume.

³⁰ Sursa: *Trend Capital*, 31.10.2007.

Terminalul va asigura transportul a 35 milioane de tone de petrol anual, în nave de 100.000-150.000 de tone, care vor traversa Marea Neagră până la Constanța. De la Constanța, petrolul urmează să ajungă, la Trieste, în Italia, printr-o conductă lungă de 1400 de kilometri și a cărei construcție a primit girul UE, prin comisarul pentru energie, Andris Piebalgs, dar care este susținută și de americani. În acest proiect se află implicate cinci state – România, Serbia, Croația, Slovenia și Italia – iar investiția totală este estimată la 2-3,5 miliarde de euro. Capacitatea anuală a conductei va fi de 60-90 milioane de tone de petrol (1,2-1,8 milioane de barili pe zi), iar finalizarea este programată pentru 2012.

În sfârșit, al patrulea proiect urmărește realizarea unui oleoduct pe teritoriul turcesc: din portul Samsun la Marea Neagră la Ceyhan (acolo unde deja ajunge conducta din Baku). Turcia, care dorește să devină una din cele mai importante verigi din lanțul de aprovizionare a Europei cu petrol și gaze naturale, sprijină activ această variantă. În contextul acestei strategii, portul Ceyhan se intenționează a fi transformat în principalul port petrolier al țării (și, în același timp, al Asiei).

Privitor la ultimele trei proiecte, trebuie precizat că petrolul din Rusia care ajunge în Marea Neagră prin terminalele rusești de la Novorosiisk și Tuapse, părăsește aceste terminale doar prin conductele aprobate de Rusia³¹.

B. Gazele naturale.

O concurență la fel de strânsă s-a încins și în privința tranzitului gazelor naturale prin regiunea extinsă a Mării Negre. Aici, e adevărat, toate proiectele se ciocnesc de Turcia, imposibil de ocolit. Până de curând nu a existat nici un fel de competiție, fiind promovat proiectul Nabucco. Cu o lungime de 3282 km (din care 457 km în România), conducta transadriatică de gaz Nabucco urmează să livreze Europei, începând din 2011 circa 8 miliarde de m³ gaz (cu perspective de creștere până la 25,5 miliarde m³ în 2030), via Marea Caspică și Marea Adriatică. Traseul conductei trece prin următoarele țări: Azerbaidjan, Georgia, Turcia, Bulgaria, Ungaria, România și Austria, nodul final tehnologic, care aparține companiei OMV, ce deține Petrom, fiind la Baumgarten. Proiectul este dezvoltat de companiile OMV (Austria), MOL (Ungaria), Botas (Turcia), Bulgargaz (Bulgaria) și Transgaz (România), va costa 5 miliarde euro și va fi finalizat în 2011. De curând a fost invitată și SOCAR să devină acționar. Uniunea Europeană susține puternic, la nivel politic, acest proiect și se va implica în implementarea sa, inclusiv prin compania Gas de France³².

Între timp, în competiție a intrat Gazprom și astfel strategia ocolirii Rusiei a fost pusă sub semnul întrebării. Gazprom a propus un proiect alternativ la cel european. Gazoductul sud-european coincide, practic, din punct de vedere al traseului, cu Nabucco, dar în loc să pornească din Azerbaidjan, pornește din Rusia. Este ca o ramificație a *Blue Stream*, care va trece prin Serbia, Bulgaria și Ungaria. Cu aceste ultime două țări există deja o

³¹ Terminalele georgiene de la Supsa și Batumi sunt outsiders în aceste afaceri. Rolul lor s-a diminuat și mai mult când petrolul caspic a început să curgă ocolind Marea Neagră, pe conducta Baku – Tbilisi – Ceyhan.

³² Cf. Sabit Bagirov, Directorul Fondului de Asistență pentru Antreprenoriat și Dezvoltarea Economiei de Piață, *Trend Capital*, 25.09.2007.

înțelegere. În plus, nu există dificultăți legate de aprovizionarea cu materie primă a conductei. Spre deosebire însă de Nabucco, încă nu se știe de unde va fi luat gazul care urmează să fie transportat. Anterior fragmentată, poziția UE și a statelor membre față de proiectul Nabucco, a evoluat în ultima perioadă, în sensul acceptării acestuia.

Țările caucaziene vor fi legate printr-o conductă de gaz cu Iranul, prin Armenia, care se va finaliza în 2008 și care va livra anual 2,3 miliarde m³ de gaz. O altă conductă, care aduce gazul natural produs în Azerbaidjan, Turkmenistan, Kazahstan, Iran și Egipt spre piețele europene a fost inaugurată la sfârșitul lunii noiembrie 2007 între Turcia și Grecia. Prima tranșă de gaz extras din zăcămintele de gaz de la Shah-Deniz din Azerbaidjan va ajunge la 250 milioane m³ pe an. În următorii 15 ani, cantitatea va atinge 11,5 miliarde m³. Valoarea totală a proiectului este de 250 milioane euro.

Până una alta însă, alimentarea energetică a UE se face prin conducta Drujba (Prietenia), care trece prin Belarus și Ucraina, și prin terminalul petrolier de la Novorosiisk.

Prin proiectele amintite mai sus, europenii ar putea scăpa de dependența de Gazprom și ar putea fi evitate și fricțiunile care există între Belarus și Rusia. Recent, statul condus de președintele Lukashenko a solicitat majorarea taxei de tranzit pentru gaze, iar ulterior Gazprom a solicitat Belarusului plata integrală a datoriei de 500 milioane USD, reprezentând cuantumul livrărilor realizate în primul trimestru al anului 2007³³.

C. Energia nucleară

Energia nucleară³⁴ este obținută în toate țările Mării Negre, cu excepția Georgiei. Armenia își propune să construiască o nouă centrală nucleară de 1000 megawați, după ce cele două grupuri de 815 MW de la Metzamor vor fi dezafectate în 2016 și preferă asistența Franței în locul celei a Rusiei, care și-ar spori, în felul acesta, influența în zonă. Oricum, Armenia încearcă să exploateze de pe acum rezervele de uraniu, estimate de experți la 30.000 tone³⁵.

D. Sursele regenerabile de energie

Problema reducerii energiei obținute din combustibili fosili a devenit o provocare mondială. În afara faptului că resursele de petrol și gaze sunt epuizabile, efectele arderii lor pun în pericol întreaga planetă. Drept urmare, majoritatea statelor lumii și-a îndreptat atenția spre sursele regenerabile de energie. Și UE a stabilit, prin Directiva 2001/ 77 /EC ținte specifice pentru curentul electric regenerabil, ce urmează a alcătui 22,1% din totalul producției de electricitate până în 2010.

Cu o determinare mai mare sau mai mică, statele din zona Mării Negre au început și ele să facă apel la sursele energetice regenerabile.

³³ Sursa: *AzerTag*, 14.1.2007.

³⁴ La ora actuală în lume există 435 centrale nucleare, iar 29 se află în diverse faze de construcție.

³⁵ Sursa: *AKA*, 17.11.2007.

Bulgaria

În prezent Bulgaria are o capacitate instalată de 12668 MW³⁶, incluzând resurse termice, nucleare și hidroelectrice. În pofida acestei capacități, Bulgaria caută să investească în domeniu, deoarece până în 2010 generarea de energie va scădea cu 40%. Bulgaria importă anual 70% din combustibilul necesar pentru producerea de energie electrică. La 1 ianuarie 2002 s-a emis ordonanța de stabilire a prețurilor la energia electrică, ce stipulează că se acordă stimulente pentru întreprinderile care cumpără energie din surse regenerabile. Un sistem de certificate verzi cu tarife de bază, care să înlocuiască actualul sistem, urma să fie introdus în 2007, dar nu s-a materializat încă. Oricum, în calitate de stat membru al UE, Bulgaria va trebui să se asigure că până în anul 2010 energia regenerabilă va reprezenta 11% din totalul producției de electricitate. Potențialul de energie eoliană pe termen mediu este de 3400 MW, iar cel de energie geotermală, de 200 MWe³⁷. Considerând faptul că aproape 90% din terenurile agricole sunt arabile și forestiere, potențialul pentru dezvoltarea proiectelor de biomasă arată promițător: 3400 MWe. Autoritățile bulgare vor acorda, totodată, o atenție sporită microhidrocentralelor.

Georgia

Georgia este săracă în resurse regenerabile de energie. Cele mai promițătoare surse sunt cele eoliene, geotermale și hidroenergetice. Resursele geotermale sunt de calitate excelentă. În prezent se utilizează 350 MWth³⁸ din cele 465 MWth rezerve estimate. Resursele utilizate până acum nu au reinjectat apa uzată, ceea ce a condus la diminuarea unora dintre ele. Oricum sunt perspective ca, în viitorul apropiat, să se instaleze câteva mici uzine electrice geotermale în vestul țării și la Tbilisi. Potențialul eolian este de cel puțin 2000 MW. Energia hidro produce 50% din totalul capacității existente la nivelul întregii țări și există oportunități de dezvoltare ulterioară.

Republica Moldova

Republica Moldova este aproape total dependentă de importul resurselor de energie din Federația Rusă, Ucraina (gaz, cărbune, petrol) și România (energie electrică), acoperind din resurse interne doar 3% din totalul necesar. Hidrocentralele oferă numai 2% din necesar. Într-o astfel de situație, nevoia de resurse regenerabile este imperioasă. În partea de nord-est a țării există un potențial energetic eolian de circa 1000 MW. Mai există, de asemenea, posibilități de valorificare a biomasei din agricultură, sector economic dominant în Moldova.

România

Potențialul energetic din resurse regenerabile al României este redat în tabelul de mai jos. La fel ca Bulgaria, România are un program de conformare pentru certificate verzi cu cote obligatorii din consumul brut de energie electrică după cum urmează: 2006-2,2%; 2007-3,74%; 2008-5,26%; 2009-6,78%; începând cu 2010-8,4%³⁹. Astfel România va

³⁶ MW = 1000 W (1 W = unitatea derivată de putere a unui sistem în care se transferă un joule de putere pe secundă)

³⁷ MWe este energia electrică rezultată dintr-o centrală electrică exprimată în MW și este egală cu energia totală termică înmulțită cu eficiența centralei.

³⁸ MWth este Megawatul termic; puterea totală a unui reactor este exprimată în megawați

³⁹ Necesarul de investiții este de 500 milioane de euro.

contribui cu partea sa la angajamentele UE privind curentul electric din surse regenerabile, stabilite prin Directiva 2001/77 EEC.

Potențialul energetic al resurselor regenerabile de energie ale României

Sursa de energie regenerabilă	Potențialul energetic anual	Echivalent economic energie (mii tep⁴⁰)	Aplicație
Energie solară			
Termică	60 mrd.GJ	1.433	Energie termică
Fotovoltaică	1200 GWh ⁴¹	103,2	Energie electrică
Energie eoliană	23.000GWh	1.978	Energie electrică
Energie hidro, din care sub 10MW	40.000GWh 6.000 GWh	3.440 516	Energie electrică
Biomasă	318 mrd.GJ	7.597	Energie termică
Energie geotermală	7 mrd.GJ	167	Energie termică

Sursa: Studii ale ICEMENERG, ICPE, INL, ISPH, ENERO, 2006

Federația Rusă

Rusia are un excelent potențial pentru generare de energie eoliană. Dacă s-ar utiliza doar 25% din acest potențial, s-ar crea o putere instalată de 175.000 MW. Cele mai bune locații se găsesc în lungul coastelor marine, pe vastele teritorii de stepă și în zonele montane.

Potențialul total tehnic de biomasă este estimat la 35 milioane tep care, convertit în energie electrică, ar genera aproape 15.000 MWe. Biomasa include nămoluri, deșeuri organice și de lemn.

Potențialul hidric reprezintă 9% din totalul resurselor existente pe plan mondial.

Dezvoltarea proiectelor de energie electrică din surse regenerabile este împiedicată de lipsa de voință politică, de tarifele mici pentru consumul de curent electric și căldură, precum și de lipsa investițiilor, datorată instabilității economice. Cu toate acestea, potențialul în astfel de resurse situează Rusia între țările lider în domeniu.

Ucraina

Ucraina are un program de ajutor de stat pentru a dezvolta până anul 2010 10% energie regenerabilă din totalul energetic disponibil. Obținerea de energie eoliană cu o putere

⁴⁰ tep = tone echivalent petrol.

⁴¹ GWh = 1.000.000 W oră (1 Watt oră = unitate de măsură pentru energia electrică egală cu 3600 jouli).

instalată de 200 MW până în anul 2010 este o prioritate națională. Până în prezent există o capacitate instalată de energie eoliană de 40 de MW.

Energia hidro acoperă cam 7% din cererea de electricitate. Există un potențial de 327 MW, 220 MW fiind proiectați pe Tisa. Sursele termale sunt utilizate cu precădere pentru încălzire, capacitatea sistemelor termice situându-se la 13 MWth. Există planuri pentru a mări capacitatea de utilizare a apei calde până la 250 MWth până în 2010.

Potențialul de biomasă este de 4 milioane tep, incluzând aici și generarea de gaz metan din deșeurile zootehnice.

Ca și în Federația Rusă, impedimentele majore pentru generarea de astfel de resurse le reprezintă sistemul economic instabil, lipsa de finanțare și birocrăția exagerată.

Armenia

Legea armenească stipulează că până în anul 2016 cumpărarea de energie regenerabilă trebuie să se facă la un tarif de consum de 0,05 USD / KWh. Țara are un potențial eolian și hidro bun. Energiile solară și geotermală sunt resursele cele mai puțin promițătoare.

Azerbaidjan

Datorită bogatelor sale resurse de petrol și gaze, Azerbaidjanul se preocupă în mică măsură de resursele regenerabile, deși condițiile sunt favorabile, cel puțin pentru energia eoliană. La începutul lui 2007, a fost demarată construirea a 6 mori de vânt cu o putere instalată de 2200 MW care vor genera 13,2 mii de MWh⁴².

Kazahstan

Kazahstanul are un potențial neglijat de resurse energetice regenerabile, din pricina resurselor de combustibili fosili îndestulători (curentul electric costă doar 3 cenți SUA / kwh). Totuși există condiții excelente pentru panouri solare în regiunile sudice și în cele din jurul lacurilor Aral și Balkhash și pentru mori de vânt în regiuni cu puternici curenți de aer precum în Altai și pe coastele de sud-vest ale Mării Caspice.

Energia hidroelectrică este destul de importantă, din moment ce oferă 12% din capacitatea de energie electrică a țării.

În general, tarifele mici și lipsa acțiunilor de conștientizare a importanței valorificării resurselor energetice regenerabile fac din țările caucaziene țări neprietenoase față de mediu.

Tabloul energetic prezentat mai sus nu îl concepem ca pe un simplu inventar ci, mai degrabă, ca pe un cadru în care se pot prefigura interesante linii de colaborare tehnologică între țările care au făcut pași mai timpurii în economisirea resurselor și au adoptat strategii de dezvoltare durabilă în spiritul Convenției de la Rio de Janeiro (1992).

⁴² ANS-PRESS, 24.09.2007.

Capitolul 3. Strategia europeană de cooperare teritorială

3.1. Conceptele europene de cooperare teritorială și regiune de dezvoltare

Cooperarea teritorială este înțeleasă ca inițiere și desfășurare a unor activități comune legate de politicile de dezvoltare pentru teritorii aparținând administrativ unor jurisdicții diferite. Cooperarea teritorială este importantă mai ales în jurul granițelor naționale, dar este relevantă și pentru unitățile administrative ale aceleiași țări. Scopul acestei cooperări este să faciliteze integrarea teritorială și să promoveze forme mai competitive și mai durabile de dezvoltare teritorială decât cele ce ar fi rezultat din politicile de dezvoltare individuale și fragmentate, fără cooperare.

Cooperarea teritorială este gestionată / administrată de autoritățile publice de la diverse niveluri cărora li se pot atașa și alte tipuri de deținători de interese (ONG-uri și alte structuri ale societății civile, sectorul privat, etc.)

Cooperarea teritorială între autoritățile naționale, regionale și locale reprezintă un important element de integrare europeană. Ea are ca scop contracararea impactului negativ al frontierelor naționale asupra dezvoltării teritoriale. În acest scop a luat naștere Programul Operațional Comun pentru Marea Neagră.

A. Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre 2007 – 2013

Programul stabilește cadrul de cooperare teritorială europeană transfrontalieră pentru regiunile de dezvoltare⁴³ din bazinul Mării Negre în cadrul Politicii Europene de Vecinătate. Obiectivul global al programului este obținerea unei dezvoltări economice și sociale mai puternice și durabile a regiunii Mării Negre, pe baza unui parteneriat și a unei cooperări regionale întărite.

Programul are alocate de la bugetul comunitar 17 milioane de euro (la care se adaugă cofinanțare 10%) și este destinat cooperării consiliilor județene, prefecturilor, primăriilor, agențiilor de mediu, camerelor de comerț, ONG-urilor, universităților și institutelor de cercetare ale unor regiuni de dezvoltare din România, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria,

⁴³ Adesea, noțiunea de "regional" este înțeleasă în mod diferit și tratată în mod diferit sub aspectul ariei sale de cuprindere. O regiune reprezintă, clasic vorbind, o dimensiune geografică, uneori și cu atribute administrative, situată între nivelul global și cel național. Europa este o regiune, așa cum sunt și America Centrală, Africa de Nord, Extremul Orient ș.a.m.d. Europa Centrală și de Est este o subregiune, la fel precum Balcanii, zona (extinsă) a Mării Negre și altele asemenea lor. Din rațiuni dictate de nevoia de a se urmări tendințe, performanțe și de a aloca fundamentat fonduri de echilibrare economică, Europa a fost împărțită în regiuni de dezvoltare de niveluri diferite bazate pe numărul de locuitori (nivelul II – între 1 și 3 milioane locuitori – corespunde celor 8 regiuni de dezvoltare din România). Aceste teritorii nu au funcții administrative (chiar dacă există unele structuri descentralizate de coordonare pentru nivelurile județene) și nu au structuri politice; ele sunt înregistrate în Nomenclatorul de Unități Teritoriale Statistice (NUTS) și relevanța lor este statistică din punct de vedere al dezvoltării socio-economice și indicativă pentru eficiența și eficacitatea eforturilor financiare destinate dezvoltării. Evident, noțiunea de regiune de dezvoltare poate include și Unități Teritoriale Statistice (UTS) de ordinul I, adică o țară și UTS de ordinul III – un județ. Oricare din aceste UTS pot fi părți într-un proces de cooperare teritorială.

Georgia, Grecia, Moldova, Rusia, Turcia și Ucraina. El reprezintă însă doar circa o zecime din bugetul pentru cooperare în bazinul Mării Mediterane, care, cu cele 173 milioane de euro, acoperă 19 țări.

În cadrul Programului Operațional Comun sunt formulate trei obiective:

- **Obiectivul 1: Promovarea dezvoltării economice și sociale în regiunile din bazinul Mării Negre;**
- **Obiectivul 2: Cooperarea în vederea abordării provocărilor comune;**
- **Obiectivul 3: Promovarea cooperării locale de la om la om.**

Fiecărui obiectiv îi sunt asociate o prioritate și un număr de măsuri corespunzătoare. În cadrul fiecărei măsuri, sunt formulate un număr de activități indicative.

A1.Obiectivul 1: Promovarea dezvoltării economice și sociale în regiunile din bazinul Mării Negre

Prioritatea 1: Asistență transfrontalieră acordată parteneriatului pentru dezvoltare economică pe baza resurselor comune.

Măsuri:

- Acțiuni integrate pentru promovarea dezvoltării locale;
- Crearea de rețele turistice pentru integrarea și promovarea inițiativelor de dezvoltare a turismului;
- Crearea capacității administrative pentru politicile de dezvoltare locală și regională.

Nu pot fi identificate efecte semnificative directe asupra mediului pentru acest obiectiv deoarece toate activitățile indicative principale propuse reprezintă concepții vizând ameliorarea proceselor și/sau modurilor de lucru ale diferitelor segmente societale. Unele efecte indirecte asupra mediului pot fi identificate pentru cea de-a doua măsură care vizează crearea de rețele turistice. Dacă activitățile care vor fi finanțate în cadrul acestei măsuri vor genera o creștere a turismului global în regiune, acestea pot duce la o creștere a cererii de transport și a utilizării de resurse regenerabile și neregenerabile, precum și la o creștere a presiunii asupra biodiversității, florei și faunei și asupra moștenirii culturale.

A2. Obiectivul 2: Cooperarea în vederea abordării provocărilor comune

Prioritatea 2: Interconectarea resurselor și competențelor în vederea valorificării și protecției mediului.

Măsuri:

- Abordarea provocărilor comune din domeniul protecției mediului privind sistemul hidrografic din regiune (marin și râuri);
- Promovarea cercetării și inovării în domeniul valorificării și protecției mediului pentru zonele naturale protejate;
- Promovarea inovării în gestionarea deșeurilor solide și a sistemelor de gospodărire a apelor uzate.

În cadrul acestui obiectiv pot fi anticipate câteva efecte semnificative directe asupra mediului. Una din activitățile indicative principale vizează promovarea performanțelor instituțiilor responsabile pentru combaterea poluării în regiunea Mării Negre. Acest lucru poate avea un impact pozitiv asupra biodiversității, solului, apei și aerului. Toate activitățile indicative principale din cadrul celei de-a doua măsuri reprezintă concepții de proces vizând o gestionare îmbunătățită a deșeurilor și apelor uzate și este astfel de așteptat ca acestea să aibă un impact pozitiv indirect asupra acestor aspecte.

A3.Obiectivul 3: Promovarea cooperării locale de la om la om

Prioritatea 3: Inițiative culturale și educaționale pentru instituirea unui mediu cultural comun în cadrul bazinului.

Măsuri:

- Promovarea creării de rețele și a schimburilor culturale în cadrul comunităților din bazinul Mării Negre;
- Promovarea interconectării și dezvoltării instituțiilor de învățământ.

Obiectivul este generat de o serie de aspecte ale analizei SWOT⁴⁴, începând chiar cu punctul tare – "Patrimoniu cultural, capacități umane și valori sociale bogate" – și terminând cu punctele slabe – "Constrângeri geopolitice și istorice pentru comerț și mobilitatea persoanelor" și "Capacitate slabă administrativă pentru implementarea politicilor locale". Inițiativele sub acest obiectiv ar permite valorificarea unor oportunități identificate de parteneri, precum introducerea unor noi metodologii în educație, instruire și învățare pe toată durata vieții.

B. Gruparea europeană pentru cooperare teritorială (GECT)⁴⁵

⁴⁴ A se vedea Concluziile de la finalul studiului.

⁴⁵ Gruparea europeană pentru cooperare teritorială (GECT) este unică deoarece ea impulsionează agregarea autorităților diverselor state membre, fără a fi nevoie ca, în prealabil, să fie semnat un acord internațional ratificat de parlament. Cu toate acestea, statele membre trebuie să-și declare acordul privind participarea potențialilor membri în teritoriile respective. Regula care se aplică pentru interpretarea și aplicarea Convenției este aceea a statului în care își va avea sediul central GECT. GECT urmărește să faciliteze și să promoveze cooperarea transfrontalieră, transnațională și interregională. Spre deosebire de structurile care au guvernat acest gen de cooperare până în anul 2007, GECT este acum o entitate legală și are autoritate și toate obligațiile aferente acesteia. Poate vinde și cumpăra bunuri și poate angaja personal. A se vedea Regulamentul GECT,

Deoarece atingerea obiectivelor Programului Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre 2007-2013 ar putea întâmpina greutăți datorită lipsei unor instituții cu personalitate juridică care să realizeze contractele de cooperare (mai ales interregionale) între autoritățile țărilor riverane, în data de 5 iulie 2006 Parlamentul European a aprobat Regulamentul nr. 1082, care stabilește cadrul legislativ comunitar necesar înființării unei structuri cu personalitate juridică (art.1 alin.3), denumită **Gruparea europeană pentru cooperare teritorială (GECT)**; aceasta are misiunea „de a facilita și de a promova cooperarea transfrontalieră, transnațională și/sau interregională, denumită în continuare „cooperare teritorială”, între membrii săi, în perspectiva consolidării coeziunii economice și sociale” (art.1 alin.2).

GECT vizează exclusiv cooperarea la nivel comunitar, nu și cea din afara Uniunii. Pot fi membri într-o **GECT**: statul; autoritățile regionale; autoritățile locale; organismele de drept public; asociațiile celor de mai sus. Rolul acestor grupări se va concentra, în mod special, fie asupra managementului și implementării programelor de cooperare teritorială, fie asupra managementului și implementării proiectelor cofinanțate de către Uniunea Europeană prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională (**FEDR**), Fondul Social European (**FES**) și/sau prin Fondul de Coeziune, dar pot realiza și alte acțiuni specifice de cooperare teritorială între membrii lor, cu sau fără contribuția financiară comunitară (art. 7 alin.3).

Regulamentul a intrat în vigoare la data de 1 august 2007, cu excepția articolului 16, care se aplică deja cu începere de la 1 august 2006. Articolul 16 alin.1 prevede că *“Statele membre adoptă dispozițiile corespunzătoare pentru a garanta aplicarea efectivă a prezentului regulament”*.

Pentru îmbunătățirea convergenței regiunilor care au rămas în urmă ca și pentru creșterea competitivității și a numărului locurilor de muncă, **FEDR** oferă asistență pentru cercetare, inovare, tehnologia informației, dezvoltare financiară și grupare, cât și pentru transporturi, energie și infrastructura de mediu și servicii. De asemenea promovează cooperarea între regiuni. **TEN-T** asigură suport financiar pentru porturi, autostrăzi către mare și legături de transport către porturi.

FEDR și Fondul de Coeziune joacă un rol important în acele arii ale Uniunii care sunt mai puțin capabile din punct de vedere financiar să dezvolte noi strategii maritime, care includ mai multe din noile state membre. Noul Fond de Pescuit European va stimula activități economice alternative la pescuit, cum ar fi „turismul verde”, ca parte a dezvoltării durabile a ariilor costiere de pescuit. Sub Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat, cooperarea transfrontalieră va ajuta țările riverane bazinelor maritime (Marea Baltică, Marea Mediterană, Marea Neagră) să răspundă provocărilor.

C. Planuri Marshall la Marea Neagră

În cadrul unei conferințe organizată la Ambasada României din Berlin (19 ianuarie 2006) cu sprijinul lui *German Marshall Fund of the United States (GMFUS)* s-a lansat ideea

[http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082\(2006\)_en.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082(2006)_en.pdf).

participării la un fond mutual al Mării Negre, care să fie implementat cu sprijinul financiar al partenerilor americani, USAID și GMFUS, și cu participarea Uniunii Europene. Acest fond mutual ar urma să sprijine dezvoltările democratice în vecinătatea României, prin crearea de parteneriate public-privat. Lansat în octombrie 2007, sub egida filialei de la București a GMFUS, **Black Sea Trust Fund** vizează, prin programele sale, trei direcții prioritare: participarea civică, cooperarea transfrontalieră și colaborarea est-est. Fondul va oferi granturi pentru a promova consolidarea democrației și dezvoltarea societății civile în regiunea Mării Negre. Granturile vor fi alocate prin două programe dedicate participării civice și, respectiv, cooperării transfrontaliere. Acesta din urmă va sprijini colaborarea sub-națională și transfrontalieră între guverne, ONG-uri, inițiative civice și alte organisme care activează în direcția sporirii înțelegerii, stabilității și cooperării în regiune. Acest program transfrontalier poate furniza oportunități de sinergie cu programul ENPI – CBC dedicat bazinului Mării Negre, prin finanțarea de proiecte în cadrul priorității 3, dar există și riscul suprapunerii unor proiecte derulate prin intermediul celor două programe.

În discuțiile bilaterale derulate între România și Austria, aceasta din urmă a punctat principalele obiective ale UE în regiune: *protecția mediului, transportul, energia, consolidarea securității și promovarea standardelor culturale europene*. Între prioritățile austriece se înscrie și "**Conexiunea dunăreană**", materializată prin reconstrucția podului de tranzit de la Novi Sad.

Totodată, în cadrul reuniunii **COEST** din decembrie 2005 au fost evidențiate cele patru repere fundamentale în elaborarea unei politici regionale a UE în bazinul Mării Negre. Acestea sunt: "inventarierea de către UE a inițiativelor și instrumentelor proprii, ca prerogativă a definirii unei strategii proprii în regiune; regionalizarea instrumentelor bilaterale, de exemplu includerea în planurile de acțiune PEV a unei secțiuni regionale; menținerea unui dialog permanent pe tema Mării Negre, care să fie inclus în agenda UE; și angrenarea unei multilateralități funcționale în regiune, susținută cu sprijinul organizațiilor regionale și al Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat"⁴⁶.

D. Programe de Cooperare Teritorială Europeană (CTE)

Programul Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre 2007-2013 se va realiza prin proiecte dedicate fiecăruia din obiectivele menționate mai sus.

În România, programele CTE sunt gestionate în prezent de Ministerul Dezvoltării Regionale, prin intermediul Direcției Cooperare Teritorială cu Statele Membre UE. Acestea sunt:

- Programul de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2007-2013;
- Programul de Cooperare Transfrontalieră Ungaria-România 2007-2013;
- Programul Operațional de Cooperare pentru Bazinul Mării Negre;
- URBACT 2007-2013 (program de cooperare între orașele din statele membre UE);
- INTERREG IV C (program de cooperare interregională);

⁴⁶ *Hotnews*, 30.01.2006.

- SEE - Program de Coeziune Teritorială pentru Europa de Sud-Est;
- INTERACT II (program de instruire a structurilor implicate în gestionarea și implementarea programelor operaționale aferente CTE);
- ESPON 2013 (program prin care se realizează statistici privind dezvoltarea și coeziunea teritorială a spațiului european).

Ideile de proiecte care au fost trimise până în prezent la Ministerul Dezvoltării Regionale au în vedere protecția mediului și prevenirea riscului (aproximativ 200), accesibilitate (aproximativ 25), inovarea și economia cunoașterii (aproximativ 120), dezvoltarea urbană (45), guvernanta și planificarea urbană (10), integrarea socială în mediul urban (8), promovarea anteprenoriatului (7) și dezvoltarea capitalului uman (10).

3.2. Ce intră sub incidența strategiilor de cooperare teritorială

În funcție de dimensiunea teritoriilor asupra cărora se răsfrânge cooperarea, înregistrăm inițiative:

- între regiuni de graniță învecinate* – ce au ca scop crearea de centre transfrontaliere economice și sociale cu programe strategice de integrare (**cooperarea transfrontalieră**);
- urmărind să obțină mai multă eficiență în dezvoltarea regională, prin *schimb de informații și de experiență*, precum și prin lucrul în rețea pe întregul spațiu al Uniunii Europene, sau între Uniunea Europeană și alte state sau macro arii (**cooperarea transnațională**);
- între autorități naționale, regionale și locale* – ce au ca scop crearea de grupuri de regiuni europene (de exemplu, regiuni din 2 sau mai multe țări europene) pentru a promova o mai bună integrare a teritoriilor respective în Uniunea Europeană (**cooperarea interregională**).

Succesul unui proiect de cooperare depinde de interesul față de obiectul ce formează schimbul:

- informația, know-how-ul;
- forța de muncă, întreprinzătorii;
- instruirea;
- produsele proprii care pot fi vândute pe teritoriul partenerului;
- acordurile comerciale cu părți terțe.

Schimbul poate fi realizat pe două căi:

- prin *schimb de know-how* (participând la vizite, întâlniri instituționale, programe de formare, transfer de inovare, lucru în rețea);
- prin *crearea în comun* a unui produs (participând împreună la târguri, promovând un teritoriu comun).

Pe lângă rezultatele directe ale unor astfel de proiecte, există și beneficii indirecte ale cooperării:

- *promovarea* de sinergii și economii de scară;
- *favorizarea* înțelegerii culturale de către parteneri și a modalității de implicare mai profundă în tratarea problemelor locale;
- *îmbunătățirea* cunoștințelor lingvistice;
- *creșterea* reputației instituțiilor locale;
- *sporirea* posibilităților pentru dezvoltarea unor viitoare proiecte și relații.

Motivațiile care stau la baza cooperării pot fi grupate în 3 categorii importante:

- sublinierea similarităților
- sublinierea diferențelor
- exploatarea oportunităților

În ce privește teritoriile care inițiază procese de cooperare, se pot remarca tendințe similare de internaționalizare a întreprinderilor. Deschiderea globală reprezintă o necesitate atunci când se caută noi oportunități care să treacă peste dificultățile geografice și peste obstacolele datorate politicii protecționiste.

În funcție de dimensiunile lor, activitățile de cooperare pot fi clasificate în:

- *cooperări pentru proiect* – colaborări pentru realizarea unui anumit proiect, deseori reglementat de acorduri de parteneriat;
- *cooperări sectoriale* – proiecte care se adresează unui anumit sector (cultură, agricultură, formare profesională, etc.);
- *cooperări teritoriale* – proiecte dezvoltate între două sau mai multe regiuni, sau două sau mai multe sectoare cu diferite tipuri de deținători de interese (instituții, asociații, etc.).

Cooperarea poate fi clasificată și după identitatea partenerului / partenerilor:

- -numai *instituții* – acest tip de acord este foarte frecvent;
- -*organizații internaționale* – cum ar fi UNESCO, Organizația Mondială pentru Protecția Naturii, Crucea Roșie, agenții internaționale, etc.;
- -relații cu *instituțiile UE* – acțiunile propuse de programele UE și crearea de reprezentanțe sunt practici des întâlnite în Europa;
- -participări în cadrul unor *asociații și rețele internaționale* – reprezintă o oportunitate importantă pentru dezvoltarea relațiilor internaționale.

3.2.1. Strategia de cooperare transfrontalieră

3.2.1.1. Context și principii

Frontierele unui stat, foarte importante din punct de vedere politic în ultimele două secole, au fost create ca urmare a războaielor, invaziilor sau constrângerilor. Puține frontiere au fost create în mod democratic, prin voința cetățenilor. Cu toate acestea, frontierele au fost necesare pentru dezvoltarea democrației parlamentare și a bunăstării, dar prosperitatea a sporit numai când funcția coercitivă a frontierelor unui stat a fost omisă sau cel puțin eliminată din activitatea politică de zi cu zi. Cu alte cuvinte frontierele sunt concomitent bariere și punți de legătură⁴⁷.

Prima definiție a cooperării transfrontaliere datează din 1997: „*Cooperarea transfrontalieră reprezintă colaborarea directă între regiuni învecinate de-a lungul graniței, în toate domeniile, dintre autoritățile locale și regionale, implicând toți actorii*”⁴⁸.

Cooperarea transfrontalieră vizează toate tipurile de activități ale comunităților locale și regionale, incluzând aici dezvoltarea economică, amenajarea teritoriului, urbanism, turism și recreere, instruire, transport, protecția mediului etc. Astfel, ea implică:

- a) dezvoltarea sistemelor de **infrastructură fizică** (îmbunătățirea infrastructurii de transport, a rețelelor și serviciilor de informare și comunicare, realizarea interconexiunii sistemelor energetice, de apă și reciclarea deșeurilor);
- b) întărirea **relațiilor economice** între regiunile învecinate pentru a susține împreună dezvoltarea economică durabilă a zonei (dezvoltarea cooperării în domeniile IMM, turism și comerțul de graniță, promovarea integrării piețelor locale ale forței de muncă);
- c) realizarea **coeziunii sociale și culturale** între comunitățile și cetățenii de pe ambele părți ale graniței (dezvoltarea utilizării în comun a infrastructurii din domeniile sănătate, cultură și educație);
- d) **gestionarea** în comun a unor **amenințări** similare și simultane din partea **factorilor de mediu** (prevenirea inundațiilor, alunecărilor de teren, eroziunii solului, realizarea unor sisteme de avertizare și control a riscurilor naturale și tehnologice).

Cooperarea transfrontalieră se mai referă și la zonele de tip **Euroregiuni** și, uneori, la zone în care converg mai mult de două țări (de ex. Regiunea Saar-Lor-Lux, Triunghiul Rinului Superior).

Dezvoltarea spațială contemporană este considerată a fi sinonimă cu organizarea deliberată a relației dintre om și mediul său în regiunile de graniță și transfrontaliere. Dezvoltarea spațială include principiile de bază ale durabilității și dezvoltării spațiale,

⁴⁷ Circa 32% din populația UE, răspândită în peste 40% din teritoriul acesteia, trăiește în zone de graniță.

⁴⁸ Studiul LACE asupra programului UE INTERREG și a perspectivelor sale de viitor, Asociația Regiunilor de Graniță Europene, iulie 1997.

precum și instrumentele pentru realizarea acestora în regiunile sau țările aflate de ambele părți ale graniței. Prin intermediul **Cartei Europene de Dezvoltare Regională**⁴⁹ (*European Regional Development Charter*), **Planului European de Dezvoltare Spațială** (*European Spatial Development Plan*) și **Conferinței Ministeriale Europene pentru Amenajarea Teritoriului** (*The European Spatial Planning Ministerial Conference – CEMAT*)⁵⁰, politica de dezvoltare spațială a țărilor membre ale Consiliului Europei și Uniunii Europene acordă o maximă importanță cooperării transfrontaliere. Incluziunea coeziunii teritoriale în viitoarele politici ale Uniunii sporește semnificativ șansele sale de implementare, mai ales în regiunile de graniță⁵¹.

3.2.1.2. Valoarea adăugată a cooperării transfrontaliere

Valoarea europeană adăugată se naște din faptul că, în lumina experienței trecute, oamenii care conviețuiesc în regiunile de graniță învecinate își manifestă voința de a coopera și, prin urmare, aduc o contribuție valoroasă promovării păcii, libertății, securității și drepturilor omului.

Valoarea adăugată politică implică o contribuție substanțială a următoarelor elemente:

- dezvoltarea integrării europene;
- cunoașterea și înțelegerea dintre națiuni, construirea încrederii reciproce;
- implementarea parteneriatelor și a principiului subsidiarității;
- creșterea coeziunii economice și sociale și a cooperării dintre națiuni;
- pregătirea aderării noilor state la UE;
- utilizarea fondurilor UE în beneficiul cooperării transfrontaliere, prin intermediul programelor anuale, precum și asigurarea cofinanțării regionale și naționale pe termen lung.

⁴⁹ Carta a fost adoptată la 20 noiembrie 1981 și revizuită în 1995 și 2004.

⁵⁰ Conferința Ministerială Europeană pentru Amenajarea Teritoriului (**CEMAT**), organism consultativ de pe lângă Consiliul Europei, înființat în 1970, a publicat "Strategia de planificare regională europeană" (*European Regional Planning Strategy*), care a reprezentat prima strategie concretă pentru cooperarea transfrontalieră în Europa și care a fost aplicată până în anul 1980.

⁵¹ Acord între municipalități, *Nordic Council Agreement on Cross Border Cooperation* a fost semnat în 1997. Convenția Cadru pentru Cooperare Transfrontalieră de la Madrid, promovată de Consiliul Europei în 1980, a încercat să pună la dispoziție modele de acorduri/convenții interstatale. Deși a fost semnată de peste 20 de state, Convenția și-a dovedit valoarea doar când a fost trasă prin tratate interstatale specifice. Astfel de tratate internaționale, care au constituit fundamentul cooperării transfrontaliere între autorități locale/regionale, au fost semnate începând cu anul 1989 și au produs efecte în anii '90 în următoarele cazuri:

- Convenția BENELUX (semnată în 1986, produce efecte din 1991);
- Tratatul Transfrontalier Germania-Olanda (semnat în 1991, produce efecte din 1993);
- Acordul de la Viena între Italia și Austria (semnat în ianuarie 1993, produce efecte din 1995) și Acordul de la Roma (semnat în noiembrie 1993, produce efecte din 1994);
- Acordul Karlsruhe care reglementează cooperarea transfrontalieră dintre Franța, Germania, Luxemburg și Elveția (semnat în 1996, produce efecte din 1997);
- Tratatul de la Bayonne dintre Franța și Spania (semnat în 1995, produce efecte din 1997).

Valoarea instituțională adăugată se referă la:

- implicarea activă a cetățenilor, autorităților, grupărilor politice și sociale, de ambele părți ale graniței;
- informații sigure privind vecinii (autoritățile regionale, partenerii sociali, etc.);
- cooperarea transfrontalieră pe termen lung între structuri capabile să lucreze în mod eficient; funcționarea unui parteneriat pe linie orizontală și verticală, în ciuda faptului că există structuri și domenii diferite;
- primirea și administrarea de fonduri;
- proiectarea, implementarea și finanțarea în comun a programelor și proiectelor transfrontaliere.

Experiența dobândită pe tot cuprinsul Europei demonstrează că implementarea și realizarea programelor și a proiectelor în comun se poate face numai dacă partenerii regionali și locali dețin un rol important.

Valoarea adăugată socio-economică devine vizibilă, deși în moduri diferite, prin:

- mobilizarea potentialului endogen, consolidarea autorităților regionale și locale ca parteneri sau initiatori ai cooperării transfrontaliere;
- participarea actorilor din sectorul economic și cel social (de ex: camere de comerț, asociații, companii, uniuni patronale, instituții culturale și sociale, organizații ecologiste, agenții de turism, etc.);
- deschiderea pieței muncii, armonizarea calificărilor profesionale;
- dezvoltarea suplimentară, de ex. în infrastructură, transport, turism, mediu, educație, cercetare și cooperare, între IMM-uri; de asemenea, crearea mai multor locuri de muncă în aceste domenii;
- îmbunătățiri durabile în dezvoltarea planificării spațiale și în politica regională (inclusiv mediul);
- îmbunătățirea infrastructurii transportului transfrontalier.

Valoarea adăugată socio-culturală este reflectată în:

- diseminarea repetată, durabilă, a informației în legătură cu situația geografică, structurală, economică, socio-culturală și istorică a regiunii transfrontaliere (inclusiv cu ajutorul mass-mediei);
- vizualizarea regiunii transfrontaliere cu ajutorul hărților, a publicațiilor, materialelor școlare, etc.
- dezvoltarea unui grup de experți dedicați (multiplicatori), implicând biserici, școli, instituții de învățământ pentru tineri și adulți, autorități, asociații culturale, biblioteci, muzee, etc.
- promovarea principiului șanselor egale și posibilitatea cunoașterii limbii sau a dialectelor țării vecine, ca urmare a comunicării și a dezvoltării regionale transfrontaliere.

În acest mod, cooperarea transfrontalieră devine un element constituent al dezvoltării regionale.

Pentru cooperare la nivel de proiecte în UE, există un instrument legal, valabil pentru toate statele membre, denumit **Gruparea de Interes Economică Europeană** (*European Economic Interest Grouping - EEIG*). Aceasta este focalizată, în primul rând, pe cooperare economică (ex. între întreprinderi) și este deschisă atât firmelor, cât și organizațiilor publice. A fost utilizată, ca instrument, pentru cooperare transfrontalieră (și interregională) doar la nivel de proiecte, fără însă să fi putut fi extinsă și la cooperarea transfrontalieră la nivel de programe, între instituții publice. Motivul rezidă în faptul că instituțiile publice nu au dreptul, în mod normal, să transfere competențe și responsabilități unor organizații de tipul **EEIG**, ale căror obiective sunt bine precizate, pe întreaga perioadă a existenței lor, de la bun început⁵².

La sfârșitul anilor '80, crearea pieței unice europene și schimbările democratice petrecute în Europa Centrală și de Est au deschis și mai mult granițele naționale.

Numeroase alte state și regiuni transfrontaliere au înființat și au devenit membre ale **Asociației Regiunilor de Graniță Europene** (*Association of European Border Regions – AEBR*), fondată în 1971. În același timp, alte oportunități de cooperare au apărut, cum ar fi proiectele de infrastructură (poduri, tuneluri) între Franța și Marea Britanie, precum și între Danemarca și Suedia. Deschiderea unor granițe și conturarea altora a readus în atenție problemele legate de frontiere. A devenit clar că obiectivele UE privind integrarea trebuie să urmărească în continuare o politică specială pentru regiunile frontaliere, care să elimine problemele ce ar putea surveni după integrare.

Instrumentele UE de politică regională reprezintă ele însele o soluție, așa după cum *Strategia și planul de dezvoltare transfrontalieră* a fost pentru sudul și vestul Europei începând cu anii 1989/1990, strategia aplicată prin programul comunitar INTERREG. Autoritățile locale și regionale din zonele frontaliere au reacționat rapid și au înființat structuri transfrontaliere la nivel regional acolo unde acestea nu existaseră până atunci. Pe toate granițele interne și externe ale Uniunii Europene, asociațiile locale și regionale au urmat modelul euroregiunilor și al altor structuri similare, propunându-și obiective și strategii pe termen lung.

În realitate, procesul de instituționalizare a cooperării transfrontaliere a început, într-o mare măsură, prin anii '50, când anumite regiuni de graniță mai dinamice au decis să caute împreună soluții practice la problemele comune, acționând după legi private sau publice. **EUREGIO**, pe granița Olanda-Germania a fost prima structură transfrontalieră adevărată, înființată în 1958. Pe aceeași graniță, au mai apărut în 1970 euroregiunile Rhein-Waal, Maas-Rhein, Rhein Maas-Nord și Ems-Dollart. Ele au continuat în anii

⁵² Ca exemplu de EEIG poate fi evocat cel stabilit între Districtul Bayonne-Anglet-Biarritz (Franța) și Delegatia Foral de Giupuzcoa din San Sebastian (Spania). Scopul EEIG Bayonne/San Sebastian a constat în inițierea, promovarea și coordonarea acțiunilor transfrontaliere care pot dezvolta infrastructura, facilitățile și serviciile din regiune. Cei doi membri au adoptat un statut oficial, care definea scopul, obiectivele, drepturile membrilor, organizarea și conducerea. Activitățile au fost orientate spre cooperare tehnologică, managementul orașelor și al mediului, infrastructură, rețele informatice, proiecte de parcuri industriale.

următori, dezvoltând, totodată și principii care ar trebui să stea la baza structurilor transfrontaliere.

În ultimii ani au fost lansate și dezvoltate mai multe inițiative care au creat un teren destul de fertil pentru cooperarea transfrontalieră.

Serviciile Gărzii de Coastă sau organisme cu funcții similare din Bulgaria, Georgia, România, Turcia și Ucraina au lansat Forumul Gărzilor de Coastă ale Mării Negre (*Black Sea Coast Forum – BSCF*).

În sectorul de agroturism, Kievul a lansat programul "Drumul Vinului". Obiectivul este acela de a dezvolta viticultura și vinificația corelate cu turismul în regiune. Programul poate avea sinergie cu Prioritatea 1, Măsura 1.2. – "Crearea rețelelor de turism pentru integrarea și promovarea inițiativelor turistice și a produselor tradiționale"⁵³.

3.2.1.3. Exemple de proiecte

A. În prezent, cel mai important program de cooperare transfrontalieră, derulat prin fondurile europene PHARE este **CBC (Cross Border Cooperation) România-Bulgaria**.

Conform **priorităților pe termen scurt și mediu**, au beneficiat și vor beneficia de finanțări nerambursabile puse la dispoziție de Uniunea Europeană, proiectele promovate în următoarele domenii:

- Ø Îmbunătățirea infrastructurii existente pe axa prioritară TEN-T 7 (fostul coridor pan-european 4);
- Ø Acțiuni de protecție a mediului;
- Ø Fluidizarea liberei circulații a persoanelor, serviciilor și bunurilor în punctele de trecere a frontierei;
- Ø Dezvoltarea regională socio-economică, promovată în special prin intermediul Fondului Proiectelor Mici.

Județele eligibile la granița cu Bulgaria sunt: Călărași, Constanța, Dolj, Giurgiu, Mehedinți, Olt, Teleorman. În cadrul Programului Phare CBC 2004 a fost finanțată, cu 3 milioane de euro, modernizarea infrastructurii rutiere de legătură Rast - Lom prin reabilitarea infrastructurii locale (drumul 561D Giubega – Băilești - Rast), a portului Rast și a facilităților portuare astfel încât portul Rast să devină operațional și să permită libera mișcare a persoanelor, bunurilor și serviciilor în zona transfrontalieră. Beneficiarul a fost Consiliul Județean Dolj.

B. "Carte de vizită" (RO/BG)

⁵³ Inițiativa a avut ecou, deoarece recent, la restaurantul "Phaeton" din Tbilisi, Asociația Fermelor Biologice "*Elkana*", cu sprijinul Agenției Elvețiene pentru Dezvoltare și Cooperare (SDC) a hotărât integrarea Georgiei în turismul viticol din regiune.

Camerele de Comerț din Constanța și Dobrici au cooperat în variate domenii încă din 1991 și activitățile au inclus schimburi anuale de întâlniri de afaceri, misiuni economice, participări la târguri. Camera de Comerț, Industrie, Navigație și Agricultură Constanța (RO) și Camera de Comerț Dobrici (BG) au implementat împreună proiectul “Carte de vizită”, care a avut ca scop promovarea afacerilor, prin identificarea și, eventual, eliminarea obstacolelor resimțite de firmele din cele două regiuni. Proiectul a fost o extindere naturală a relațiilor deja tradiționale, în cadrul Programului Phare Credo, și a acoperit perioada iulie 1998 - mai 1999⁵⁴.

Pentru atingerea obiectivului, proiectul a antrenat în activități acele instituții care sunt legate de activitatea transfrontalieră de afaceri, adică bănci, agenții de import-export și organizații pentru sprijinirea afacerilor. Mediului de afaceri din fiecare țară i s-a oferit ocazia de a se informa asupra reglementărilor de import-export, legislației în domeniul investițiilor straine, precum și informații despre împrumuturi și alte aspecte financiare din țara vecină.

C. Prin programul **SAPARD** s-au derulat proiecte între zonele Giurgiu-Ruse pentru:

Ü Dezvoltarea și răspândirea de practici agricole ecologice, diversificarea activităților rurale care să furnizeze venituri alternative;

Ü Planificarea pe termen lung a procesului de sprijinire a trainingului vocațional și pentru recalificarea forței de muncă în concordanță cu măsurile de restructurare și diversificare a activităților economice din agricultură;

Ü Încurajarea și sprijinirea înființării de ONG-uri puternice pentru dezvoltarea zonelor rurale;

Ü Întreținerea și îmbunătățirea infrastructurii de drum din județul Giurgiu și districtul Ruse;

Ü Activități de renovare și conservare a tradițiilor și monumentelor culturale ale localităților Giurgiu, Comana, Herăști, Slivo Pole, Ivanovo, Dve Mogili, Borovo, Tenovo.

D. Ca urmare a unei înțelegeri încheiate între ministrul de externe al Armeniei Vartan Oskanian și prim ministrul Republicii Autonome Ajaria, Levan Varshalomidze s-a hotărât deschiderea unui Consulat General al Armeniei în Batumi, unde își petrec vacanțele mii de armeni⁵⁵.

E. România și Bulgaria au finalizat un proiect ce include un program unic în Europa, privind gestionarea calității aerului în zona de graniță. Ministerul Mediului și Gospodării Apelor (Actualul Minister al Mediului și Dezvoltării Durabile) din România și Ministerul Mediului și Apei din Bulgaria au pus punct proiectului PHARE CBC 2003, destinat dezvoltării unui program de gestionare a calității aerului pentru zona de graniță româno-bulgară, în bazinul Dunării de Jos. Proiectul, în valoare de 500.000 de euro, a

⁵⁴ Sursa: Camera de Comerț, Industrie și Navigație, Constanța.

⁵⁵ *Armenpress*, iulie 2007.

fost finanțat de Uniunea Europeană și s-a derulat pe întreg parcursul anului 2006. A fost evaluată calitatea aerului pentru patru orașe de la granița de sud a României – Turnu Măgurele, Zimnicea, Giurgiu și Călărași – și, „în oglindă”, pentru patru orașe de la granița de nord a Bulgariei – Nicopole, Svistov, Ruse și Silistra⁵⁶.

3.2.1.4. Exemple de tipuri de cooperare transfrontalieră

A. Euroregiuni

Euroregiunea Bug este una din cele mai mari aglomerări între Lublin (Polonia), Pinsk (Belarus) și Luck (Ucraina), cu o populație de peste 5 milioane de locuitori, distribuită în cele trei țări. Regiunea Bug a beneficiat de fonduri ale UE pentru dezvoltarea punctelor de frontieră, servind atât preocupărilor locale în dezvoltarea comerțului și comunicațiilor, cât și Uniunii Europene, interesată de siguranța de-a lungul viitoarelor frontiere externe.

Alte Euroregiuni, ca *Euroregiunea Carpatică* (care cuprinde zone din Ungaria, Polonia, România, Slovacia și Ucraina) sau *Euroregiunea Marea Baltică* (regiuni costiere din Danemarca/Bornholm, Letonia, Lituania, Polonia, Suedia și Rusia/Kaliningrad) urmăresc același scop: reducerea restricțiilor la frontiere, dezvoltarea infrastructurii în regiunile de graniță, întărirea conexiunilor locale, accesul la asistența internațională pentru nevoile locale și crearea premiselor pentru cooperare.

Regiunea dunăreană cuprinde trei Euroregiuni în regiunea de graniță care, deși nu sunt foarte active în propunerea sau implementarea de proiecte CBC, asigură structurile necesare cooperării transfrontaliere de-a lungul întregii granițe comune, în condițiile Politicii Europene de Vecinătate și cu respectarea principiilor europene ale cooperării transfrontaliere. Cele trei Euroregiuni sunt:

Euroregiunea Dunărea 21 în partea de nord-vest a Bulgariei și în cea de sud-vest a României, incluzând regiunile bulgărești Vidin, Montana și Vrața și orașul românesc Calafat⁵⁷.

Euroregiunea Dunărea de Jos în partea de nord-est a Bulgariei și cea de sud-est a României, incluzând regiunile bulgărești Dobrici și Silistra și județele românești Constanța, Călărași și Ialomița⁵⁸.

⁵⁶ Toate activitățile de instruire și de consultare în cadrul grupurilor de lucru s-au realizat în cadrul unor evenimente comune, ce au implicat echipele ambelor proiecte și beneficiarii români și bulgari. Problemele de poluare a atmosferei au fost identificate, iar măsuri de reducere a emisiilor în atmosferă au fost propuse, analizate și integrate în planurile și în programele elaborate. România și Bulgaria au acum la dispoziție un complex și util document în baza căruia se vor gestiona problemele de poluare transfrontieră în viitor, ce poate fi utilizat ca model în relațiile cu ceilalți vecini ai noștri.

⁵⁷ Au fost constituite asociații, precum Asociația de Cooperare Transfrontalieră, ce include Vidin, Calafat și alte două primării partenere din partea română, implicate în înființarea *Euroregiunii Dunărea 21*. De asemenea, au fost instituite grupuri mixte de lucru, precum cele din regiunea comună Vidin / Calafat, cu reprezentanți atât din Bulgaria cât și din România, care au ca obiectiv identificarea și promovarea de programe și proiecte comune. Totodată, există o Comisie Interguvernamentală de Cooperare Bilaterală, sub egida celor două Ministere ale Transportului, implicată în găsirea de soluții pentru promovarea liberei circulații a persoanelor peste graniță.

Euroregiunea Dunărea de Sud include primăriile Svistov din Bulgaria și Zimnicea în România, precum și zona dintre Vidin și Calafat în vest și Ruse / Giurgiu în zona centrală a graniței.

Pe lângă euroregiuni, în România activează și alte structuri CBC. Un nou Birou Regional CBC a fost înființat în aprilie 2005, prin asocierea voluntară a **Agenciei de Dezvoltare Regională (ADR) Sud-Est, ADR Sud și ADR Sud - Vest**. Acest Birou are statut legal și este localizat în Călărași. Noua instituție, situată fizic foarte aproape de granița România-Bulgaria, va prelua sarcini de management tehnic al proiectelor implementate sub scheme de granturi în zona transfrontalieră. Biroul Regional CBC din Călărași include Biroul CBC din Giurgiu și se va implica în managementul viitoarelor programe de cooperare transfrontalieră.

B. Asociații de lucru și alte organisme

Termenul folosit pentru acest tip de structuri este „working community“ – asociații de lucru (*communauté de travail*) și cel mai obișnuit mod de cooperare este cel care implică autoritățile regionale. Exemple includ comunitățile din Jura (Franța/Elvetia), Pirinei (Spania/Franța) și Extremadura/Alentejo (Spania/Portugalia). Un alt tip de structură este *Regionalrat* (consilii regionale), care reunesc oameni politici din partea autorităților regionale de fiecare parte a graniței. Spre exemplu, Austria și Ungaria au înființat în 1993 un consiliu regional care cuprinde regiunile Győr-Ménfőcsanak și Vas și orașele Győr, Sopron și Szombathely (Ungaria) și landul Burgenland (Austria). Cooperarea dintre Austria și Ungaria are ca obiectiv crearea unei Euroregiuni, iar Consiliul Regional este un prim pas în acest sens. Pentru acest tip de organizație se folosesc și alte denumiri. În cazul cooperării dintre Irlanda și Marea Britanie (Irlanda de Nord) există trei „clustere“ (asocieri informale) ale autorităților locale (consilii districtuale în Irlanda și regionale în Irlanda de Nord), denumite: **EBRC** (Comitetul Regional al Graniței de Est - *East Border Regions Committee*); **ICBAN** (Rețeaua Graniței Central Irlandeză - *Irish Central Border Network*); și **NWRCBG** (Grupul Regiunilor de Graniță Nord Vest - *North West Region Cross Border Group*).

Există și organisme transfrontaliere non-guvernamentale care aparțin sectorului privat sau voluntariatului. Un exemplu este *Cooperation Ireland* în Irlanda/Irlanda de Nord, care a fost înființată în 1979 de un număr de personalități implicate în afaceri, syndicate, mediul profesional și academic, și care a inițiat și implementat un număr mare de proiecte care promovează buna vecinătate transfrontalieră și cooperarea în domeniile economic, cultural sau social.

C. Alte inițiative în BMN

Sub patronajul președintelui executiv al **CIBC** (*Caspian Integration Business Club*) a fost înființat un club al petroliștilor, în cadrul căruia companii din Kazahstan și

⁵⁸S-au alcătuit comitete de cooperare, ce promovează domeniile posibile ale cooperării dintre cele două regiuni și Camere de Comerț. Camerele de Comerț din Constanța și Dobrici au relații tradiționale de cooperare, incluzând misiuni economice și parteneriate de afaceri pe diferite sectoare de interes comun, precum și derularea a numeroase proiecte CBC finanțate de programele Phare CREDO și Phare CBC.

Azerbaidjan vor putea dezbate proiecte și încheia parteneriate pentru consolidarea cooperării între cele două state vecine Mării Caspice.

Cooperarea în domeniul turismului între Rusia și Ucraina, pe de o parte, și Georgia pe de altă parte, a fost deosebit de fructuoasă în ultimii ani, mai ales în sezonul estival. Din păcate, în ultimul timp numărul de turiști a scăzut drastic din pricina prețurilor exagerate la facilități și la transportul pe calea aerului⁵⁹.

Țările din Sudul Caucazului încearcă să aplice în practică Convenția de la Espoo⁶⁰, care ar trebui să elimine efectele negative asupra mediului în teritoriile situate la granițele comune. Drept urmare, ele vor încerca să dezvolte proiecte comune de protecție a mediului, mai ales în ceea ce privește îmbunătățirea calității apelor transfrontaliere și a condițiilor pentru migrația animalelor⁶¹.

D. Structuri specifice pentru programe ale UE

Un exemplu bun de cooperare transfrontalieră îl reprezintă PAMINA, pe granița franco-germană. Un element important în dezvoltarea acestei structuri l-a reprezentat înființarea unui Birou de Informații și Consultanță pentru Probleme Transfrontaliere, în ianuarie 1991. Biroul oferă servicii de informații și analize pentru sectorul public și pentru cel privat și este finanțat în comun de landurile germane Rheinland-Pfalz și Baden Württemberg, pe granița germană, și regiunea Alsacia și departamentul Bas Rhin, pe granița franceză.

Regiunea de graniță este traversată de trei Coridoare de Transport Pan-Europene (PETCs): Germania –Turcia, Finlanda – Grecia și fluviul Dunărea, însă unele sectoare ale acestora nu îndeplinesc standardele UE. Există o șosea internațională transdunăreană și un pod de cale ferată la Ruse – Giurgiu, precum și o serie de *ferryboat*-uri internaționale care traversează Dunărea. În plus, trei treceri de frontieră internaționale asigură traversarea terestră, în zona estică a graniței.

Principalele căi rutiere de acces sunt dezvoltate rezonabil, deși lipsesc șoselele tip autostradă, iar rețeaua orizontală de drumuri (de-a lungul Dunării) nu este bine întreținută și necesită lucrări de renovare și reconstrucție. În domeniul căilor ferate sunt necesare investiții, iar transportul fluvial pe Dunăre a fost îngreunat în ultimii ani de distrugerea podului de la Novi Sad, din Serbia.

3.2.1.5. Așteptări

Unul din obiectivele vizate în contextul cooperării transfrontaliere între România și Bulgaria va fi plasat pe Dunăre, a cărei importanță ca și coridor pan-european pentru tranzitul de mărfuri dintre Europa Centrală, Europa de Vest, Marea Neagră, regiunea

⁵⁹ Din cei peste 1 milion de turiști înregistrați în 2007, de două ori mai mulți decât în 2006, doar 15% dintre ei au fost ruși. *AzerTag*, 6.09.2007 și *The Messenger*, 21.09.2007.

⁶⁰ Convenția privind Evaluarea Impactului de Mediu în Context Transfrontalier (*Convention on Environmental Impact Assessment (EIA) in a Transboundary Context*) semnată în 1991 la Espoo.

⁶¹ *Arminfo*, 17.09.2007.

Caucaziană, Asia Centrală și Orientul Mijlociu și Extremul Orient, a fost reconfirmată de Comisia Dunării prin înființarea Coridorului VII și de Guvernul României, prin aprecierea importanței coridorului pentru planul de modernizare a sistemului de semnalizare și a amenajărilor hidrotehnice, a asigurării adâncimii minime de navigație în punctele critice pe toată perioada anului și a întreținerii infrastructurii portuare (baraje, piloni, bazine și zone portuare). Obiectivul este motivat de inexistența unui pod peste Dunăre în sudul regiunii ceea ce îngreunează traficul de frontieră, prin cele două puncte vamale cu Bulgaria (Calafat – Vidin și Bechet – Oreahovo), tranzitul făcându-se exclusiv cu bacul (în medie, tranzitul fluvial durează 2-3 ore), ceea ce creează mari întârzieri și dificultăți operatorilor de transport de mărfuri și turiștilor.

3.2.2. Strategia de cooperare transnațională

Cooperarea transnațională este un tip mai recent de cooperare, acoperind suprafețe teritoriale transfrontaliere mari (Arcul Atlantic, Regiunea Mării Baltice, Regiunile Vest-Mediteraneene, Regiunea Mării Negre, Spațiul CADSES⁶², etc.). Cooperarea se concentrează mai mult pe probleme strategice de tipul rețelelor zonelor metropolitane, promovarea economiei maritime a regiunilor costiere, îmbunătățirea generală a accesibilității la resurse și infrastructuri, măsuri pe scară largă legate de punerea în valoare a patrimoniului natural și cultural, etc.

Obiective: Temele majore în jurul cărora se vor dezvolta proiecte în zona teritorială vizată de proiect sunt: *managementul apei* (în special fluviul Dunărea), *siguranța maritimă* (Marea Neagră), *prevenirea inundațiilor*, *cercetare-dezvoltare*, *inovare*, *infrastructuri de mediu și transport, rețele IMM* (Marea Neagră).

Oportunitățile de cooperare multilaterală derivă, în principal, din interesele comerciale declarate de riverani pe axa Dunăre-Marea Neagră și din cele de îmbunătățire a calității apei ca resursă și suport de viață al acestor două mari căi de apă:

- Fluviul Dunărea reprezintă o importantă oportunitate de cooperare multilaterală. Pe de o parte, există deja, ca formă de cooperare, un Comitet de Lucru al Țărilor din Spațiul Dunărean (*Arge Donauländer*), iar, pe de altă parte, Programul de Mediu pentru Spațiul Dunărean, care este cea mai recentă direcție de cooperare multilaterală. În 1996 a fost elaborat Planul Strategic de Acțiune, iar în 1998 a fost încheiată Convenția Dunării, pentru implementarea acestuia. Această Convenție a fost semnată de toate guvernele țărilor dunărene participante.

⁶² În urma divizării recente a **spațiului central-european, adriatic, dunărean și sud-est european (CADSES)**, întregul teritoriu al României va face parte din spațiul Dunăre-Balcani (CADSES sud), alături de state precum Austria, Ungaria, Bulgaria, Slovenia, Grecia și unele regiuni din Italia și Slovacia. Acestui spațiu i-a fost alocat un program substanțial de finanțare pentru ameliorarea efectelor generate, mai ales, de o dezvoltare spațială dezechilibrată de-a lungul granițelor externe ale UE. Proiectul principal din acest program, VISION PLANET- elaborarea unei strategii de dezvoltare spațială în spațiul central-european și dunărean în cadrul unei rețele de planificare – a fost implementat de statele membre UE Germania, Austria, Italia, Polonia, Republica Cehă, Republica Slovacă, Ungaria și Slovenia, împreună cu țările candidate la vremea aceea, România și Bulgaria. În acest proiect au fost cooptate, de asemenea, Croația alte foste republici iugoslave.

- Integrarea economică între țările din Spatiul Dunărean este încurajată de apartenența la Acordul de Liber Schimb Central European (**CEFTA**) orientat spre liberalizarea comerțului, unul dintre obiectivele principale ale acestui acord fiind eliminarea regimului discriminatoriu în domeniul comerțului între state, înainte de pregătirea generală pentru aderarea la UE.
- În ceea ce privește cooperarea în probleme de teritoriu, a fost înființată Comisia de Lucru Alpino-Adriatică

A. Proiectul canalului Marea Caspică-Marea Neagră

Președintele kazah, Nursultan Nazarbayev, a prezentat, la Sankt Petersburg, proiectul construirii unui canal între Marea Caspică și Marea Neagră. Acesta ar urma să faciliteze comerțul între Asia Centrală și piețele internaționale⁶³. Mai scurt cu 1.000 de kilometri decât ruta utilizată la momentul actual pentru transportul bunurilor, prin rețeaua de canale rusești Volga-Don, canalul ar urma să devină un coridor maritim major de export prin Rusia pentru întreaga Asie Centrală.

B. Proiectul mediteranean

Pentru modalitățile în care va fi concepută cooperarea la Marea Neagră este bine să se țină cont de lecțiile învățate din inițiativa Franței care a dorit conectarea celor 21 de state mediteraneene într-o amplă rețea de colaborare. Proiectul a eșuat atât pentru că oferta unora dintre ele nu a fost atractivă, cât și datorită lipsei de realism a revendicărilor lor politice. Noul președinte al Franței, Nicolas Sarkozy, a resuscitat acest proiect avansând la 23 octombrie 2007 ideea unei Uniuni Euro-Mediteraneene. Inițiativa a fost primită cu răceală de UE, în primul rând întrucât nu a fost suficient de explicită în privința valorii adăugate pe care o Uniune Euro-Mediteraneană ar aduce-o în raport cu Procesul Barcelona și Politica Europeană de Vecinătate⁶⁴.

Majoritatea statelor din bazinul Mediteranei sunt membre ale Uniunii Europene. Turcia este țară candidată la integrarea în Uniune, iar Israelul este strâns legat de UE prin diverse acorduri și tratate de cooperare și asistență. Rămân șapte state arabe – Egiptul, Algeria, Marocul, Siria, Libia, Tunisia și Liban – care, toate la un loc și fiecare în parte pot paraliza orice proiect de anvergură în regiune din cauza problemelor politice și economice cu care se confruntă, și a celor de securitate (emigrare, trafic ilegal, terorism, etc) ce prezintă potențialul de a fi exportate în UE.

C. Cooperarea în domeniul strategic al securității maritime și al accesului la infrastructuri portuare și de transport

Se estimează că între 3 și 5% din Produsul Intern Brut (PIB) al Europei este generat de industriile și serviciile marine, fără a se include valoarea materiilor prime – ulei, gaz,

⁶³ Reuters, iunie 2007.

⁶⁴ Michael Emerson, "Sarkozy's Union of the Mediterranean", *European Neighbourhood Watch*, Issue 31, October 2007.

pește. Regiunile maritime totalizează mai mult de 40% din PIB. Dezvoltarea durabilă este punctul cheie al agendei UE⁶⁵. Provocarea constă în asigurarea reîntăririi mutuale a creșterii economice, bunăstarea socială și protecția mediului.

Până acum, politicile în domeniul transportului maritim, industriei, regiunilor de coastă, energiei din larg și altor domenii relevante, au fost dezvoltate separat. Nimeni nu a examinat de o manieră sistemică cum ar putea aceste politici să fie combinate pentru a se consolida reciproc.

Ele ar trebui integrate intersectorial și multidisciplinar și să nu se rezume la politici sectoriale pe verticală. Pornind de la aceste deziderate, Comisia a adus argumente pentru Strategia Tematică pentru Mediul Marin⁶⁶. Privind spre viitor, conform unui studiu al Institutului Irlandez de Marină, sectoarele cu cel mai mare potențial de creștere sunt considerate navele de croazieră, porturile, acvacultura, energia regenerabilă, telecomunicațiile marine și biotehnologia marină⁶⁷.

Transportul naval și porturile sunt esențiale pentru comerțul internațional. 90% din comerțul exterior al Uniunii Europene și peste 40% din comerțul interior utilizează transportul pe mare. Supremația Europei în această industrie globală este certă, totalizând 40% din flota mondială. 3,5 miliarde de tone de marfă pe an și 350 milioane de pasageri trec prin porturile europene. Aproximativ 350.000 de persoane lucrează în porturi și în servicii conexe și, împreună, generează o valoare adăugată de 20 miliarde de euro. Perspectivele pentru amândouă sectoarele sunt favorabile, cu volumul comerțului mondial în creștere și cu dezvoltarea Căilor majore Maritime Europene și a transportului maritim pe distanțe scurte (*Short Sea Shipping*).

Imaginea sectoarelor maritime poate fi îmbunătățită, atractivitatea acestora poate deveni mai mare, iar productivitatea sporită, dacă toate aceste aspecte ar fi tratate integrat, luând în considerare interacțiunea lor. Această idee a devenit cunoscută sub denumirea „clustering”. De pildă, Consiliul European pentru Echipamentul Maritim sugerează că: „O comunitate maritimă europeană solidă este o condiție esențială pentru bunăstarea și dezvoltarea transportului maritim. Dat fiind gradul înalt de interacționare și interdependență între toate părțile implicate în sectorul construcției de nave, orice schimbare de bun augur pentru unii îi va favoriza și pe ceilalți”⁶⁸. Acest concept al grupării va ajuta la sporirea gradului de competitivitate al unor sectoare întregi sau al unui grup de sectoare. Aceasta se poate realiza prin schimb de experiență și informații, prin realizarea în comun a cercetării și inovării (dezvoltarea produselor), pregătire și instruire, împărțind metode inovatoare folosite de organizații într-un grup de societăți

⁶⁵ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the review of the Sustainable Development Strategy: A platform for action, COM(2006) 658 final/2. Documentele Comisiei sunt disponibile la <http://eur-lex.europa.eu/>, ale Consiliului la <http://www.consilium.europa.eu>, iar ale Parlamentului la <http://www.europarl.europa.eu>.

⁶⁶ *A Marine Strategy to Save Europe's Seas and Oceans*. Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului care stabilește Cadrul pentru acțiunile Comunitare în domeniul Politicii Mediului Marin (Directiva Strategiei Marine), COM (2005) 505, http://ec.europa.eu/environment/water/marine/dir_505_en.pdf.

⁶⁷ Analiza pieței mondiale pentru industria marină, martie 2005, Douglas-Westwood Limited, Previțiunea Marină seria nr.1, Institutul de Marină, Irlanda.

⁶⁸ EMEC, contribuție la Cartea Verde.

(achiziționare comună sau distribuire), promovare comună, inclusiv marketing și publicitate⁶⁹.

Exploatarea potențialului grupării este relevant în sectoare cu lanțuri de distribuție complexe implicând fabricarea, serviciile și un număr mare de întreprinderi mici și mijlocii. Așa este cazul în domeniul construcției navale. În construcția modernă de nave, peste 70% din produsul final se realizează de o rețea vastă a furnizorilor de sisteme, echipamente și servicii⁷⁰. Practici bune pot fi răspândite prin conectarea acestor sectoare și transformarea lor în rețele de excelență maritimă, acoperind întregul lanț al industriilor și serviciilor maritime.

Cât privește siguranța maritimă, pare foarte necesară o armonizare a discrepanțelor între legislațiile statelor membre și implementarea unor instrumente internaționale precum Codul Internațional al Securității Navale și al Facilităților Portuare (**ISPS Code**)⁷¹. Monitorizarea apelor aparținând Uniunii Europene implică resurse considerabile: de suprafață, supraveghere din aer și prin satelit și sisteme de urmărire a navelor. Lupta împotriva acestor riscuri și amenințări ar putea fi eficientizată în urma unor acțiuni de îmbunătățire a schimbului de informații între statele membre, a echipelor de investigații comune și de întărire a protecției infrastructurii critice din Uniunea Europeană.

Asigurarea siguranței și a securității pe mările noastre necesită cooperare internațională. Uniunea Europeană cooperează cu Statele Unite ale Americii în cadrul general al Inițiativei de Securitate a Containerului (**CSI**)⁷² lansată după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001. Acest mod de abordare ar trebui extins la alte țări care sunt implicate puternic în traficul maritim cu Uniunea Europeană.

UE tinde către crearea unui spațiu maritim comun, guvernat de aceleași standarde de siguranță, securitate și protecție a mediului. Aceasta ar crește eficiența managementului apelor teritoriale și a Zonelor economice exclusive (**ZEE**)⁷³ de către statele membre și ar face ca transportul maritim pe distanțe scurte (*Short Sea Shipping*) să aibă același statut ca transportul pe uscat între statele membre. Acest lucru va avea consecințe pentru cabotaj în negocierile comerciale internaționale.

D. Cooperarea în domeniul protecției mediului marin

2007 marchează două aniversări importante de 15 ani – adoptarea Declarației de la Rio și a Agendei 21 la Summitul Mondial de la Rio de Janeiro din 1992 și semnarea Convenției pentru Protecția Mării Negre Împotriva Poluării (de asemenea cunoscută sub denumirea

⁶⁹ A se vedea Cartea Suport privind Competitivitatea.

⁷⁰ Asociația Europeană a Comunității Șantierelor Navale (CESA), contribuție la Cartea Verde.

⁷¹ International Maritime Organization, http://www.imo.org/Newsroom/mainframe.asp?topic_id=897.

⁷² Convenția încheiată între Comunitatea Europeană și SUA cu privire la intensificarea și extinderea Convenției asupra cooperării vamale și a asistenței mutuale în probleme vamale în perspectiva includerii cooperării asupra securității containerului și asupra problemelor asociate (OJ L 304, 30.09.2004).

⁷³ Zona economică exclusivă reprezintă zona de jurisdicție a unui stat până la distanța de 200 mile nautice (370 km) de linia de coastă în mare. Disputele legate de aceste limite constituie frecvent dispute între state și declanșează negocieri prelungite între acestea.

de Convenția de la București)⁷⁴ de către cele șase state riverane Mării Negre în ziua de 21 aprilie 1992. Convenția de la București prevedea și înființarea unei Comisii a Mării Negre cu scopul de a asigura implementarea acesteia.

În deceniul care a urmat de atunci, conștientizarea problemelor ecologice ale Mării Negre a căpătat un rol semnificativ în întreaga lume. Au sporit, de altfel și angajamentele guvernelor, instituțiilor internaționale și organizațiilor neguvernamentale de a acționa pentru rezolvarea acestor probleme, cu scopul final de a opri declinul ecologic al Mării Negre.

Un an după angajamentul luat la București, a apărut Declarația Ministerială de la Odessa. Ajutorul financiar din partea comunității internaționale a venit inițial printr-un proiect finanțat de **GEF** (Fondul Global de Mediu). Acesta a ajutat țările riverane și comunitatea ONG-urilor să dezvolte planuri de acțiune de anvergură regională și capacitățile necesare pentru un management adecvat al mediului Mării Negre. Analiza Diagnostică Transfrontalieră (**ADT**), realizată în cadrul proiectului **GEF**, a condus la adoptarea de către țările riverane a Planului Strategic de Acțiune pentru Marea Neagră la Istanbul, în 1996.

Inițiativele regionale au fost întărite și de o serie de intervenții ale Uniunii Europene și ale altor donatori. Eforturile țărilor din regiune și ale comunității internaționale pentru implementarea Convenției de la București, Declarației de la Odessa și a Planului Strategic de Acțiune pentru Marea Neagră au fost coordonate prin intermediul unui cadru larg, denumit, de la lansarea sa în 1993, Programul de Mediu al Mării Negre (**BSEP**). „Eticheta” BSEP are o funcție importantă, și anume aceea de a "traduce" diferitele intervenții pe înțelesul publicului și autorităților guvernamentale.

Planul Strategic de Acțiune pentru Marea Neagră (**PSAMN**) a scos în evidență politici și principii în domeniu. În plus, a identificat un număr de 59 de acțiuni politice (schimbări la nivelul politicilor de mediu), și asociat acestora, aranjamente instituționale și mecanisme de finanțare pentru realizarea lor. Planurile Naționale de Acțiune pentru Marea Neagră au fost revizuite de **Comisia Mării Negre**. Prin acestea, țările riverane s-au angajat să implementeze acțiunile politice descrise în **PSAMN** la nivel național și local.

PSAMN și anexa sa tehnică, Analiza Diagnostică Transfrontalieră au argumentat nevoia acțiunii comune la scara întregului bazin hidrografic.

Comisia Mării Negre a constituit mecanismul instituțional dedicat implementării **PSAMN** la nivel regional. Acesta a putut întări cooperarea și a câștigat mai multă

⁷⁴ În anul 1992 a fost aprobată Legea nr. 98, care ratifică Convenția privind protecția Mării Negre împotriva poluării semnată la București în aprilie 1992 de către țările riverane Mării Negre: România, Georgia, Turcia, Ucraina, Federația Rusă și Bulgaria (*Convenția de la București*). Din această Convenție fac parte trei protocoale: Protocolul privind protecția mediului marin împotriva poluării din surse de la uscat. Protocolul privind cooperarea pentru combaterea poluării mediului marin cu petrol și alte substanțe dăunătoare. Protocolul privind protecția mediului marin împotriva poluării din deversări. Pentru implementarea Convenției, în 1996 reprezentanții naționali ai țărilor riverane au semnat Planul strategic de acțiune pentru reabilitarea și protecția Mării Negre, care a fost amendat în 2002. În baza acestui plan, România a elaborat Proiectul Planului național strategic de acțiune pentru Marea Neagră.

responsabilitate în regiune, prin înființarea Secretariatul Permanent al Comisiei în octombrie 2000.

Comisia a preluat responsabilitatea deplină a supervizării programelor desfășurate de țările Mării Negre și de finanțatorii bilaterali și multilaterali. Printre alte atribuții are și rolul de a asigura atingerea obiectivelor acestor programe menționate, în conformitate cu obiectivele și acțiunile stabilite în comun de țările riverane.

E. Activități de cooperare ale Comisiei Mării Negre

Comisia Mării Negre observă sau participă la proiecte internaționale⁷⁵, primește asistență și face schimburi de experiență cu Convenții similare, organizații și instituții academice cu scopuri și activități care vizează abordarea ecosistemică a Mării Negre atât sub raportul evitării poluării cu nutrienți și cu substanțe chimice periculoase, cât și sub raportul conservării biodiversității, cooperează cu **IMO**, **EMSA**, **HELCOM** și **EuDA** pentru dezvoltarea și implementarea Strategiei Mării Negre în ceea ce privește facilitățile portuare de preluare a deșeurilor provenite de la nave, consolidarea capacității de a detecta descărcările ilegale de motorină și de a face față accidentelor medii și majore care conduc la poluarea mării cu hidrocarburi, dezvoltarea rețelei de schimburi de date AIS pentru creșterea siguranței navigației.

La ora actuală Marea Neagră dă semne ale unei oarecare reveniri în urma eforturilor regionale depuse sub umbrela Convenției de la București privind Protecția Mării Negre împotriva Poluării. Sugestiile și propunerile de la finele Reuniunii OSCE din Norvegia privind Securitatea marină și mediul, au subliniat intenția Comisiei Mării Negre de a căuta împreună și a identifica amenințările majore precum: intrările în mare de substanțe toxice și deșeurii radioactive, poluarea cu petrol, poluarea difuză atât de la surse marine cât și de pe uscat.

Deși are un personal insuficient, Secretariatul Permanent – împreună cu Grupurile Consultative și Centrele Regionale de Activitate – a lansat un număr de studii tehnice, precum și inițierea procedurilor administrative prevăzute în Convenție și în **PSAMN**. Resursele financiare destinate acestor acțiuni sunt modeste, dar merită menționat faptul că aproape toate țările implicate au asigurat contribuțiile financiare pentru a susține implementarea planului de lucru al Comisiei.

Un important document cu semnificație națională și internațională va fi și Planul de Management al bazinului fluviului Dunărea (*River Catchment Management Plan of the Danube River – RCMP*), a cărui finalizare este prevăzută în 2009. Acest plan se va sprijini serios pe efortul colectiv al statelor riverane Dunării, care au întreprins un studiu colegial sub auspiciile **ICPDAR** în septembrie 2007, ce a vizat analiza calității apelor fluviului pe toată lungimea sa.

⁷⁵ **Black Sea GOOS**, **PHARE**, **ARENA**, **IASON**, **Black Sea SCENE**, **SESAME**, **PLANCOAST**, **MATRA**, **GEF/UNDP Black Sea Environmental Programme (BSEP)** și **Black Sea Environmental Recovery Project (BSERP)**: 1993-1996, 2002-2004; 2004-2007; **TACIS /EUROPEAID** 1995/1996, 1996/1997, 2002-2004, 2005-2007, **Small Grants Programme**, **ICZM** pilot projects; **VITOPIS** – Vessels International Traffic Observation and Pollution Information Systems.

De asemenea, Memorandumul de Înțelegere privind Controlul Stării Porturilor, în bună parte bazat pe formatul Memorandumului de la Paris, va contribui esențial la siguranța navigației maritime în Marea Neagră. La rândul său, Comisia pentru Protecția Mării Negre împotriva Poluării va contribui și ea la prevenirea poluării provenite de la nave.

Mai sunt de amintit Programul de acțiune **NAIADES**, desprins din politica maritimă integrată a UE, pentru promovarea transportului pe apele interioare și Programul **MARCO POLO II** (2007 – 2013), ambele documente implementând PEV și politica de extindere a axelor prioritare ale TEN-T la țările din vecinătate.

Câteva organizații cu menire regională (**FMN, GUAM-ODED, CDC**) s-au implicat activ în promovarea bunei guvernări și repectării legii. Pe lângă aceste organizații regionale mai există și unele scheme de cooperare derulate de *National Endowment for Democracy (NED)*, *Eurasia Foundation (EF)*, Fundația pentru o Societate Deschisă (*Open Society Foundation*), **USAID** și state membre UE precum Germania, Marea Britanie, Olanda, Suedia și Danemarca.

De asemenea, Asociația guvernatorilor și primarilor capitalelor de la Marea Neagră (*The Black Sea Capitals' Governors and Mayors Association*), care a fost creată la inițiativa **PABSEC**, se poate constitui într-un interesant Forum pentru diseminarea rezultatelor proiectelor **ENPI – CBC**.

3.2.3. Strategia de cooperare interregională

Cooperarea interregională este de natură tematică și are loc între regiuni ale diferitelor țări, uneori aflate la depărtare unele de altele, în general fără continuitate teritorială⁷⁶. Cooperarea interregională poate cuprinde transferuri de know-how și experiență referitoare la dezvoltarea urbană, modernizarea serviciilor publice, incluziune socială, antreprenoriat, îmbunătățiri comune de tehnici și metodologii care să contribuie la dezvoltarea regiunilor sau întreprinderilor, promovarea turismului pe distanțe mari, *efectuarea de studii* și colectarea de date în domenii de interes comun etc. Cooperarea interregională poate avea loc și între regiuni ale aceleiași țări, cu sau fără continuitate teritorială.

⁷⁶ Programe și proiecte cu orice regiuni din Uniunea Europeană, cu condiția ca beneficiarii să fie din trei regiuni localizate în trei state membre sau din trei țări, din care cel puțin două sunt state membre.

Capitolul 4. Analiza critică a cooperării teritoriale în regiunea Mării Negre

4.1. Starea mediului și prevenirea riscurilor

Designul peisagistic activ în regiunile de graniță și transfrontaliere are nevoie de o abordare integrată, în aceeași măsură ca și eliminarea problemelor legate de poluarea aerului și a apei, eliminarea reziduurilor menajere, reciclarea și re folosirea, poluarea fonică și bazinele fluviale inundabile. O atenție deosebită trebuie acordată diferențelor substanțiale din domeniul protecției mediului și conservării naturii dintre regiunile de graniță și transfrontaliere.

Analiza de Diagnostic Transfrontalier publicată în 1996 a indicat faptul că eutrofizarea cauzată de nutrienți (în principal compuși ai azotului și fosforului) este cea mai severă problemă ecologică a Mării Negre, atât în ceea ce privește extinderea sa, cât și impactul său asupra ecosistemelor.

4.1.1. Starea actuală a ecosistemului Marea Neagră

Cunoașterea stării mediului pleacă de la Raportul de evaluare ex-ante a Programului Operațional Comun pentru Bazinul Mării Negre pentru perioada 2007-2013 (**POCBMN**), de la ultimul Raport de Analiză de Diagnostic Transfrontalier (*Transboundary Diagnostic Analysis*, 2007) și sinteza concluziilor conferinței internaționale desfășurată în perioada 7-8 mai 2007 la Berlin, prezentată de Ahmet Kideys, directorul executiv al Comisiei Mării Negre⁷⁷.

În pofida îmbunătățirii substanțiale a indicatorilor de calitate prezentați în 1990, starea mediului se caracterizează încă prin:

- Ø presiuni mari asupra biodiversității, florei și faunei;
- Ø poluare masivă a Mării Negre cu substanțe chimice utilizate în agricultură, metale toxice și radionuclizi;
- Ø poluare considerabilă a aerului, în special o expunere ridicată la macroparticule;
- Ø consum ridicat de energie.

Pentru salvagardarea resurselor marine este nevoie de o acțiune promptă. Comisia Europeană a adoptat Strategia Tematică pentru Mediul Marin (*Thematic Strategy for the Marine Environment*) care reprezintă pilonul părții legate de protecția mediului din oricare viitoare politică maritimă. Această strategie introduce principiul planificării spațiale bazate pe abordarea ecosistemică.

Politica de securitate maritimă va juca un rol important în protejarea mediului marin. Legislația, măsurile și controalele comunitare au fost întărite după dezastrelor petrolierelor *Erika* și *Prestige* din 1999 și 2002. Interzicerea și retragerea treptată a petrolierelor cu o

⁷⁷ Ahmet Kideys, 2007 – conferința internațională “EU and Black Sea Regional Cooperation”, Berlin 7-8 mai 2007, Sudosteuropa Gesellschaft în cooperare cu Auswartiges Amt.

singură cocă, monitorizarea și aplicarea strictă a legislației existente, mai multe controale în apele teritoriale ale UE și inspecția porturilor, armonizarea parțială a sancțiunilor penale pentru poluarea marină și crearea unei Agenții Europene de siguranță Maritimă (*European Maritime Safety Agency-EMSA*) sunt exemple ale efortului urias făcut pentru îmbunătățirea siguranței maritime în UE.

Legislația poate fi la rândul ei sprijinită pe diverse căi. Un exemplu al modului în care fondurile comunitare pot fi folosite pentru implementarea politicilor, îl constituie Cooperarea Subregională a Statelor Mării Baltice (*Baltic Sea States Subregional Cooperation-BSSSC*).

Două exemple de convenții internaționale a căror ratificare va aduce contribuții la sănătatea mediului marin sunt Convenția Internațională pentru Controlul Sistemelor Anti Fouling pe Nave (*International Convention on the Control of Harmful Anti-Fouling Systems on Ships-AFS*) și Convenția Internațională pentru Controlul și Managementul Apelor și Sedimentelor de Santină (*International Convention for Control and Management of Ship's Ballast Water and Sediments-BWM*)⁷⁸.

Mai multe state membre UE au realizat importanța luptei împotriva speciilor invadatoare care afectează mediul marin prin introducerea apei de balast. Introducerea tehnologiilor necesare pentru tratarea apei de balast ar trebui încurajată. Comisia a contribuit (de exemplu, prin proiectele celui de-al 5-lea Program Cadru asupra Tratatii Apelor de Balast) la eforturile Organizației Maritime Internaționale (**IMO**) de implementare a Programului Global de Management al Apelor de Balast, care va ajuta țările în curs de dezvoltare să înțeleagă problema, să monitorizeze situația și să se pregatească să implementeze convenția **BWM**.

Asociația Europeană de Dragaj (**EuDA**) sugerează înființarea “unui Centru de Excelență European pentru cunoașterea mării și oceanelor care să se ocupe cu problemele legate de resursele marine, efectele schimbărilor climatice, dinamica zonelor costiere, impactul dezvoltării infrastructurii, relația de lungă durată între dezvoltare și mediu”⁷⁹. Ar trebui avută în vedere înființarea unui singur Portal de Internet European pentru proiectele de cercetare în oceanografie și oceanologie și înlocuirea paginilor de internet care oferă informații fragmentate existente în momentul de față.

Sectorul navigației rămâne o sursă principală de poluare a aerului în Europa. Principalul gaz de seră emis de nave este dioxidul de carbon. Emisia de CO₂ a navelor în mările UE a fost de 157 de milioane de tone în anul 2000⁸⁰. Este mai mult decât emisia avioanelor în spațiul aerian al UE. În lipsa unor noi măsuri politice, emisia NO_x din navigație va deveni până în anul 2020⁸¹ mai mare decât cea a celorlalte surse de poluare terestre combinate. Aceste emisii trebuie reduse în conformitate cu exigențele Strategiei Tematice

⁷⁸ International Maritime Organization, <http://www.imo.org>.

⁷⁹ EuDA, contribuție la Cartea Verde.

⁸⁰ Cuantificarea emisiilor vaselor asociată cu deplasarea vaselor între porturi în Comunitatea Europeană, <http://www.ec.europa.eu/environment/air/background.htm#transport>.

⁸¹ Document de lucru al Comisiei Europene, SEC (2005) 1133.

Aerieni adoptată de către Comisie.⁸² Se preconizează că până în anul 2050 dintr-un total de 877 miliarde de tone, vor fi absorbite și depozitate 483 de miliarde de tone de CO₂.⁸³

Deteriorarea mediului marin care poate conduce la eutrofizări serioase ale apelor în Marea Baltică sau la invazii de meduze în Marea Mediterană și Marea Neagră (*Mnemyopsis leyderi*), reduc într-o măsură semnificativă calitatea vieții.

Protejarea mediului marin și a biodiversității în apele care nu sunt în jurisdicția națională a devenit o prioritate a comunității internaționale. În acest context, relația dintre UNCLOS și Convenția Diversității Biologice trebuie clarificată.

Sensibilitatea dezbaterii asupra conceptului “legăturii adevărate” în contextul transportului maritim nu ar trebui să împiedice progresul în domeniul activităților de pescuit și procesare a peștelui. Comunitatea internațională a recunoscut că rezolvarea acestei probleme este un element cheie în lupta împotriva practicii pescuitului ilegal, nereglementat și neraportat (*Illegal, Unregulated and Unreported Fishing-IUU*). Comunitatea sprijină țările în curs de dezvoltare și regiunile pentru combaterea IUU, prin finanțarea activităților desfășurate pe baza acordurilor de pescuit și a acordului Cotonou. Acest sprijin trebuie continuat.

În Marea Mediterană, situația în ceea ce privește declararea de Zone Economice Exclusive (ZEE) sau Zone de Protecție pentru Pescuit (ZPP) nu este clară. Totuși, în domeniul pescuitului s-a convenit că o mai bună guvernare marină necesită exercitarea eficientă a jurisdicției de către statele de coastă asupra apelor lor, și, în același timp, s-a cerut o abordare coordonată. UE ar putea depune eforturi diplomatice pentru a promova o astfel de abordare coordonată a spațiului maritim din Marea Mediterană și chiar din Marea Neagră. În cadrul procesului Barcelona și în cadrul Politicii Europene de Vecinătate cu țările mediteraneene, ar trebui luată în considerare posibilitatea unei conferințe trans-sectoriale.

Coastele Mării Negre au nenumărate zone umede de importanță internațională, incluzând habitate amenințate de tipul stepelor costiere, mlaștinilor de turbă costiere și specii rare de plante și animale. Mai mult, ele sunt aproape de neînlocuit ca zone de reproducere, creștere și hrănire pentru foarte multe specii cu valoare economică. Zonele umede aduc numeroase beneficii riveranilor: hrană, materiale de construcție, protecție împotriva inundațiilor, îmbunătățirea calității apelor și reîncărcarea cu apă a acviferelor.

Era clar, la un moment dat, că trebuie să se purceadă la o inițiativă strategică pe întreg bazinul care să se adreseze zonelor umede prin influențarea politicilor, conștientizare, angajarea societății civile, demonstrarea celor mai bune practici și promovarea cercetării specifice domeniului. Țările care au agreeat să se implice în această inițiativă regională, denumită **BlackSeaWet**⁸⁴, sunt: Armenia, Bulgaria, Georgia, Republica Moldova, România, Federația Rusă, Turcia și Ucraina.

⁸² *Thematic Strategy on Air Pollution*. Communication from the Commission to the Council and European Parliament COM (2005) 446 final, http://ec.europa.eu/environment/air/cafe/pdf/strat_com_en.pdf.

⁸³ IFP – Recherche et Développement, Formation et information pour un développement durable dans les domaines de l'énergie, du transport et de l'environnement, http://www.ifp.fr/IFP/fr/espacepresse/Dossier_CO2/5_ADEME_FicheActionsCO2.pdf.

⁸⁴ Secretariatul Comisiei Mării Negre a primit de la *Wetlands International* Rezoluția VIII.30 ce stipula faptul că Comitetului de Coordonare i s-a supus spre aprobare un fond de mobilizare de 103.100 franci

4.1.2. Poluarea cu petrol

Ultimul mare accident din strâmtoarea Kerci a atras atenția, odată în plus, asupra faptului că problema poluării cu petrol rămâne una deosebit de preocupantă.

Scurgerea de petrol din strâmtoarea Kerci a provocat daune ce nu vor putea fi recuperate decât în 5-10 ani de acum încolo. Cercetarea tancurilor de pe "Volganef – 139" a arătat că patru din cele opt tancuri răsturnate au fost complet golite, ceea ce înseamnă o cantitate de 4770 tone de petrol deversate în mare. După specialiștii de la WWF, această uriașă cantitate de țiței a afectat aproape ireversibil pescuitul. Peștii din zonă nu mai pot fi consumați; 11 specii de păsări rare și care ierneză, de regulă, în această zonă sunt clar amenințate cu dispariția⁸⁵.

Din cauza posibilelor daune asupra mediului, construcția terminalului de la Kulevi este și ea controversată. Georgia a primit mai multe fonduri de la Banca Mondială pentru proiectul de management al zonei sale costiere. Însă în zona respectivă există Parcul Național Kolkheti, iar construirea terminalului Kulevi se face pe o parte a acestui parc. Drept urmare, organizațiile nonguvernamentale au reclamat lucrările la Banca Mondială care, după investigația făcută, a dispus în 2001 stoparea construirii terminalului. Lucrările au fost reluate în 2004, după ce SOCAR Georgia a cumpărat terminalul de la magnatul georgian Badri Patarkastshvili.

4.2. Antreprenoriatul, comerțul și cooperarea economică

Specialiștii în domeniu apreciază că, în prezent, există în lume trei modele agreate ale dezvoltării societății, în funcție de primordialitatea economică.

Astfel, *societatea bazată pe costuri* - cea care se construiește în prezent în România, începând cu 1990 – are, ca principală pârghie, reducerea costurilor pe toate planurile, încercând să crească competitivitatea economică prin reducerea prețurilor produselor și serviciilor. Avantajele unui asemenea model rezidă în creșterea exporturilor de produse și servicii pe baza prețurilor reduse ale acestora, precum și în asigurarea unei producții accesibile populației cu venituri scăzute. Dar modelul are și dezavantaje: scăderea calității produselor și serviciilor, diminuarea salariilor (având drept consecință pierderea resurselor umane valoroase și intensificarea emigrării tinerilor competitivi), dezechilibrarea economică a unităților care livrează produse și servicii doar pe piața internă.

Societatea bazată pe cunoaștere are la bază valorificarea ideilor noi, inovarea, cercetarea-dezvoltarea și aplicarea acestora în economie. Câștigul vine din profiturile foarte mari care se obțin din valorificarea produselor și tehnologiilor noi, la introducerea lor pe piață, pentru o anumită perioadă de timp. Este cunoscut însă faptul că, la un moment dat, produsele se clasicizează și profiturile scad.

elvețieni. Fondul a fost aprobat. Suma totală solicitată de rețelele regionale (fără *MedWet*) s-a ridicat la 245.777 franci elvețieni.

⁸⁵ WWF News, 16.11.2007.

În cazul acestui model, avantajele țin de valorificarea resurselor umane înalt calificate și atragerea altora din țări mai puțin dezvoltate, menținerea unei piețe interne foarte densă în produse și tehnologii foarte moderne, de un înalt nivel tehnic, menținerea unui procentaj ridicat de firme inovative, flexibile în adaptarea la schimbările pieții, asigurarea unei mai mari robusteți economice. Dezavantajele constau însă în eforturile bugetare ridicate pentru activitățile de cercetare-dezvoltare, inovare și transfer tehnologic.

În sfârșit, *societatea bazată pe investiții* se întemeiază pe investirea în cele mai performante unități productive pentru bunuri de consum menite să ofere un nivel ridicat de trai.

Este tipul de dezvoltare adoptat de țările devenite brusc bogate, de exemplu în baza descoperirii unor resurse noi (petrol, aur, diamante etc). Asemenea state sunt interesate ca, în termen scurt, să satisfacă necesitățile de consum ale populației prin producție proprie. Ele cumpără masiv licențe și tehnologii. Ca avantaje, în asemenea cazuri, putem menționa lansarea rapidă a unei piețe de consum și creșterea nivelului tehnic pe baza cumpărării experienței altora. Dezavantajele sunt însă și ele destul de importante. Un asemenea model de dezvoltare necesită un uriaș volum de investiții într-un termen scurt. De asemenea, crește riscul decăderii sociale în cazul când sursa bogăției dispare, iar o asemenea structură induce o anumită rigiditate economică, datorită lipsei ofertei proprii de cercetare-dezvoltare și inovare⁸⁶.

Integrarea în Uniunea Europeană a țărilor din Europa de Est, inclusiv a României, a creat premisele trecerii simultane a celor 15 țări membre vechi ale UE de la societatea bazată pe investiții la societatea bazată pe cunoaștere și a celor 12 țări membre noi de la societatea bazată pe costuri tot la o societate bazată pe cunoaștere. Saltul celor 12 țări va fi uriaș și presupune eforturi mari de organizare, de schimbare a mentalității și de investiții în domeniile cercetare-dezvoltare și inovare, de dezvoltare de noi activități și noi servicii pentru a transfera rezultatele din aceste domenii în economie.

Activitățile specifice dezvoltării bazată pe cunoaștere cuprind, în primul rând, transferul tehnologic. Prin aceasta se înțelege activitatea de transfer al rezultatelor din cercetare-dezvoltare și inovare în economie. Această activitate presupune o infrastructură specifică (centre de informații tehnologice, oficiu de legătură, centre de inovare, parcuri științifice și tehnologice etc.) și este susținută prin Programul INFRATEC. Ceea ce nu este rezolvat încă este asigurarea unui sistem de cointeresare a agenților economici de a prelua proiecte noi în condiții de piață liberă și concurență.

4.2.1. Comerț și cooperare economică

⁸⁶ Europa de Vest a avut o perioadă de dezvoltare bazat pe investiții provenite în general din SUA, prin Planul Marshall, după cel de Al Doilea Război Mondial, și din surse proprii, după aceea. Având în vedere că Europa de Vest constituie cea mai mare forță mondială în știința fundamentală și aplicativă, liderii Uniunii Europene consideră oportună trecerea la un nou tip de dezvoltare, având la bază cunoașterea concentrată pe cercetarea și inovarea aplicativă, intenție concretizată prin Strategia Lisabona. Europa de Est inclusiv România, a avut, în toată perioada de după cel de Al Doilea Război Mondial, o dezvoltare bazată pe costuri, cu blocarea mobilității externe a specialiștilor și neutilizarea eficientă a acestora. După 1990, circulația liberă a specialiștilor a generat, între altele, pierderea unei bune părți a acestora, cu deosebire a celor mai valoroși, fără a putea fi înlocuiți de alții mai tineri.

Uniunea Europeană are un rol economic și comercial substanțial în zona Mării Negre, atât în calitatea sa de entitate economic-financiară, cât și în cea de vecin. În 2005 UE-25 cumula 48% din exporturile țărilor membre ale OCEMN. Cooperarea economică și relațiile comerciale preferențiale constituie elemente importante în coerența politicilor de reciprocitate. Accesul tuturor statelor din regiunea Mării Negre la Organizația Mondială a Comerțului (OMC) și viitoarele negocieri cu Rusia și Ucraina vor fi pași esențiali pentru liberalizarea economică în regiune.

La ora actuală, comerțul în interiorul regiunii Mării Negre este considerat a fi relativ scăzut – în jur de 17% din totalul comerțului extern al țărilor din regiune. Creșterea lui în perspectivă ar fi un indicator relevant al adâncirii cooperării regionale și ar crea, inclusiv prin dialog intercultural, o bază mai solidă pentru înțelegere reciprocă și pentru dezvoltarea relațiilor economice. Un Institut de Dezvoltare al Mării Negre ar putea facilita realizarea acestui deziderat.

4.2.2. Structură economică și performanțe

Indicatorul PIB pe locuitor reflectă marile disparități între economiile țărilor regiunii, având o plajă de la 650 euro pentru Republica Moldova la 14.400 euro pentru Grecia, cu o medie de 3.270 euro în 2005. Această medie este mai mult decât de șase ori mai mică decât media UE-25, corespunzând unui venit mijlociu, la limita sa superioară, după clasificarea Băncii Mondiale.

Tabel 2 – PIB pe locuitor, în prețuri actuale (în mii de euro)

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Armenia	0,36	0,48	0,53	0,62	0,71	0,82	0,89
Azerbaidjan	0,47	0,50	0,55	0,63	0,75	1,07	1,72
Bulgaria	1,14	1,23	1,43	1,84	2,25	2,49	2,66
Georgia	0,50	0,53	0,56	0,66	0,87	1,07	1,27
Grecia	7,47	7,71	8,76	11,33	13,49	14,46	14,79
R. Moldova	0,25	0,30	0,33	0,40	0,52	0,60	0,66
România	1,21	1,31	1,50	1,96	2,49	3,27	3,78
F. Rusă	1,28	1,52	1,71	2,15	2,97	3,87	4,56
Turcia	2,22	1,58	1,93	2,49	3,09	3,64	4,10
Ucraina	0,45	0,56	0,63	0,75	0,99	1,25	1,45

Sursa: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, Aprilie 2006

Tabel 3 – PIB bazat pe paritatea puterii de cumpărare (PPC) pe locuitor (în mii de euro)

Țara	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Armenia	1,43	1,89	2,18	2,53	2,84	3,07	3,25
Azerbaidjan	1,84	1,99	2,17	2,45	2,74	3,31	4,25
Bulgaria	4,52	4,85	5,21	5,59	6,09	6,64	7,20
Georgia	1,61	1,74	1,87	2,14	2,35	2,61	2,79
Grecia	11,97	12,74	13,41	14,28	15,24	16,12	16,93
R. Moldova	1,09	1,19	1,30	1,43	1,57	1,71	1,83
România	4,18	4,54	4,87	5,25	5,85	6,32	6,80
F. Rusă	5,19	5,62	6,00	6,61	7,31	7,95	8,57
Turcia	4,73	4,41	4,62	4,90	5,39	5,72	6,03
Ucraina	2,96	3,35	3,61	4,08	4,73	5,16	5,59

Sursa: International Monetary Fund, World Economic Outlook Database, Aprilie 2006

Dacă se face comparația în unități PPC, atunci tabelul apare puțin diferit, unele țări ocupând poziții mai slabe decât în clasamentul bazat pe prețurile curente – cazul Turciei de pildă. Prin contrast, câteva alte țări, precum Bulgaria, înfățișează o putere de cumpărare mai mare decât cea măsurată în prețurile curente.

Tabel 4 – Ordonarea țărilor după PIB pe locuitor – PPC și prețuri curente

În PPC (mii Euro)		În prețuri curente (mii Euro)	
Grecia	16,93	Grecia	14,79
F. Rusă	8,57	F. Rusă	4,56
Bulgaria	7,20	Bulgaria	2,66
România	6,80	România	3,78
Turcia	6,03	Turcia	4,10
Ucraina	5,59	Ucraina	1,45
Azerbaidjan	1,45	Azerbaidjan	1,72
Armenia	3,25	Armenia	0,89
Georgia	2,79	Georgia	1,27
R. Moldova	1,83	R. Moldova	0,66

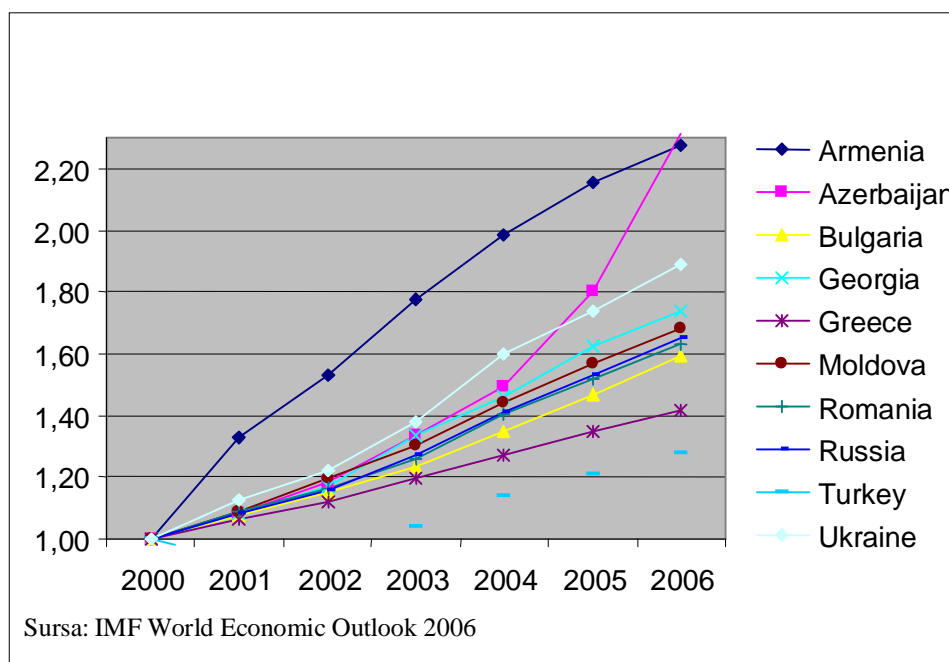
Sursa: IMF, World Economic Outlook Database, aprilie 2006

Cele mai multe dintre statele regiunii Mării Negre au avut în ultimii ani o rată de creștere mult mai ridicată decât media UE. În 2004, creșterea PIB la 8 din cele 10 țări era de peste 7%, întreaga suprafață implicată având o medie de 7,8%⁸⁷. Această creștere a condus la o

⁸⁷ Potrivit datelor statistice ale Organizației Națiunilor Unite.

ușoară creștere a decalajului dintre veniturile mai mari și cele mai mici în zonă, chiar dacă, împreună, toate celelalte 9 țări “au ținut” aproape de Grecia care, plecând de la cel mai înalt nivel al PIB, a demonstrat rata cea mai scăzută de creștere din grupul celor 10 țări din regiunea extinsă a Mării Negre.

Fig 1 – Dezvoltarea PIB pe locuitor în PPC, indicele din 2000 = 1.00

Regiunile eligibile pentru Programul de Cooperare Comun la Marea Neagră (în condițiile în care țara în ansamblul său nu face parte din suprafața inclusă în acesta), arată adesea un PIB mai scăzut pe locuitor decât media națională, precum în cazurile Ucrainei, Bulgariei și României.

Structura producției pe aria eligibilă a Programului Bazinului Mării Negre arată o proporție mai mare în PIB a sectoarelor agricole și industriale decât media UE. Agricultură vine cu 14% din total PIB, sectorul industrial cu 30% și serviciile cu 56%. Regiunile eligibile au o mare diversitate în această privință, de la zone predominant rurale, până la regiuni puternic industrializate uneori strâns legate de industria petrolieră și de economiile orientate pe servicii în zonele turistice.

Resursele bogate energetice și minerale au un impact economic substanțial asupra celor mai multe regiuni eligibile. Cele mai multe dintre țările Bazinului Mării Negre (BMN) au interese majore în sectoarele petrol și gaze, fie în calitatea lor de producători (Rusia și Azerbaidjan) sau țări de tranzit (Rusia, Georgia, România, Turcia și Ucraina).

4.2.3. Comerț internațional și investiții

Cele mai multe din țările BMN au o balanță comercială puternic negativă, în pofida balanței puternic pozitive a fluxului de investiții pentru cele mai multe dintre ele. Atât balanța comercială cât și fluxul investițional sunt aproape în întregime orientate spre partenerii comerciali și financiari din exteriorul RMN, cu foarte puține excepții – inițiativele economice ale Greciei. Deficitul în balanța comercială poate urca până la 38% din PIB. La cele mai multe țări, balanța negativă continuă să crească cu excepția Rusiei, unde surplusul este substanțial și în ușoară creștere în ultimii ani. Contribuția la PIB a comerțului cantonat este foarte mică și se limitează în cea mai mare parte la energie.

Tabel 5 – Balanța comercială (export – import) ca % din PIB

Țara	2002	2003	2004	2005
Armenia	-18	-18	-15	-13
Azerbaidjan	-7	-24	-24	3
Bulgaria	-7	-9	-10	-16
Georgia	-13	-14	-12	-12
Republica Moldova	-25	-34	-31	-38
Federația Rusă	11	11	13	13
Turcia	-2	-4	-6	-7
Ucraina	4	3	7	1
România	-6	-7	-9	-10
Grecia	-9	-9	-9	-7
Zona euro	3	2	2	1

Sursa: Indicatorii de Dezvoltare ai Băncii Mondiale (*World Bank Development Indicators*)

Capacitatea țărilor de a participa cu tehnologie la export este cu mult sub nivelul UE, excepții înregistrându-se pentru Rusia și Grecia. Georgia arată și ea un indice ridicat, probabil însă că acest fapt se datorează structurii statistice diferite a acestui indicator în Georgia și nivelului foarte scăzut al exporturilor ei.

Tabel 6 – Exporturi de tehnologie înaltă ca % din total exporturi

Țara	2002	2003	2004	2005
Armenia	1	1	1	1
Azerbaidjan	8	5	2	1
Bulgaria	4	4	4	5
Georgia	44	18	38	23
Republica Moldova	5	3	4	3
Federația Rusă	13	19	9	8
Turcia	2	2	2	2
Ucraina	5	7	6	4
România	3	4	3	3
Grecia	12	12	11	10
Zona euro	16	16	16	16

Sursa: Indicatorii de Dezvoltare ai Băncii Mondiale (*World Bank Development Indicators*)

4.2.4. Atractivitatea pentru investițiile străine directe

Echilibrul macroeconomic extern este menținut la ora actuală de anumiți factori cheie care contrabalansează deficitul comercial așa cum sunt Investițiile Străine Directe (ISD), urmate îndeaproape de transferurile pe care le fac emigranții spre țările lor de origine.

Impactul ISD este hotărâtor pentru accelerarea dezvoltării economice, sporirea activităților tehnologice avansate și contracararea factorilor care determină emigrarea celor mai dotate și educate resurse umane.

Cu excepția Greciei, toate țările din zonă s-au dovedit a fi atractive pentru ISD. ISD vizează în primul rând exploatarea resurselor naturale, construcția infrastructurii pentru rețelele de energie și, ceea ce contează cel mai mult, crearea de unități de producție. Acest din urmă obiectiv al ISD pare să se datoreze competitivității aportului de forță de muncă în zonă, cu disponibilitate marcată de resurse umane dotate și cu nivel scăzut al salariilor.

Tabel 7 – Investițiile Străine Directe (IED) ca % din PIB

	2002	2003	2004	2005
Armenia	4,66%	4,31%	6,12%	5,27%
Azerbaidjan	22,33%	45,15%	40,97%	13,37%
Bulgaria	5,81%	10,52%	10,92%	9,81%
Georgia	4,93%	8,52%	9,74%	7,03%
Republica Moldova	5,06%	3,72%	3,30%	6,81%
Federația Rusă	1,00%	1,84%	2,62%	1,98%
Turcia	0,62%	0,73%	0,95%	2,70%
Ucraina	1,63%	2,84%	2,65%	9,42%
România	2,50%	3,10%	8,53%	6,73%
Grecia	0,04%	0,76%	1,01%	0,28%
Uniunea Monetară Europeană	0,04%	0,76%	1,01%	0,28%

Sursa: Indicatorii de Dezvoltare ai Băncii Mondiale (*World Bank Development Indicators*)

Principalii doi factori care ar putea demola acest scenariu dinamic pozitiv în următorii ani sunt competiția din alte zone, mai ales din Asia, în termeni de costuri de producție și riscurile asociate cu instabilitatea periodică politică și economică. Aderarea României și Bulgariei poate avea de acum efecte pozitive, dar și negative în privința fluxurilor de investiții de capital. Pe de o parte, există numeroase îmbunătățiri în stabilitatea generală a cadrului legislativ în aceste țări, dar pe de altă parte, costurile cu forța de muncă vor crește pe măsură ce aceste două țări se vor integra și mai mult pe piața unică a UE; acest lucru ar putea genera comutarea acestor fluxuri spre alte zone ale BMN.

4.2.5. Piața muncii

În medie, aproape jumătate din populația BMN este activă pe piața muncii. Rata de ocupare oscilează în jurul cifrei de 45%, cu aproape 20% mai mică decât media în UE-25 care, în 2005 era de 65%⁸⁸. Diferențele în BMN merg de la cele mai scăzute niveluri în Armenia și Republica Moldova, până la cele mai înalte, apropiate de media europeană, în țări ca Georgia sau Ucraina.

Rata șomajului este în medie de 9,1% din populația activă, un % foarte apropiat de media europeană (în 2005 aceasta era de 7,9% pentru UE-15 și 8,8% pentru UE-25, însă se poate observa din nou o variabilitate mare la nivel regional (de la 1,4% la 18,2%). Diferențele se explică atât prin eterogenitatea structurală (proporția industriilor tradiționale, ponderea sectorului agricol) și diferențele de dezvoltare economică și de restructurare a sectoarelor productive (declinul industrial, sporirea serviciilor, industria petrolului, etc).

⁸⁸ "Statistical Survey of Eligible Regions", *Eurostat Yearbook 2006-2007*.

Inegalitățile apar și în privința vârstei și genului. Tineretul este mai des afectat de șomaj. Șomajul femeilor reprezintă o medie de aproximativ jumătate din totalul lipsei locurilor de muncă din aria eligibilă, existând însă mari disparități la nivel regional, care reflectă marile diferențe ale integrării femeii pe piața muncii

Lipsa de locuri de muncă pentru femei este de două până la de trei ori mai ridicată decât cea pentru bărbați în regiunile eligibile din Rusia, Armenia, Ucraina și Grecia, dar este considerabil mai scăzută în Republica Moldova și România și numai în Turcia reprezintă 28% din totalul șomerilor de acolo. Eterogenitatea structurilor economice sugerează să fim prudenți în a face comparații directe între cazurile naționale.

Nivelul de salarizare reflectă structura economiilor naționale. Doar salariile din Grecia se apropie de media din UE. Toate celelalte țări au salarii medii la niveluri de 10 până la 25% din salariul mediu din Grecia.

Tabel 8 – Estimarea salariilor medii lunare

	An	Salariu mediu în euro
Azerbaidjan	2005	113,3
Georgia	2005	91,3
Armenia	2005	116,9
Republica Moldova	2005	83,8
Federația Rusă	2005	238,3
Bulgaria	2005	161,0
Grecia	2004	1315,0
Ucraina	2005	150,8
România	2004	207,7
Turcia	2005	291,9

Nivelul salariilor reprezintă un stimulent pentru creștere economică și competitivitate, dar și o amenințare pentru dezvoltarea durabilă. Impactul pozitiv cel mai elocvent al relativei slabe salarizări în regiune îl constituie atractivitatea crescută pentru IED.

4.2.6. Parteneriate

Parteneriatele antreprenoriale nu lipsesc în zonă. Câteva inițiative pornite de români au șansa să genereze cooperări eficiente, cu atât mai mult cu cât ele dăinuiesc de o bună bucată de vreme, având timp să se facă cunoscute.

Asociația pentru Dezvoltarea Antreprenoriatului Feminin (ADAF)

Asociația a fost înființată în anul 2001 la inițiativa unui grup de femei manager din cadrul Camerei de Comerț și Industrie a României (CCIR), Romexpo și Centrul Român de

Afaceri "Marea Neagră". **ADAF** s-a constituit în urma unei analize a necesităților antreprenoriatului feminin, a unei evaluări a barierelor identificate în cadrul mediului de afaceri, întreprinse la nivelul întregii țări prin birouri ale membrilor Parlamentului din teritoriu, prin contactul direct dintre reprezentantele sistemului cameral din România și femeile de afaceri membre ale **CCIR**, prin sondajele efectuate în cursul manifestărilor expoziționale în rândul participantelor din comunitatea de afaceri, prin analiza problemelor identificate de întreprinzătoare la evenimentele organizate de Centrul Român de Afaceri Marea Neagră și în comparație permanentă cu stadiul internațional al acestui sector de populație. **ADAF** este membru fondator al **CAFA** - Coaliția asociațiilor femeilor de afaceri și deține secretariatul pentru anul 2007.

Centrul Balcanic pentru Cooperare între Întreprinderi Mici și Mijlocii

Inițiativa cooperării balcanice în domeniul întreprinderilor mici și mijlocii (**IMM**) a aparținut României, prin Agenția Națională pentru Privatizare, organizatoarea primei reuniuni la nivel de experți în domeniu, din țări balcanice, la București, în noiembrie 1991. Au urmat alte trei reuniuni similare la Salonic (martie 1992), Istanbul (iunie 1992) și Varna (octombrie 1992). Pe parcursul negocierilor s-a pus un accent deosebit pe crearea unui Centru Balcanic pentru Cooperare între Întreprinderi Mici și Mijlocii. Inițial au existat trei propuneri pentru sediu și anume: București, Salonic și Istanbul.

La 21 octombrie 1992, cu ocazia celei de a patra întâlniri, la Varna, s-a semnat Înțelegerea de Constituire a Centrului Balcanic pentru Cooperare între Întreprinderi Mici și Mijlocii, de către reprezentanți ai organizațiilor guvernamentale care elaborează politici și programe de stimulare a sectorului **IMM** din Albania, Bulgaria, Grecia, România și Turcia. Documentul a fost aprobat de Guvernul României prin HG nr. 237/1993. Înțelegerea de Constituire prevede următoarele:

Centrul este un organism operațional, consultativ, reprezentativ al organizațiilor care elaborează și pun în aplicare politici de stimulare a dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii din fiecare țară membră. Centrul reprezintă o experiență unică în domeniu, fiind primul organism de acest gen creat pe plan internațional. Din partea României, de punerea în aplicare a proiectului s-au ocupat specialiștii din cadrul Consiliului pentru Coordonare, Strategie și Reformă Economică. Finanțarea Secretariatului este asigurată de Guvernul României, reprezentând contribuția României în cadrul acestei înțelegeri de cooperare.

Adunarea Generală decide asupra resurselor financiare, care pot proveni din subscripții anuale ale țărilor membre, donații, acumulări de rezerve și alte surse.

Secretariatul îndeplinește sarcini stabilite prin decizii ale Adunării Generale. La prima sesiune a Adunării Generale, delegațiile României și Turciei au propus extinderea Centrului Balcanic în zona Mării Negre. Propunerea a primit sprijinul unanim al membrilor fondatori. Drept urmare, organizațiile guvernamentale însărcinate cu politica privind sectorul **IMM** din Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Moldova, Rusia și

Ucraina au fost invitate să se alăture organizațiilor fondatoare din țările balcanice, în scopul extinderii cooperării **IMM** din regiunea Balcanilor la cea a regiunii Mării Negre⁸⁹.

La 21 martie 1994, **EOMMEX** (Organizația pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii din Grecia) a inaugurat filiala de la Salonic a Centrului și, în 1996, **KOSGEB** (Organizația pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii din Turcia) a deschis o altă filială a Centrului la Istanbul.

Principalele activități ale Centrului Balcanic și Secretariatului sunt:

- Crearea fișierelor bazei de date (profil de firme, evenimente, parteneri, informații utile, rapoarte etc.) și actualizarea lor; crearea unei baze de date cu oferte de afaceri din țările membre; actualizarea datelor și distribuirea informațiilor în țările membre prin intermediul organizațiilor membre și al filialelor, al camerelor de comerț și industrie, al centrelor de consultanță și de afaceri, al asociațiilor **IMM**;
- Editarea revistelor pentru întreprinderile private mici și mijlocii *Jurnal ARD* și *Jurnal ANP* (în limba română), distribuite către **IMM** prin asociațiile acestora, prin centre de consultanță și afaceri, prin camere de comerț și industrie (1995-1996); editarea și publicarea revistelor *Reform and SMEs development în Romania* (Reforma și dezvoltarea **IMM** în România) și *Reform in Romania* (Reforma în România), în limba engleză (1997); elaborarea de rapoarte, studii, și sinteze, propuneri legislative privind sectorul **IMM**;
- Organizarea de cursuri/seminarii și participarea unor firme mici și mijlocii la târguri în Grecia, în colaborare cu **EOMMEX** - Grecia; consultanță pentru **IMM**; sprijin pentru găsirea unui parteneri de afaceri.

Către o rețea de întreprinderi la Marea Neagră și Marea Caspică

Oameni de afaceri români și din alte 12 țări membre ale Uniunii Confederațiilor Antreprenoriale ale Mării Negre și Mării Caspice (**UNBCCE**) doresc să formeze o rețea de întreprinderi pentru a dezvolta afaceri între țările membre, mai ales în sectorul energetic⁹⁰, dar și în agricultură, comerț sau protecția mediului. Ei nu doresc să devină concurenți ai programelor pe care le demarează guvernele din aceste zone, ci doar să găsească oportunități de afaceri.

4.2.7. Alte inițiative

⁸⁹ La Salonic (martie - aprilie 1995), Adunarea Generală, în cea de-a doua sesiune, a aprobat cererile formale de aderare ale Armeniei, Azerbaidjanului, Federației Ruse, Moldovei și Ucrainei, ca membri ai Centrului. Privitor la modalitățile de cooperare ale Centrului Balcanic cu alte organizații internaționale, propunerile reprezentantului Secretariatului Cooperării Economice la Marea Neagră, cum ar fi schimbul de informații și de experiență, participări comune la manifestări ale Centrului Balcanic și Cooperării Economice la Marea Neagră etc., au fost salutate de către participanți. Participanții au aprobat de asemenea propunerea de a crea o rețea de informații între țările membre și au decis că este nevoie de o cooperare mai strânsă cu Uniunea Europeană în cadrul programelor legate de **IMM**.

⁹⁰ Sursa: secretarul general al Alianței Confederațiilor Patronale din Romania (**ACPR**), Mihai Manoliu. Din **UNBCCE** fac parte România, Turcia, Serbia, Grecia, Macedonia, Bulgaria, Azerbaidjan, Albania, Bosnia și Herțegovina, Georgia, Kazahstan și Iran.

PNUD (UNDP) cofinanțează în Grecia și Turcia un program de trei ani care a început în 2007, numit *Programul de Comerț și Promovare a Investițiilor la Marea Neagră*, care vizează extinderea comerțului intra-regional și intercorelarea investițiilor. Acest program ar putea genera sinergii relevante mai ales în cadrul priorității 1 focalizată pe dezvoltarea locală, unde promovarea unui mediu favorabil de afaceri pentru investiții în inițiativele publice și private reprezintă unul din domeniile cheie.

Centrul de Dezvoltare al **OECD** va produce, cu sprijinul financiar al unor donatori din Grecia, România și Turcia, *Observatorul Economic pentru Marea Neagră și Asia Centrală (Black Sea and Central Asia Economic Outlook – BSECAO)*. Proiectul vizează promovarea monitorizării și evaluării sistematice a performanțelor economice și facilitarea schimbului de informații și a dialogului pentru construirea de capacități de dezvoltare de parteneriate între instituții regionale și rețelele institutelor de cercetare.

Capitolul 5. Contribuții posibile ale României la atingerea obiectivelor strategice ale Uniunii Europene în regiunea Mării Negre

În viziunea României, regiunea Mării Negre este un conector de importanță primordială al comunității euro-atlantice (în calitate de furnizor de securitate și consumator de energie) la arealul strategic Orientul Mijlociu - Marea Caspică - Asia Centrală (în calitate de furnizor de energie și consumator de securitate)⁹¹.

Asumarea sarcinii de a contribui la edificarea unui climat de securitate și cooperare în zona Mării Negre, sprijinul activ pentru elaborarea unei strategii euro-atlantice pentru regiunea Mării Negre, ca și lansarea **Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat**, sunt trei elemente interconectate ale unei direcții distincte și valoroase ale noii *Strategii de Securitate Națională a României*. De altminteri un capitol aparte (cap. VI) din *Strategia de Securitate Națională a României*, intitulat “România - vector dinamic al securității și prosperității în regiunea Mării Negre”, este rezervat în întregime acestei problematici.

România se pronunță pentru accelerarea dezvoltării proceselor participative la nivelul regiunii extinse Mării Negre. Premisele pentru declanșarea unui asemenea proces de accelerare au fost create prin lansarea **Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat** ca platformă regională menită să ofere cadrul pentru amplificarea interacțiunilor multidimensionale între toate categoriile de actori la nivel regional. Declarația Comună a Forumului, adoptată de șefii de state și reprezentanții guvernelor Armeniei, Azerbaidjanului, Bulgariei, Georgiei, Greciei, Moldovei, Turciei și Ucrainei, reprezintă angajamentul politic pentru declanșarea exercițiilor participative *multi-stakeholder* în regiune.

În acest sens, declarația stipulează și angajează explicit guvernele semnatare pentru:

1. constituirea unui cadru operațional minimal, bazat în principal pe rețele și parteneriate, destinat înlesnirii cooperării regionale și inițiativelor provenite, atât din interacțiunea interguvernamentală, cât și prin intermediul parteneriatelor public-private și din expertiza academică interdisciplinară;
2. angrenarea, pentru a da viață cadrului operațional, a reprezentanților partenerilor interesați, organizațiilor și inițiativelor regionale și sub-regionale în vederea facilitării creșterii interacțiunilor între deținătorii de interese din regiune, guvernamentali și neguvernamentali;
3. lansarea de inițiative, inclusiv la nivelul unei singure țări semnatare, deschizând astfel posibilitatea inițierii de proiecte specializate pe domenii variate și la diferite scări regionale, indiferent dacă inițiatorii aparțin sectorului guvernamental sau celui neguvernamental.

România va continua susținerea Forumului ca un format de dialog și interacțiune, complementar structurilor existente, care poate ralia sprijin din partea unei game extinse de actori (state, organizații internaționale și regionale, ONG-uri, sectorul privat).

⁹¹ *Strategia de Securitate Națională a României. România Europeană, România Euro-Atlantică: pentru o viață mai bună, într-o țară mai sigură, democratică și prosperă*, București, 2006, pp. 19-22, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.

Totodată, România încurajează schimbul de experiență privind cooperarea între emergenta Dimensiune UE a Mării Negre și alte inițiative regionale ce vizează vecinătatea Uniunii Europene – Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est, Parteneriatul Euro-Mediteraneean (Procesul Barcelona) și Dimensiunea Nordică – pentru a identifica lecțiile care pot fi însușite și a oferi surse de **inspirație** pentru proiectele ce urmează a fi derulate în cadrul său.

5.1. Domeniul instituțiilor

România dorește reforma și eficientizarea **OCEMN**, dar în același timp consideră că o „piață a cooperării regionale” va duce la eficientizarea proceselor de cooperare existente. O sursă potențială de proiecte concrete pot veni de la cele 17 grupuri de lucru ale **OCEMN** care acoperă sectoare vitale de care se interesează și Uniunea Europeană. Această infrastructură instituțională furnizează suficientă cunoaștere și analize specifice regiunii pentru a indica direcțiile fructuoase ale unei viitoare dezvoltări.

Folosind *Sinergia Mării Negre* a UE ca bază pentru activitatea **OCEMN**, grupurile de lucru ar trebui să interacționeze pentru a dezvolta proiecte concrete stabilind și priorități în domeniile practice ale cooperării. Pe de altă parte, UE ar trebui să-și clarifice cerințele față de parteneri într-o manieră mult mai concretă decât a făcut-o până acum. Numai proiectele de cooperare fezabile și măsurabile vor furniza suficiente stimulente pentru depășirea posibilelor obstacole ridicate de politicile cu viziune pe termen scurt.

Scopul unui proiect detaliat include și posibilitatea de a monitoriza și măsura rezultatele, ceea ce nu este foarte simplu, așa cum este în cazul climatului investițional, dar el poate fi întărit prin sub-obiective cordonate prin intermediul UE, IFI (Instituțiile Financiare Internaționale) și partenerii Mării Negre.

Un exemplu îl constituie domeniul comercial. Solicitățile UE pentru "un comerț liber absolut" care să meargă dincolo de "comerțul simplu" sunt prea generale pentru scopuri practice. Partenerii trebuie să lucreze împreună pentru a "traduce" obiectivele generale în proiecte concrete. Barierele netarifare, în multe cazuri mai importante decât tarifele, trebuie să fie propuse cu foarte mare atenție și cu precădere la nivel național, mai degrabă decât la nivelul specific unei regiuni. Astfel, cooperarea la nivel regional va trebui să fie suplimentată prin interacțiuni la niveluri naționale.

Împreună cu **UNDP**, **OCEMN** a făcut deja primii pași pentru monitorizarea climatului investițional în regiune. Aceste activități pot fi stimulate folosind experiențele din Balcanii de Vest. În ultimă instanță, investițiile sunt angajate de sectorul privat care ar trebui să se afle în poziția centrală a oricărui efort de dezvoltare. Prin urmare, părerea acestuia va trebui să se regăsească în propunerile și recomandările **OCEMN**.

Viitoarea dezvoltare a comerțului în regiune va depinde de eforturile țărilor individuale în domeniul promovării comerțului și facilitării comerțului. Țările regiunii ar trebui să acorde o atenție aparte măsurilor necesare pentru îmbunătățirea coordonării activităților agențiilor relevante atât în interiorul țării, cât și între țări, simplificarea procedurilor vamale (inclusiv a celor de acordare a vizei) prin intermediul codurilor comerciale și al reglementărilor relevante transparente și comercial prietenoase etc.

Politicile destinate simplificării și reducerii costului procedurilor legale ca și instituționalizarea mecanismelor în afara tribunalului vor consolida sanctitatea contractului și a drepturilor de proprietate și vor îmbunătăți nivelul de încredere a investitorilor în regiune.

Există o nevoie imperioasă de a se îmbunătăți canalele și mecanismele de transfer ale recomandărilor **OCEMN** către guvernele țărilor membre pentru a le transforma în schimbări relevante la nivelurile naționale ale elaborării politicilor economice. În acest sens ar putea fi organizate conferințe interparlamentare cu membrii **OCEMN**. Acest instrument ar facilita diseminarea celor mai bune practici și armonizarea sau apropierea regulilor și standardelor tehnice de cele ale UE, precum și diminuarea barierelor nefizice (controlul și procedurile vamale, întârzierea șederii în porturi, note de consemnare pe căile ferate).

Marea Neagră a fost adesea amintită ca un obiect de studiu interesant și pentru efectele schimbărilor climatice asupra ecosistemelor marine în general. Acesta a fost și motivul pentru care România a propus prin intermediul Ministerului Afacerilor Externe înființarea unui *Centru privind Schimbările Regionale* și pe care noi propunem să fie denumit *Centrul Regional pentru Studiarea Adaptărilor la Schimbările Climatice*, ca să ne poziționăm mai bine în sfera capacităților academice pe domeniu în regiune. Concepem acest centru ca o *Bază de cercetare pentru utilizatori multipli (BCUM)* cu caracter universitar interdisciplinar, dispunând de un personal internațional și dotări cu echipamente performante. Există oferte de amplasament și există și oportunități de finanțare pe bază de proiecte (cu cofinanțare guvernamentală, cel puțin românească).

Una din cele mai importante cerințe pentru a lansa un proiect regional este existența unei structuri legale pentru acțiuni conjugate. Aceasta este Comisia Mării Negre (**CMN**) și ea va trebui să-și redefinească responsabilitățile și obligațiile față de partenerii europeni din afara zonei.

De la 1 ianuarie 2008 România a preluat președinția componentei Inițiativei Uniunii Europene pentru Apă (**IUEA**) – *European Union Water Initiative* din Europa de Est, Caucazul și Asia Centrală (*Eastern Europe, Caucasus and Central Asia – EECAC*) care vizează promovarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului pentru alimentarea cu apă și pentru sanitație, prin managementul integrat al resurselor. Inițiativa se bazează pe stabilirea unor dialoguri naționale privind problemele de gospodărire a apelor, reformele subsecvente guvernamentale în țările implicate, urmate de faza investițională cu capital de la IFI și surse private. Dialogurile naționale pe chestiunea apei au fost deja declanșate în Armenia și Moldova și noi dialoguri sunt în pregătire în Ucraina, Georgia și țările Asiei Centrale. Acestea vor conștientiza foarte mult nevoia de a avea proiecte și planuri de acțiune comune în regiune. DABLAS va fi în măsură să joace aici un rol extrem de important în faza financiară de implementare a reformei. Ar trebui să fie asimilate, totodată, sistemele de identificare a scurgerilor de petrol pe care le utilizează cu succes țările baltice (HELCOM) ca și EMSA (*European Maritime Safety Agency*) și JRC (*Joint Research Center*).

În lupta împotriva criminalității transfrontaliere în plan regional, **Centrul Regional pentru Combaterea Infraționalității Transfrontaliere (Centrul SECI)** de la București, poate avea un input esențial în regiunea Mării Negre, el fiind un important

contributor la securitatea statelor din Sud-Estul Europei și fiind considerat instrumentul adecvat pentru transferul de experiență și bune practici în regiune. Din acest punct de vedere se cuvine menționat faptul că **Centrul SECI** a oferit asistență și expertiză pentru înființarea **Centrului Virtual GUAM** pentru combaterea terorismului, criminalității organizate, traficului ilicit de droguri și altor tipuri de infracțiuni grave. Pentru potențarea impactului **Centrului SECI** în regiunea extinsă a Mării Negre se impune conectarea sa și cooperarea sa permanentă cu **Centrul de Informare și Coordonare al Frontierei Mării Negre** de la Burgas, Bulgaria.

În planul monitorizării permanente, studierii sistematice și înțelegerii adecvate a evoluțiilor geopolitice extrem de dinamice din regiunea extinsă a Mării Negre, care să ofere expertiza necesară fundamentării deciziilor politică externă și de securitate, considerăm utilă crearea unei structuri de cercetare specializate. Concepem această structură ca pe una academică, dar cu un pronunțat caracter pragmatic, cu profil interdisciplinar și orientare regională, subsumată priorităților europene și euro-atlantice în regiunea extinsă a Mării Negre. Funcționând sub forma unui institut de cercetare, ea ar urma să aibă o dublă subordonare – Academia Română și Parlamentul României.

Cu excepția Centrului de geopolitică și antropologie vizuală al Universității din București (afiliat deci unei instituții de învățământ superior), în prezent în România nu există o instituție de cercetare – institut sau centru – dedicate în mod expres geopoliticii. Institutele și centrele de cercetare, precum și ONG-urile ce activează în sfera studiilor diplomatice, strategice, de securitate și apărare nu se ocupă decât cu totul tangențial de problematica geopolitică propriu-zisă. Prin înființarea unui **Institut de Geopolitică Regională** la București s-ar reînnoa firul unei tradiții intelectuale cu o dezvoltare remarcabilă în România înainte de instaurarea regimului comunist. Dezvoltată în ajunul și în timpul celei de a doua conflagrații mondiale și caracterizată prin interdisciplinaritate, școala geopolitică românească a reușit într-un timp relativ scurt nu doar să se impună în dialogul de idei cu marile curente și școli geopolitice ale vremii, dar să și genereze apariția primului periodic cu profil geopolitic din România și a unuia dintre primele de acest tip din Europa – *Geopolitica și Geoistoria. Revistă română pentru sud-estul european* (1941-1944). După o întrerupere de aproape o jumătate de secol, studiile și cercetările cu profil geopolitic datorate unor sociologi, istorici, analiști ai relațiilor internaționale și politologi au cunoscut în România o remarcabilă resurrecție, ce impune existența unui cadru instituțional adecvat.

Înființarea unui institut cu profil geopolitic regional explicit s-ar putea constitui într-un *element coagulator al eforturilor de susținere, în plan academic, a noii politici externe pro-actieve a României în regiunea Mării Negre*. Dincolo de oferirea expertizei necesare factorilor decidenți, un astfel de institut ar putea lua inițiativa creării unui *consorțiu de centre și institute de cercetare cu profil geopolitic în regiunea extinsă a Mării Negre*, care s-ar putea transforma într-un *factor de lobby în favoarea promovării strategiei europene în regiune*.

Triplul statut al României în sfera securității și apărării – de frontieră estică a NATO și Uniunii Europene și viitoare țară-gazdă a unor baze militare americane – implică asumarea unor responsabilități sporite în ceea ce privește asigurarea stabilității și securității și democratizarea țărilor din regiunea extinsă a Mării Negre, Orientul Mijlociu extins și Balcanii Vestici. Conturarea aliniamentelor unei prezențe mai marcante în aceste

arii de interes geopolitic prioritar pentru România, formularea unui punct de vedere românesc asupra geopoliticii regionale și raporturilor geopolitice pe plan mondial s-ar putea face de o manieră mult mai coerentă și sistematică prin intermediul unui astfel de institut.

Totodată, pe fundalul eforturilor interdisciplinare pentru materializarea strategiei energetice a Uniunii Europene și asigurarea securității energetice a României, proiectatul **Institut de Geopolitică Regională** de la București și-ar putea asuma sarcina studierii atente a corelației de forțe și raporturilor geopolitice dintre principalii actori regionali și internaționali ce acționează în sfera geopoliticii energiei.

Finanțarea activității Institutului ar putea fi făcută atât din surse guvernamentale, cât și cu sprijinul filialei de la București a German Marshall Fund of the United States (GMF), a NATO și UE, iar lansarea oficială a conceptului acestui proiect ar putea fi făcută cu prilejul reuniunii pregătitoare pe care o organizează GMF înaintea summitului NATO de la București (2008).

Odată cu aderarea la UE, România, ca stat membru, are obligația de a oferi asistență tehnică țărilor care au nevoie să-și adopte standarde cât mai apropiate de cele ale UE. Domeniile în care s-ar putea implica România în raport cu statele riverane ale Marii Negre sunt: **transferul de expertiză în domeniile afacerilor europene, al educației** (burse, stagii de formare, etc.), și al **asistenței pentru dezvoltare**. Din acest ultim punct de vedere, se cuvine menționat faptul că România urmează să aibă două dintre statele din zonă ca destinație prioritare ale asistenței pentru dezvoltare, în valoare de 0,11 din PIB în anul 2007 și 0,58 % din PIB în următorii ani, până în 2013.

5.2. Domeniul reglementărilor

Este necesară modificarea Convenției de la București privind protecția Marii Negre împotriva poluării, semnată la București la 21 aprilie 1992⁹². Propunerile concrete în acest sens au fost deja formulate și ele sunt corelate cu alte Convenții similare pentru a permite aderarea Uniunii Europene ca parte semnatară, și nu doar ca observator, la Convenția de la București. Pe lângă activități de lobby pe lângă instituțiile UE în vederea aderării la Convenția de la București, România poate întreprinde acțiuni de sensibilizare a factorilor decidenți de la Bruxelles în vederea statuării, împreună cu Comisia Europeană, a unui cod de bune practici în domeniul mediului.

5.3. Domeniul infrastructurilor

Reabilitarea sistemelor de transport și conexiunile din Bazinul Mării Negre combină programele naționale de transport cu planurile de dezvoltare ale coridoarelor de transport pan-europene. Reamintim inițiativele majore legate de rețelele de transport:

- Coridorul de transport Europa-Caucaz-Asia (TRACECA), lansat în 1993 și care acum acoperă 14 țări pontice și central-asiatice;
- Axa centrală de transport care leagă Europa de Ucraina;

⁹² Legea nr. 98 din 09/16/1992.

- Axa de transport Sud-Est, care include nordul Mării Negre și face legătura dintre Balcani, Turcia, Caucaz și Marea Caspică.
- Inițiativa Baku, lansată în 2004 și care aduce laolaltă statele UE, ale Mării Negre și Mării Caspice;
- Proiectul Baku-Tbilisi-Kars de cale ferată, o inițiativă comună a Azerbaidjanului, Georgiei și Turciei care va oferi o alternativă de legătură între Europa și Asia Centrală;
- Autostrada circulară, în jurul Mării Negre.

În domeniul infrastructurilor amintite România nu are de făcut decât să-și modernizeze toate facilitățile pentru accesul la diverse axe de transport intermodal.

5.3.1. Recuperarea întârzierilor în modernizarea infrastructurii de transport destinate accesului la Drumul Mătăsii

Se vorbește mult în ultima vreme despre "Drumul Mătăsii" care, după unii, în scurt timp, va deveni "Drumul Petrolului". Un lucru este important, și anume ca înființarea și funcționarea unei căi de transport transcontinentale nu înseamnă numai calea propriu-zisă, ci și o serie întregă de alte concepte:

- ü infrastructură la parametri moderni;
- ü dotări și organizare în toate punctele de transfer, de joncțiune și de ramificație;
- ü mijloace de transport adecvate;
- ü exploatare, management și organizare, armonizate și integrate la sistemul arterei și a.

Dar, prin legăturile și ramificațiile ei, această cale de transport, care va fi denumită "Drumul Mătăsii 2000" (DM 2000), va interesa, practic, toate țările Asiei și Europei preocupate de realizarea și intensificarea schimburilor comerciale de mărfuri. Țări ca China, cele cinci țări ale Asiei Centrale, Iran, Turcia, cele trei țări ale Caucazului de Sud, Rusia, Ucraina și România, producătoare ale unei întregi game de mărfuri pentru schimburile internaționale, îndreptățesc estimările că DM 2000 va deveni un drum al petrolului, al gazelor naturale, dar și al altor produse, agricole și agroalimentare.

Toate modurile de transport - feroviar, rutier, fluvial și maritim - pot concura la formarea DM 2000, existând infrastructurile necesare. Singura legătură feroviară lipsă se află la traversarea Mării Negre între Caucaz și Constanța. Dar, parte a DM 2000, este viitoarea linie Constanța - Poti, care este o:

- ü componentă logistică de cooperare economică la Marea Neagră;
- ü linie utilizatoare a capacităților portuare și de navigație existente;

- Ü linie de legătură între Europa și Asia, contribuind la atragerea mărfurilor de import / export și tranzit internațional.

Totodată, pe lângă aceste caracteristici, înființarea liniei Constanța - Poti presupune îndeplinirea anumitor condiții:

- Ü continuitate, fluentă și rapiditate în punctele de transfer;
- Ü nave de tip multifuncțional;
- Ü existența unui parc UTI (unități de transfer intermodal);
- Ü transport "door-to-door" organizat și urmărit de firme și case de expediție specializate;
- Ü management, organizare, reglementări, tarife unificate ale DM 2000.

De mare însemnătate este faptul că pentru funcționarea liniei pot fi utilizate:

- Ü infrastructurile existente în Constanța Sud, inclusiv terminalul de containere prevăzut a se construi;
- Ü navele multifuncționale, RoRo și PC (Port Container) feribot;
- Ü infrastructurile din portul Poti (în anumite condiții).

Chiar dacă au fost evidențiate posibilitățile de înființare a liniei Constanța - Poti ca parte a DM 2000, în capitolul cinci al cărții "Drumul Mătasii în secolul XXI", se pune accent pe faptul că:

- Ü în prezent, România nu este luată în calcul pentru DM 2000, dar rămânerea în urmă în acest domeniu poate fi recuperată prin măsuri adecvate;
- Ü orice acțiune legată de participarea României la DM 2000 trebuie să aibă în vedere concurența și, mai ales, cooperarea cu Rusia și Georgia;
- Ü România nu trebuie să investească în proiecte de infrastructură în afara țării, ci în proiecte legate de DM 2000 pe teritoriul său;
- Ü cooperarea României este esențială pentru succesul întregii afaceri.

Se va acorda prioritate continuării lucrărilor pentru dezvoltarea infrastructurii principalului port de operare a mărfurilor în sectorul fluvio-maritim al portului Constanța, punând astfel în valoare avantajul competitiv al acestuia – legătura sa cu Dunărea prin intermediul Canalului Dunăre – Marea Neagră. Cel mai important proiect este construirea „Terminalul de barje”, care urmează a se derula în două etape, astfel: etapa I – 2007-2008; etapa II – 2009-2011.

De asemenea, se va acorda atenție porturilor fluviale a căror infrastructură va fi adusă la cerințele calitative ale pieței. Prin programele de investiții desfășurate de administrațiile

portuare se urmărește modernizarea infrastructurii, realizarea facilităților pentru manipularea containerelor și construcția de terminale de pasageri în concordanță cu prioritățile de mediu specific maritime. Pentru creșterea siguranței transportului va continua implementarea sistemelor de urmărire a traficului de nave în portul Constanța, pe Canalul Dunăre-Marea Neagră și, parțial, pe sectorul românesc al Dunării. Sistemul de dirijare a traficului pe Dunăre se va finaliza în anul 2008. De asemenea urmează a fi implementate sisteme inteligente pentru monitorizarea parametrilor navigabili.

5.3.2. Promovarea intermodalității

Se urmărește asigurarea intermodalității prin punerea în aplicare a acțiunilor de îmbunătățire a infrastructurii feroviare și rutiere și prin crearea centrelor logistice pentru transportul intermodal feroviar-rutier, feroviar-fluvial, feroviar-maritim, rutier-fluvial, rutier-maritim, rutier-aerian.

Sunt avute în vedere acțiuni pentru crearea unor platforme multimodale de marfă la aeroporturile internaționale, precum și acțiuni ce vor permite portului Constanța să devină un punct de legătură în zona Mării Negre, în cadrul lanțului logistic al bazelor maritime multimodale care va fi creat pe Coridorul IV de autostrada maritimă pentru Europa de Sud-Vest.

5.3.3. Liberalizarea pieței

În această privință, de la 1 ianuarie 2007 România oferă operatorilor de transport feroviar străini și grupurilor internaționale care dețin o licență într-un stat membru al Uniunii Europene, conform legislației aplicabile în Comunitate, dreptul de acces, în condiții echitabile, pe infrastructura feroviară din România, în scopul exploatării oricărui tip de serviciu de transport feroviar de marfă (2005). Transportul feroviar de călători se va liberaliza după adoptarea celui de-al treilea pachet feroviar aflat în discuție la Uniunea Europeană. Se așteaptă ca deschiderea pieței feroviare de călători să se producă în anul 2010 în interiorul Uniunii Europene, iar România se va alinia la măsurile de liberalizare.

5.4. Domeniul gestionării frontierelor

5.4.1. Migrație și azil

Managementul migrației reprezintă una din provocările majore cu care se confruntă Uniunea Europeană la frontierele sale externe.

Consecințele intensificării migrației internaționale impun crearea de politici care să se concentreze asupra întăririi capacității de gestiune a migrației atât în Uniunea Europeană, cât și în țara de origine, prin gestionarea fluxurilor migratorii în acord cu necesitățile pieței muncii, cu lupta împotriva migrației ilegale, cu integrarea socială a migranților și cooperarea cu țările din care provin majoritatea migranților.

Provocarea în această problemă este de a realiza un management global al fenomenului și de a găsi soluții viabile în cadrul politicilor internaționale, europene, regionale și naționale, soluții care nu trebuie să scape din vedere un fapt de o importanță covârșitoare: dreptul de liberă circulație al persoanelor.

În mai 2007, Comisia Europeană a dat publicității Comunicarea sa asupra *Parteneriatelor de Mobilitate și Migrației Circulare*. În viziunea Comisiei Europene mobilitatea constituie un element cheie al strategiilor UE de gestionare a migrației, iar migrația circulară un instrument inovator și flexibil menit a răspunde atât necesităților de forță de muncă în anumite țări de destinație, cât și celor de dezvoltare a anumitor țări de origine. Migrația circulară dispune de potențialul soluționării unui paradox al procesului migraționist – în multe țări confruntate cu declinul demografic cererea de forță de muncă migrantă coexistă cu lipsa sprijinului public față de migrația permanentă. Mai mult decât atât, ea este de natură a facilita dezvoltarea țărilor de origine prin aportul de remitențe, transferul internațional de competențe, comerțul și investițiile transfrontaliere și a preveni separarea pe termen lung a migranților de familiile lor⁹⁴.

Cadrul inițiativelor de migrație circulară urmează a-l furniza parteneriatele de mobilitate. Primele de acest tip, sub forma unor proiecte pilot, Comisia Europeană speră să fie implementate de către statele membre doritoare și țări terțe selectate către sfârșitul anului 2007. O posibilă sursă de finanțare a proiectelor de migrație circulară o poate oferi noul program tematic de cooperare cu țări terțe în domeniul azilului și migrației, adoptat la 18 decembrie 2006, ce prevede alocarea a 380 milioane de euro pentru perioada 2007-2013.

O altă componentă esențială a dialogului UE cu state terțe în domeniul migrației o constituie negocierea în paralel a unor acorduri de readmisie și a unor acorduri de facilitare a acordării vizelor. Acordurile de readmisie prevăd obligații clare privitoare la perioadele de timp și procedurile pentru readmisia imigranților ilegali în țările lor de origine sau de tranzit. Este stipulată obligația readmiterii atât a cetățenilor țării cu care UE a semnat acordurile, cât și a apatrizilor și a celor supuși jurisdicției altor state care au intrat ilegal în UE din țara în cauză. Încheierea acordurilor de readmisie este considerată o condiție pentru încheierea acordurilor de facilitare a acordării vizelor. Acestea din urmă vizează instituirea unui regim de vize facilitat pentru anumite categorii de persoane, între care studenți, cercetători, oameni de afaceri, ziariști, funcționari publici și reprezentanți ai ONG-urilor, astfel încât să se confere o dimensiune „mai umană” Politicii Europene de Vecinătate (PEV). Ucraina și Republica Moldova, ca țări partenere PEV din Europa Răsăriteană, au semnat deja astfel de acorduri cu UE. În plus, în aprilie 2007, a fost inaugurat oficial Centrul Comun de Vize al Uniunii Europene de la Chișinău. Funcționând în clădirea ambasadei Ungariei în capitala Republicii Moldova, la activitatea Centrului mai participă, în afară de Ungaria, Austria, Slovenia și Letonia. Danemarca și Estonia și-au anunțat deja intenția de a se alătura proiectului. În condițiile în care doar două state membre Schengen au consulate în Republica Moldova, Centrul permite cetățenilor moldoveni să înainteze cererile de acordare a vizelor pentru țările participante și să treacă prin interviurile necesare acordării lor la Chișinău, în loc de a se deplasa în capitalele țărilor vecine⁹⁵.

⁹⁴ Ali Mansoor, Bryce Quillin, eds., *Migration and Remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington, DC, 2007, p. xiii.

⁹⁵ Deși inițial agreată de vicepreședintele Comisiei Europene Franco Frattini, propunerea similară a României de creare a unui Centru Comun de Vize, prezentată la Consiliul JAI din 14-15 februarie 2007 ca având menirea de a completa, nu a concura inițiativa ungară, în cele din urmă, pe fundalul activității de lobby împotriva ei desfășurată de autoritățile de la Budapesta și Chișinău nu a fost aprobată de Bruxelles.

În Concluziile sale din decembrie 2006, Consiliul European a cerut Comisiei Europene să înainteze propuneri referitoare la aplicarea *Abordării Globale a Migrației*, document adoptat de Consiliul European cu un an înainte, dar focusat inițial pe continentul african și regiunea mediteraneană, la regiunile răsăriteană și sud-estică cu care se învecinează UE. Drept urmare, în iunie 2007 Comisia Europeană a dat publicității o Comunicare axată pe aplicarea *Abordării Globale a Migrației* la regiunile cu care UE se învecinează la Est și Sud-Est: Turcia și țările Balcanilor Vestici; țările partenere PEV din Europa Răsăriteană; țările Caucazului de Sud; și Federația Rusă. Axată pe conceptul de „rută migratorie”, Comunicarea acordă atenției deopotrivă țărilor de origine și tranzit: țărilor partenere PEV din Orientul Mijlociu, Iranului și Irakului; țărilor Asiei Centrale; și unor țări asiatice precum China, India, Pakistan, Afghanistan, Bangladesh, Sri Lanka, Filipine și Indonezia.

România în calitate de țară a frontierei externe răsăritene a Uniunii, țară inclusă în rețelele transnaționale ale crimei organizate și țară de tranzit și, într-o mai mică măsură, de destinație pentru migranții proveniți din Asia (cei mai mulți) și Africa (o parte din ei), este chemată să își aducă contribuția la o mai bună gestionare a frontierelor UE, inclusiv prin aplicarea *Abordării Globale a Migrației* țărilor PEV partenere cu care România se învecinează nemijlocit – Ucraina și Republica Moldova. Iar aceasta cu atât mai mult cu cât, pe de o parte, ca urmare a integrării României în Uniunea Europeană se preconizează o creștere a fluxurilor migratorii din zona afro-asiatică și a țărilor ex-sovietice, în special din Republica Moldova, Georgia, Azerbaidjan și Kazahstan iar, pe de altă parte, aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană a avut drept consecință includerea celor două țări pe ruta est-mediteraneană, având drept țări de tranzit și destinație cheie Ciprul și Malta.

În România migrația ilegală prezintă două aspecte: migrația ilegală a cetățenilor români către vestul Europei; și tranzitul unor fluxuri migratorii ale cetățenilor străini.

Prin OG nr. 5/2006 pentru modificarea Legii nr. 248/2005 privind regimul liberei circulații a cetățenilor români în străinătate s-au pus bazele implementării Regulamentului CE nr. 2252/2004 pentru emiterea pașapoartelor cu date biometrice încorporate. Astfel, se asigură cadrul legal necesar pentru emiterea și eliberarea pașapoartelor cu indicatori biometrici încorporați, ce va fi de natură a contribui la reducerea migrației ilegale a cetățenilor români.

Migrația ilegală a cetățenilor străini în sau prin România a continuat să înregistreze un trend descendent, între statele generatoare de migranți numărându-se îndeosebi Irak, Bangladesh, China, Pakistan, India, Siria, Somalia și Turcia. Cetățenii proveniți cu precădere din zone sau medii sărace s-au folosit de acte false în vederea obținerii documentelor de călătorie sau a permisului de ședere în țara de tranzit sau de destinație. Altă formă a reprezentat-o trecerea frauduloasă a frontierelor, fie cu ajutorul călăuzelor, fie clandestin, ascunși în diferite mijloace de transport.

Pentru a evita tranzitarea unui număr mare de state dar și pentru a identifica soluțiile care le vor permite ulterior intrarea în spațiul UE, imigranții ilegali au solicitat adesea statutul de refugiat în România. Cu toate acestea, solicitările de azil în România au cunoscut un trend descendent: în anul 2004 numărul cetățenilor străini solicitanți ai statutului de

refugiat s-a cifrat la 544, în 2005 a înregistrat un total de 485, pentru ca în 2006 să fie înregistrate doar 381 de solicitări de azil.

Pornind de la datele existente se poate afirma că 4 sunt zonele considerate surse majore ale imigrației ilegale ce afectează România:

- **Orientul Mijlociu**, care include state ca Irak, Iran, Siria, Liban, Iordania, Palestina, Yemen, Kuweit, Israel, Egipt și Turcia;
- **Asia de Est** respectiv **China**, importantă sursă a migrației ilegale, pentru care România reprezintă cel mai adesea o destinație;
- **Orientul Îndepărtat (Asia de Sud)**, ce include state precum India, Pakistan, Bangladesh, Nepal și Sri Lanka;
- **Țările Africane**: Somalia, Nigeria, Angola, Algeria, Burkina Faso, Coasta de Fildeș, Burundi, Congo, Camerun, R.D.Congo (Zair), Djibouti, Eritreea, Etiopia, Guineea, Libia, Liberia, Maroc, Rwanda, Senegal, Sierra Leone, Sudan, Tunisia, Republica Togo, Mauritania, Zimbabwe și Malawi.

Pe lângă cele patru surse majore, ca surse secundare a imigranților solicitanți de azil, se numără:

- **Țările ex-sovietice**: Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Armenia, Belarus, Kazahstan, Uzbekistan și Federația Rusă;
- **Țările Europei de Sud-Est**: Bosnia și Herțegovina, fosta Iugoslavie (pentru datele statistice din anul 2004), Serbia, Macedonia, Albania, Bulgaria, Grecia și Italia;
- **America Centrală**, reprezentată de Cuba;
- **America de Sud**, reprezentată de Bolivia, Columbia, Peru și Venezuela;
- **America de Nord**, reprezentată de SUA.

Analiza comparativă pe ultimii trei ani a datelor statistice privind clasamentul țărilor de origine ale cetățenilor străini solicitanți ai statutului de refugiat evidențiază următoarele evoluții:

- Prezența în topul țărilor de origine pe primul loc atât în 2005, cât și în 2006, a Irakului;
- China, clasată prima în anul 2004 în topul principalelor țări de origine, a fost surclasată pe locul al treilea în 2005 și 2006;
- Somalia a avansat pe locul doi în anul 2006, față de situarea în clasamentul țărilor de origine pe locul 5, în 2004 și 8, în 2005;
- Republica Moldova s-a situat pe locul 11 în topul țărilor de origine în 2004 și 2006, în anul 2005 fiind eliminată din clasamentul primelor 11 țări;
- În anul 2006 a scăzut numărul de solicitanți proveniți din Irak, Turcia, Pakistan, Siria și India;

- În anul 2006 nu s-au mai înregistrat cazuri de solicitanți ai statutului de refugiat pentru țări ca India, Nigeria, Liberia și Bangladesh, aflate în topul primelor 11 țări sursă în 2004 sau 2005.

Țări sursă pentru solicitanții de azil, 2004-2006

ȚARI SURSĂ SOLICITANȚI AZIL	ANUL 2006	ANUL 2005	ANUL 2004
IRAK	69 ^î	72 ^î	64
SOMALIA	50 ^î	26 ^î	40
CHINA	45 ^î	44 ^î	85
TURCIA	23 ^î	31 ^î	45
GEORGIA	19 ^î	16 ^î	14
PAKISTAN	17 ^î	32 ^î	28
IRAN	12 ^î	0	24
SIRIA	12 ^î	27 ^î	25
FEDERAȚIA RUSĂ	10 ^î	0	0
PALESTINA	10 ^î	0	0
REPUBLICA MOLDOVA	9 ^î	0	13
INDIA	0	27 ^î	65
NIGERIA	0	20 ^î	0
LIBERIA	0	16 ^î	0
BANGLADESH	0	50 ^î	25

Sursa: Ministerul de Interne și al Reformei Administrative (România)

Aplicarea *Strategiei Naționale privind Migrația*, precum și a noului *Program Tematic al UE de cooperare cu țări terțe în domeniul azilului și migrației*, adoptat la finele anului 2006, ratificarea tuturor acordurilor de readmisie încheiate (32), încheierea altora noi, precum și organizarea în comun cu Bulgaria și în cooperare cu FRONTEX, a unor acțiuni de patrulare în bazinul Mării Negre cu scopul prevenirii migrației ilegale,⁹⁶ reprezintă măsuri concrete prin care România poate să contribuie la implementarea standardelor UE privitoare la migrație și azil în regiunea Mării Negre.

5.4.2. Combaterea traficului de ființe umane

În ultimii ani, România a făcut o serie de pași importanți, în plan legislativ și instituțional, pe toate cele trei paliere ale luptei împotriva traficului cu ființe umane, respectiv prevenire, combatere și asistență pentru victimele traficului. Astfel, au fost

⁹⁶ Inițiativa României privind rețeaua europeană de patrulare la Marea Neagră, a fost lansată de ministrul Internelor și Reformei Administrative în cadrul Consiliului JAI din mai 2007.

elaborate și implementate total sau parțial *Planul Național de Acțiune pentru prevenirea traficului de persoane 2006-2007* și *Strategia Națională Antitrafic 2006-2010*. Totodată, au continuat reuniunile Grupului Interministerial de Lucru pentru Coordonarea și Evaluarea Activității de Prevenire a Traficului de Persoane, organism care coordonează și evaluează activitățile de prevenire și combatere a traficului de persoane. Nu în ultimul rând, s-a înființat Agenția Națională de Prevenire a Traficului de Persoane și Monitorizare a Asistenței Acordate Victimelor Traficului de Persoane, care are în structura sa și opt compartimente regionale, se află în subordinea Ministerului Administrației și Internelor și are ca scop coordonarea și evaluarea activităților de prevenire a traficului de persoane și monitorizarea asistenței acordate victimelor acestuia.

5.4.3. Modernizarea infrastructurii la punctele de trecere a frontierei

În martie 2005, România a elaborat și transmis Comisiei Europene o primă variantă a *Planului multi-anual de investiții*, privind infrastructura și echipamentele destinate controlului și supravegherii frontierei. Planul Unic Multianual de Investiții revizuit a fost avizat de GIRMIFS în ședința din data de 27 ianuarie 2006 și transmis Comisiei Europene prin intermediul Misiunii României la Bruxelles în data de 9 februarie 2006.

La finele lunii ianuarie 2006 a fost agreat și semnat de cele două părți *Programul de Realizare și Implementare a Sistemului Integrat de Supraveghere a Frontierei*. Acest document prevede calendarul de implementare a întregului contract și a fazei curente a acestuia. De asemenea, la 27 ianuarie 2006 a fost finalizată *Strategia Poliției de Frontieră privind supravegherea și controlul frontierei maritime, pentru perioada 2006-2009*.

De asemenea, a fost încheiat un protocol de cooperare, privind *introducerea în punctele de trecere a frontierei Otopeni, Băneasa, Constanța port, a sistemului viza on-line și acordarea vizei tip autocolant*. Începând cu data de 1 februarie 2006, în punctele de trecere a frontierei se aplică doar vize de tip autocolant.

Totodată Ministerul de Interne și al Reformei Administrative a procedat la convocarea unui grup de lucru în vederea organizării activităților legate de implementarea etapei secunde a Sistemului de Informații Schengen (SIS II) în România. Un manager de proiect are în regim permanent, ca unică sarcină, implementarea proiectului SIS II. Această persoană coordonează procesul de redactare a unui inventar de activități și a calendarului de implementare a acestora, și planifică, din punct de vedere financiar, activitățile prevăzute.

De asemenea, a fost elaborată *Concepția de supraveghere a traficului naval și monitorizare a navelor suspecte pe Dunărea Interioară, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Dunărea de Jos și Marea Neagră*. Concepția este în curs de implementare, în primă fază, între porturile: Galați - Tulcea - Sulina - Constanța - Constanța Sud - Mangalia - Midia - Cernavodă - Călărași - Brăila.

Nu în ultimul rând, a fost finalizată *Strategia sectorială a poliției de frontieră din România privind supravegherea și controlul frontierei maritime*.

În ceea ce privește *Sistemul Integrat de Control și Supraveghere la Marea Neagră*, implementarea acestuia respectă graficul prognozat. S-a desfășurat procedura de achiziție

prin fișa PHARE 2003 pentru faza I a proiectului SCOMAR (*Sistemul Complex de Supraveghere, Observare și Control al Traficului la Marea Neagră*) ce vizează realizarea infrastructurii de comunicații voce – date de-a lungul coastei Mării Negre. Atât raportul de evaluare, cât și contractul aferent acestui proiect au fost aprobate în 2006 de către Delegația Comisiei Europene la București. Concomitent, a fost elaborat caietul de sarcini și termenii de referință pentru contractarea fazei a doua de implementare a proiectului SCOMAR – Asistența Tehnică – prin fișa PHARE 2004.

5.4.4. Cooperarea internațională

La 11 ianuarie 2006 a fost semnat Planul Comun de Acțiuni între Direcția Poliției de Frontieră Giurgiu și Sectorul Regional de Frontieră Ruse, în scopul eficientizării supravegherii frontierei fluviale și a controalelor comune pe Dunăre.

De asemenea, la 2 februarie 2006 a fost semnat la Kiev Proiectul de Acord între Guvernul României și Guvernul Ucrainei privind trecerea prin punctele de trecere a frontierei, urmat, la 7 februarie 2006, de semnarea Protocolului între Inspectoratul General al Poliției de Frontieră din România și Administrația Serviciului Frontierei de Stat a Ucrainei privind înființarea și funcționarea punctului de contact Porubnoe.

5.5. Domeniul gestionării conflictelor înghețate

Regiunea Mării Negre este una dintre cele mai bogate în stări conflictuale și singura care găzduiește conflicte „înghețate” pe continentul european. Mișcările separatiste din estul Republicii Moldova (Transnistria), vestul și nordul Georgiei (Abhazia, Osetia de Sud), vestul Azerbaidjanului (Nagorno-Karabah), sudul Federației Ruse (Cecenia și alte republici sau regiuni autonome din Caucazul de Nord), precum și stările de tensiune generate de unele dispute teritoriale și/sau de frontieră, reprezintă grave amenințări atât la adresa suveranității și integrității teritoriale a statelor în cuprinsul cărora se manifestă, cât și a securității regiunii în ansamblul său.

UE, SUA și Rusia își împart responsabilitatea față de soarta acestei regiuni. Orice încercare unilaterală a acestor mari actori geopolitici de a interveni pentru a rezolva conflictele nesoluționate în regiune are toate șansele să eșueze. Toate cele trei părți ar trebui să coopereze pentru a pune capăt existenței entităților quasi-statale nerecunoscute pe plan internațional de tipul celor reunite în organizația neoficială **TAKO** (Transnistria, Abhazia, Nagorno-Karabagh și Osetia de Sud), ce s-a transformat într-un pilon de bază al criminalității organizate în regiune.

România s-a pronunțat în repetate rânduri pentru necesitatea implicării mai active a comunității internaționale în soluționarea conflictelor „înghețate” și își propune să utilizeze triplul său statut de țară membră a NATO și a UE și țară gazdă a trupelor militare americane pentru menținerea acestei problematice pe agenda de politică externă și de securitate a principalilor actori ai vieții politice internaționale. Totodată, ea va continua să monitorizeze cu atenție evoluția conflictului din Transnistria – cel mai apropiat de granițele României – și să contribuie activ la identificarea unor soluții viabile bazate pe democratizarea, decriminalizarea și demilitarizarea regiunii, pe retragerea trupelor și armamentelor staționate ilegal în estul Republicii Moldova și sprijinirea implicării decisive a UE și SUA, ca membri cu drepturi depline, în mecanismul de mediere a conflictului.

Un rol emergent în soluționarea conflictelor „înghețate”, prin intermediul PEV și PESA, revine UE. În cazul Transnistriei, materializarea sa deplină ar trebui să aibă caracter de urgență, Transnistria fiind cel mai apropiat conflict „înghețat” de granițele Uniunii Europene. Se cunoaște că segmentul cel mai vulnerabil al frontierei dintre Republica Moldova și Ucraina îl constituie sectorul său transnistrean. Misiunea Uniunii Europene de asistență la frontiera moldo-ucraineană (EUBAM), a înregistrat o serie de succese pe timpul derulării primului său mandat (2005-2007), probleme ca migrația ilegală, traficul de droguri, arme și mașini furate din Occident, contrabanda cu țigări netimbrate și carne de pui, cunoscând un trend descrescător. Dincolo de toate acestea, misiunea a marcat prima implicare a UE pe dimensiunea de securitate a PEV în regiunea Mării Negre. Împrejurarea a oferit o mai bună cunoaștere de către Bruxelles a situației în teren și o orientare mai eficientă a proceselor de reformă a sistemelor vamale și a managementului frontierelor în Republica Moldova și Ucraina, îmbunătățind totodată semnificativ comunicarea și încrederea dintre autoritățile de frontieră competente ale celor două țări vecine. În martie 2007, durata mandatului misiunii EUBAM a fost extinsă cu încă doi ani (2008-2009). În opinia reprezentantului UE pentru Republica Moldova, extinderea duratei misiunii Uniunii Europene de asistență la frontiera moldo-ucraineană ar putea contribui la soluționarea conflictului transnistrean și reluarea negocierilor în formatul "5+2". După cum a declarat generalul Ferenc Banfi, șeful misiunii EUBAM, în această a doua etapă a misiunii va fi implementat proiectul BOOMMOLUK, în cadrul căruia 50 vameși moldoveni și ucraineni vor beneficia de instruire și deplasări în țările UE în vederea implementării practicilor europene de trecere a frontierei, iar la punctele de trecere a hotarelor moldo-ucrainene vor fi instalate sisteme performante.

În acest context, România, ca stat de graniță al Uniunii Europene, ar trebui să își manifeste disponibilitatea de a participa la această nouă etapă, hotărâtoare, de derulare a misiunii EUBAM, aducându-și astfel contribuția la implementarea strategiei de securitate a UE în regiune.

În prezent este analizată posibilitatea trecerii de la PEV la „PEV plus”, care, între altele, ar urma să ofere țărilor partenere PEV posibilitatea asocierii la declarațiile de poziție ale miniștrilor afacerilor externe ai statelor membre UE și participarea la operațiuni de gestionare a crizelor. Astfel, între PEV și PESA ar urma să se instituie o relație de interdependență și mai strânsă. Pe acest fundal, dublat de forjarea graduală a unei dimensiuni europene a Mării Negre, Uniunea Europeană și-ar putea consolida prezența în regiune, conducând o *misiune civilă polițienească în Transnistria*, ce s-ar constitui într-o *primă misiune PESA în spațiul ex-sovietic*. Luând în considerare precedentul experienței UE în Bosnia și Herțegovina, la această misiune ar putea participa nu doar state UE – între care ar trebui să se numere și România, ca stat de graniță –, ci și state nemembre ale Uniunii, dar cu interese directe în zonă, precum Rusia și Ucraina. Faptul că în prezent este puțin probabil ca UE să-și asume responsabilitatea conducerii unei astfel de misiuni, nu exclude posibilitatea asumării sale în viitor, într-un context geopolitic mai favorabil.

Nu în ultimul rând, România și Polonia, ca țări UE de frontieră la Marea Neagră și, respectiv, la Marea Baltică, interesate de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere, ar putea încheia un parteneriat special pentru transferul de experiență și know-how în domeniile reformei sectorului de securitate și democratizării instituționale către Moldova și, respectiv, Ucraina, în calitatea lor de țări PEV partenere și vecine.

5.6. Domeniul cooperării societății civile

În dezvoltarea cooperării transfrontaliere este absolut necesar să se găsească căile pentru o abordare integrată, care să includă sectorul neguvernamental în rezolvarea problemelor regionale. Programul ENPI-CBC Marea Neagră 2007-2013 are printre obiectivele sale sprijinirea cooperării societății civile la nivel local. Cooperarea locală, "people-to-people", implică dezvoltarea contactelor între orașele și municipalitățile din zonă, universități, asociații culturale și alte organizații neguvernamentale.

Pe 10-11 iulie 2007 s-au întâlnit la București reprezentanți ai societății civile implicați în regiunea Mării Negre, sub auspiciile Forumului Mării Negre pentru Parteneriat și Dezvoltare. Societatea civilă prezintă la manifestare a recunoscut importanța și valoarea adăugată a unei astfel de reuniuni. Mai mult decât atât, organizații ale societății civile din România au avansat un proiect concret, susținut de Ministerele Afacerilor Externe și al Mediului și Dezvoltării Durabile: realizarea Cărților Albă și Verde în domeniul Mediului și Dezvoltării Durabile în Regiune. Menționăm că acest proiect a fost prezentat și la reuniunea de la Berlin (7-8 mai 2007) dedicată încheierii președinției germane a UE. Prezentat ca "Networking of Green Initiatives", proiectul a suscitât atenția partenerilor europeni.

Sub egida Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, menționat și în Comunicarea Comisiei Europene „Sinergia Mării Negre” ca platformă de inițiere a noi proiecte de cooperare, cu rol preponderent în domeniile de mediu și al societății civile, Ministerul Afacerilor Externe (MAE) al României a inițiat câteva acțiuni de follow-up:

- Ü Conferința internațională „Synergies between Black Sea and Northern Europe Cooperation”, București, la 27 aprilie 2007;
- Ü Seminarul „How can the Black Sea Region Contribute to Improved Global Security?”, București, 7-8 iunie, 2007, organizat de MAE, Ministerul de Externe al Norvegiei și Fundația EURISC;
- Ü Proiectul „Civil Emergency Planning: Building National and Regional Capability in the Black Sea region”, Neptun, 1-3 iulie 2007, organizat de către MAE și MIRA – prevăzut a se derula ca proiect de un an, gestionat de instituțiile specializate din țările regiunii;
- Ü Seminarul „Civil Society Contribution to Black Sea Regional Security: Matching Words and Deeds”, București 10-11 iulie 2007, organizat de MAE-DPP, și organizația non-guvernamentală „Crisis Management Initiative” – Bruxelles.

România va continua susținerea Forumului ca un format de dialog și interacțiune, complementar structurilor existente, care poate ralia sprijin din partea unei game mai extinse de actori (state, organizații internaționale, ONG-uri, sectorul privat).

Concluzii și recomandări

Concluzii

O analiză SWOT ne arată cu destul de multă precizie care este contextul de cooperare teritorială în regiunea Marea Neagră, având ca repere politica și inițiativele europene în zonă.

Punctele tari sunt:

- Ü Poziția geostrategică a Mării Negre de nouă frontieră sud-estică a UE;
- Ü Atributul său de uriașă piață pentru exporturile UE;
- Ü Costurile scăzute ale forței de muncă, abilitățile și competențele bine dezvoltate ale resurselor umane în comparație cu competitori strâns legați de UE;
- Ü Potențialul unui flux substanțial al Investițiilor Străine Directe;
- Ü Rolul său de verigă de legătură în transportul resurselor energetice eurasiatice către consumatorii UE pe axa geopolitică și geoeconomică emergentă Marea Mediterană - Marea Neagră -Marea Caspică;
- Ü Înaltul potențial de biodiversitate, de resurse agricole, turism și resurse piscicole;
- Ü Caracterul său de zonă-tampon în care se îngemănează culturile și civilizațiile ortodoxă, islamică și occidentală;
- Ü Patrimoniul cultural valoros, capacitățile umane și valorile sociale diverse.

Slăbiciunile sale constau în:

- Ü Caracteristica de mare aproape închisă a Mării Negre, ce se repercutează negativ asupra mediului în condițiile poluării provocate de agenții economici situați în bazinul Mării Negre;
- Ü Constrângerile pentru dezvoltarea economică datorate condițiilor fizico-climatice, mai ales în zonele sudice, și degradării mediului;
- Ü Disparitățile intra și interregionale în dezvoltarea economică;
- Ü Constrângerile statutelor diferite ale țărilor regiunii Mării Negre în raport cu UE;
- Ü Declinul demografic datorat sporului natural negativ și migrației forței de muncă;
- Ü Slaba calitate a infrastructurilor industriale și de transport;
- Ü Nivelul scăzut al capacității administrative pentru implementarea politicilor locale de dezvoltare;
- Ü Caracterul precar al infrastructurilor pentru educație;
- Ü Nivelul tehnologic perimat al centrelor pentru inovare;

Ü Problemele de securitate generate de corupție, crimă organizată, trafic ilicit, terorism și conflicte înghețate.

Oportunitățile pentru dezvoltare și cooperare constau în:

Ü Creșterea substanțială a PIB după 2000, cu efecte multiplicative în regiunile învecinate;

Ü Faptul că suprafețe mari ale zonei costiere ale statelor membre ale UE din zonă vor avea acces la fondurile politicii de coeziune;

Ü Îmbunătățirea stabilității politice și economice, ce va atrage după sine creșterea investițiilor străine directe;

Ü Creșterea cererii pentru servicii turistice, extinsă potențial la toate regiunile costiere;

Ü Mari investiții planificate pentru axele de transport pan-europene, oleoducte și gazoducte;

Ü Introducerea noilor tehnologii informatice și a învățământului vocațional în educație, precum și a învățământului pe toată durata vieții pentru adaptarea la cerințele procesului Bologna;

Ü Relații diversificate între țările riverane, promovate prin inițiative internaționale de parteneriat.

Cooperarea ar putea fi subminată de:

Ü Creșterea instabilității macro-economice, datorată unui complex de factori economici și politici;

Ü Migrația excesivă a forței de muncă bine pregătite către țările UE;

Ü Competiția acerbă a noilor țări industrializate în domeniul dezvoltării industriale și atragerii de investiții străine directe;

Ü Accelerarea degradării mediului;

Ü Mărirea decalajului între statele membre UE și vecinii săi estici în domenii precum comerțul, piața unică, mobilitatea forței de muncă și dezvoltarea societății bazate pe cunoaștere;

Ü Sporirea amenințărilor generate de corupție, conflicte locale, crimă organizată și terorism;

Ü Întârzierile înregistrate în soluționarea conflictelor înghețate;

Ü Utilizarea regiunii Mării Negre ca platformă pentru operații militare, de reconstrucție și stabilizare în zona Orientului Mijlociu extins.

Recomandări

Recomandări cu caracter general

România ar trebui să se implice mai mult în promovarea dialogului Uniunii Europene cu vecinii și în dezvoltarea programelor TRACECA și INOGATE și Inițiativei BAKU.

Ca stat membru, România poate apela la instrumentele UE pentru a aduce beneficii economice statelor din zonă nemembre prin Acorduri de Liber Schimb, Preferințe Comerciale Autonome și alte stimulente.

Recomandări privind transferul de experiență

În condițiile obligativității asistenței pe care România și Bulgaria, ca state membre ale UE, trebuie să o asigure din bugetul național de asistență tehnică (0.11 % – Bulgaria și 0.58 % – România), cele două noi state membre ale UE pot transfera expertiza de care dispun în domeniul afacerilor europene către statele riverane terțe din RMN, utilizând întreaga gamă a instrumentelor puse la dispoziție de UE, inclusiv twinning-ul.

România poate promova, totodată, transferul de asistență tehnică în domeniul transportului intermodal, în vederea proiectării în comun a unor facilități specifice.

România și Polonia, ca state membre UE de frontieră la Marea Neagră și Marea Baltică, ar putea să pună bazele unui parteneriat special în format 2+2 pentru transfer de experiență în domeniile reformei sectorului de securitate și democratizării instituționale către țările PEV din imediata lor vecinătate, Moldova și Ucraina.

Recomandări privind transportul maritim

În contextul dezvoltării securității transportului intermodal ar fi foarte util dacă România ar iniția mese rotunde și întâlniri cu sprijinul UE pentru reducerea congestionării traficului și îmbunătățirea transparenței în sistemul de transport maritim. Totodată, la nivel național, România va trebui să aibă în vedere ca orice proiect propus să se încadreze în politica decongestionării traficului și asigurării securității acestuia.

Cât privește transparența și îmbunătățirea instrumentelor de asigurare a mijloacelor de intervenție în caz de necesitate, România poate propune un sistem de taxare proporțională pe transport pe apă și prin conducte, calculat în funcție de volum și riscuri de poluare, oarecum asemănător cu cel pentru Schema Europeană de Comercializare a emisiilor.

Deși documentele UE nu prevăd transformarea EMSA (*European Maritime Safety Agency*) într-o gardă de coastă operațională a UE, gărzile de coastă naționale, inclusiv cea românească, vor trebui să împărtășească instrumentele tehnice și operaționale și resursele materiale în vederea cooperării pe probleme de securitate. România poate face propunerea să se introducă o măsură legislativă cu privire la Marea Neagră, în sensul celor de mai sus, în pachetul de măsuri din cadrul proiectelor ERICA I și II.

Recomandări privind învățământul și educația

România ar putea propune acceptarea sistemului creditelor transferabile, recunoașterea reciprocă a stagiilor și studiilor, precum și planuri de învățământ comune în cadrul instituțiilor de învățământ superior din regiunea Mării Negre (inclusiv licențele și masterele cotutoriate).

De asemenea, România poate oferi burse și stagii de formare în domeniul educației și asistenței pentru dezvoltare statelor terțe din regiunea Mării Negre. Ar trebui să se creeze posibilitatea ca voluntari din țările regiunii Mării Negre, selectați din organizații neguvernamentale, să poată fi instruiți în România pentru a face față unor accidente de tipul scurgerilor de petrol în mare sau altor urgențe civil-militare, precum cutremurele, inundațiile și fenomenele climatice extreme.

Recomandări privind turismul

România ar trebui să își sporească investițiile în infrastructura de turism, în special în domeniile yahtingului, scufundărilor, siturilor istorice și arheologice, a căror atractivitate a scăzut mult din cauza lipsei amenajărilor.

România poate propune ca în țările riverane și în cele care au schimburi comerciale regionale în domeniul resurselor biologice halieutice să se facă o hartă a bonității și fezabilității fermelor de acvacultură, iar regulile de control sanitar-veterinar care ar urma să însoțească activitatea acestora să fie fixate într-un protocol.

Recomandări privind gestionarea conflictelor înghețate

UE ar trebui să analizeze oportunitatea lansării unei misiuni civile polițienești în Transnistria, ce s-ar constitui într-o primă misiune PESA în spațiul ex-sovietic. Urmând modelul misiunii UE în Bosnia și Herțegovina, la această misiune ar putea să participe atât state UE – între care ar trebui să se numere și România, ca stat al frontierei externe a Uniunii –, cât și țări terțe cu interese directe în zonă, precum Federația Rusă și Ucraina.

România poate să utilizeze triplul său statut de țară membră a NATO și a UE și țară gazdă a trupelor militare americane pentru menținerea problematicei Transnistriei pe agenda de politică externă și de securitate a principalilor actori ai vieții politice internaționale și să sprijine obiectivul strategic al implicării decisive a UE și SUA, ca membri cu drepturi depline, în mecanismul de mediere al conflictului.

Recomandări privind migrația

La nivelul diseminării de bune practici, experiența proceselor Söderköping și Budapesta, precum și a Inițiativei Regionale pentru Migrație, Azil și Refugiați (*Migration Asylum Refugee Regional Initiative – MARRI*) ar trebui utilizată în mai mare măsură.

Statele membre UE și țările terțe din regiunea Mării Negre sunt egal interesate de lansarea unor programe de migrație circulară și încheierea unor parteneriate de

mobilitate. Un parteneriat de mobilitate pilot poate să fie implementat prioritar în Republica Moldova.

Cetățenii țărilor partenere ale Politicii Europene de Vecinătate (PEV) din regiunea Mării Negre trebuie să fie mai bine informați despre avantajele și oportunitățile migrației circulare și sezoniere, condițiile și abilitățile cerute de recrutarea legală a forței de muncă în țările de destinație și riscurile pe care le incumbă migrația ilegală.

Aplicând lecțiile învățate în urma derulării proiectelor pilot de control al imigrației și asistență la frontiera comună ucraineano-moldoveană (misiunea EUBAM), Uniunea Europeană, în cooperare cu Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), Organizația Națiunilor Unite (ONU) și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) poate să conceapă un program multilateral de combatere a migrației ilegale în regiunea Ucraina-Moldova-România, care să includă și o bază de date computerizată comună. În implementarea acestui program comprehensiv este necesară implicarea ONG-urilor locale, naționale și internaționale cu expertiză în domeniu.

UE ar trebui să intensifice programele de înfrățire instituțională dintre țări membre UE relevante, pe de o parte, și Moldova și Ucraina, pe de altă parte, în domeniile migrației legale în scop de muncă, prevenirii și luptei împotriva migrației ilegale și reintegrării sociale a imigranților returnați.

România și Bulgaria pot să instituie, în colaborare cu FRONTEX, acțiuni comune de patrulare în bazinul Mării Negre.

Recomandări privind combaterea criminalității organizate transfrontaliere

Bruxellesul ar putea să analizeze posibilitatea înființării unei platforme regionale de cooperare în regiunea Mării Negre, care ar urma să reunească țările membre UE riverane și cu interese în zonă, agențiile UE relevante, țări terțe aparținătoare regiunii, Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCEMN), Centrul Regional pentru Combaterea Infracționalității Transfrontaliere (Centrul SECI) de la București, Centrul de Informare și Coordonare al Frontierei Mării Negre de la Burgas și Centrul Virtual GUAM. Contribuțiile UE la această platformă regională ar putea să includă activități de training derulate prin programe de înfrățire instituțională (twinning) și diseminarea bunelor practici ale EUROPOL și FRONTEX.

Țările partenere ale Politicii Europene de Vecinătate (PEV) din regiunea Mării Negre trebuie să încheie și să implementeze acorduri de cooperare cu EUROPOL și FRONTEX.

Este necesară o mai bună coordonare a eforturilor României, Moldovei și Ucrainei în combaterea diverselor forme de criminalitate organizată, care ar putea fi realizată în cadrul OCEMN, luând drept bază protocolul suplimentar de cooperare în domeniu semnat de ministrii de interne ai statelor membre ai organizației.

Recomandări privind gestionarea frontierelor

România trebuie să continue implementarea măsurilor impuse de acquisul Schengen și statutul său de frontieră externă răsăriteană a UE. Pe lângă perfecționarea sistemului de management integrat al frontierelor sale, România poate să își manifeste disponibilitatea

de a participa la cea de a doua etapă (2008-2009) de derulare a misiunii EUBAM, aducându-și astfel contribuția la implementarea strategiei de securitate a UE în zonă.

Calitatea și eficiența controalelor EUBAM și ale grănicerilor de la frontiera comună ucraineano-moldoveană trebuie îmbunătățită. În acest scop sunt necesare intensificarea activităților de training a tuturor factorilor implicați în controalele la frontieră – grăniceri, poliție, organe vamale, autorități sanitare și veterinare –, introducerea de către Ucraina și Moldova a sistemului integrat de control al frontierelor, precum și adaptarea celor două țări partenere PEV la standardele UE de control al acestora.

România, Moldova și Ucraina pot să promoveze măsuri de edificare a încrederii prin instituirea de puncte comune de control la frontiere.

Recomandări privind politica de vize

Activitatea Centrului Comun de Vize al UE de la Chișinău trebuie extinsă prin consolidarea reprezentării consulare a statelor membre UE în Republica Moldova.

Moldova și Ucraina trebuie să elaboreze norme metodologice de aplicare a acordurilor de facilitare a vizelor și readmisie încheiate cu UE. Totodată, cele două țări partenere PEV trebuie să creeze baze de date comune care să înregistreze vizele eliberate cetățenilor din statele cu potențial mare de emigrare, circulația apatrizilor și a cetățenilor statelor cărora nu li se solicită viză pentru a intra pe teritoriul lor (în special din spațiul CSI).

Este necesară inițierea unui pachet comprehensiv de măsuri care să sporească capacitatea Ambasadei României la Chișinău de procesare a solicitărilor de viză.

România ar putea revizui regimul de vize impus cetățenilor Republicii Moldova prin acordul bilateral încheiat la București la 20 octombrie 2006. Regimul de călătorie în România al cetățenilor moldoveni ar putea deveni mai flexibil decât este el în prezent prin acordarea vizelor pe un an, cu multiple intrări, pentru specialiști și elevi (nu doar pentru lucrători la căile ferate și șoferi ce efectuează curse frecvente); pe trei ani pentru cei ce călătoresc în cadrul programelor de schimburi bilaterale (culturale, științifice, religioase și sportive); pe cinci ani pentru cei ce călătoresc frecvent, inclusiv studenți și oameni de afaceri deținători de investiții în România; precum și prin aranjamente speciale pentru cetățenii moldoveni rezidenți în regiunile de graniță cu România.

În vederea împiedicării redobândirii cetățeniei române de către cetățenii moldoveni cu scopul de a călători fără viză în spațiul Schengen, Departamentul pentru Cetățenie al Ministerului de Justiție al României ar trebui să facă schimb permanent de informații și, dacă este cazul, să lucreze în tandem cu ambasadele UE de la Chișinău și București pentru verificarea suplimentară a cetățenilor Republicii Moldova cărora anterior le-au fost refuzate vizele către statele membre UE.

Recomandări privind cooperarea societății civile

Inițiativele UE în domeniul societății civile în regiunea Mării Negre, ar trebui să acorde o atenție aparte rolului parlamentelor din regiune, autorităților locale, îndeosebi primarilor și euroregiunilor, și să stimuleze cooperarea la nivelul tineretului, crucială pentru

dezvoltarea bunei guvernări în regiune. Cu cât vor exista mai multe inițiative care implică lideri ai tineretului din regiune, prin Centrul European de Tineret și prin cel de la Budapesta, cu atât mai repede se vor înregistra mutații în acest domeniu.

România va trebui să continue să acorde atenție dialogului purtat sub egida Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat și să promoveze capacitarea societății civile și agenților economici de a elabora Cartea Albă și Cartea Albastră a Mediului Mării Negre.

Recomandări privind înființarea de structuri instituționale noi

România ar trebui să materializeze propunerea de a se înființa un Centru Regional de Cercetări pentru Adaptare la Schimbările Climatice, pe tipicul Bazelor de Cercetare cu Utilizatori Multipli finanțate de Ministerul Educației și Cercetării, care să utilizeze personal multinațional de înaltă calificare, după modelul Agenției Internaționale pentru Energie Atomică.

România ar trebui să analizeze posibilitatea înființării unui Institut de Geopolitică Regională la București, sub egida Academiei Române și Parlamentului României, ca element coagulator al eforturilor de susținere, în plan academic, a noii politici externe pro-active a României în regiunea Mării Negre și factor de lobby în favoarea promovării strategiei europene în regiune.

Anexă

Câțiva indicatori ai impactului eutrofizării asupra Mării Negre, din 1960 până în anii 1990

- Transparența apei (m) a scăzut la jumătate;
- Aria zonelor hipoxice (km²) în cursul verii și toamnei au crescut de 1000 ori;
- Aria câmpurilor de alge *Phyllophora* (o specie cheie) s-a diminuat cu mai bine de 200 de ori, reducându-se la doar 500 km²;
- Biomasa totală de *Phyllophora*, care reprezenta nucleul unei biocenoze de aproximativ 100 de nevertebrate și pești, a scăzut de la 10.000.000 t la 400.000 tone;
- Speciile de fitoplancton aparținând *dinoflagelator* (celule/litru) au crescut de 15.000 ori datorită nivelului ridicat de nutrienți, dublând raportul între *dinoflagelate* și *diatomee* afectând structura fitoplanctonului;
- Alga perenă (*Cystoseira barbata*), nucleul unei biocenoze de aproximativ 50 nevertebrate și pești, a fost distrusă;
- Biomasa totală a midiilor de Marea Neagră (*Mytilus galloprovincialis*) a scăzut la o treime din cantitatea sa originală;
- Biomasa totală a stridiilor (*Ostraea edulis*) s-a redus la 1,4% din cantitatea sa inițială;
- Numărul speciilor de pești cu valoare comercială s-a redus la o cincime și ca urmare a speciilor invadatoare de tipul ctenoforului *Mnemiopsis leyderi*.

La mijlocul anilor 1990, nivelul înregistrat al azotului total a fost de patru ori mai mare, comparativ cu nivelul anilor 1970, în timp ce nivelul fosfaților a rămas aproape la fel față de perioada menționată. Bulgaria, Georgia, România și Federația Rusă, Turcia și Ucraina au contribuit cu 14%, 1%, 27%, 10%, 12%, 6% din totalul azotului și cu 5%, 1%, 23%, 13%, 20% și 12% din emisiile totale respective de fosfor. Totuși, Analiza Diagnostică Transfrontalieră a arătat că, în timp ce 30% din nutrienții care ajung în Marea Neagră a fost deversați direct sau prin râurile naționale, fluviile importante care străbat teritoriul mai multor țări, precum: Dunărea, Niprul, Nistrul, Donul și Kuban sunt responsabile pentru transportul restului de aproximativ 70%. Datorită faptului că afluenții din surse punctiforme sau difuze din unele țările riverane, se varsă în râuri internaționale - de exemplu în Dunăre sau Nipru, s-a calculat că, practic 70% din cantitatea totală de nutrienți provine din țările riverane, față de 30% care provin din țările fără deschidere la mare.

Un studiu asupra țărilor din bazinul Dunării a arătat că sectorul agricol este responsabil pentru 50% din emisiile de nutrienți, în timp ce industria și sectorul municipal au fiecare o contribuție de 25%. În conformitate cu aceste descoperiri, Planul Strategic de Acțiune pentru Marea Neagră, care a fost adoptat de către miniștrii mediului din cele 6 țări riverane în 1996, recunoaște faptul că eutrofizarea trebuie să fie un subiect de preocupare pentru toate țările din bazinul hidrografic al Mării Negre. GEF a oferit asistență Comisiei Mării Negre și Comisiei Internațională pentru Protecția Dunării, în vederea studiului cauzelor și impactului eutrofizării în Marea Neagră și pentru a recomanda o strategie comună.

Bibliografie selectivă

Documente:

A Marine Strategy to Save Europe's Seas and Oceans, COM (2005) 505, http://ec.europa.eu/environment/water/marine/dir_505_en.pdf.

An Energy Policy for Europe, Memo, European Commission, Directorate-General for Energy and Transport, January 2007, http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/index_en.htm.

BSEC-EU Interaction: The BSEC Approach, Istanbul, 17 January 2007, <http://www.icbss.org/index.php?option=content&task=view&id=25>.

Black Sea Synergy – A New Regional Cooperation Initiative, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, COM(2007) 160 final, Brussels, 11 April 2007.

Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on the review of the Sustainable Development Strategy: A platform for action, COM(2006) 658 final/2.

Ferrero-Waldner, Benita, *Opening Address* to the conference „Towards an EU External Energy Policy to Assure a High Level of Supply Security”, Brussels, 20 November 2006.

Prodi, Romano, “A Wider Europe – A Proximity Policy as the key to stability”, în *Peace, Security and Stability - International Dialogue and the Role of the EU*, Sixth ECSA-World Conference, Jean Monnet Project, Brussels, 5-6 December 2002, SPEECH-02-619, http://www.europa.eu.int/comm/external_relations/news/prodi/sp02_619.htm.

Regional co-operation in the Black Sea area: State of the play, perspectives for EU action encouraging its further development, Communication from the Commission to the Council, DOC. COM(97) 597 final, Brussels, 14 November 1997.

Regional Center for Combating Transborder Crime – SECI Center Bucharest, *Annual Report 2006*, Bucharest, May 2007.

Strengthening the European Neighbourhood Policy, Communication from the Commission to the Council, COM(2006) 726 final, Brussels, 4 December 2006.

IFP – Recherche et Développement, *Formation et information pour un développement durable dans les domaines de l'énergie, du transport et de l'environnement*, <http://www.ifp.fr/IFP/fr/fa.htm>.

Regulation (EC) No 1082/2006 of the European Parliament and of the Council of 5 July 2006 on a European grouping of territorial cooperation (EGTC), [http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082\(2006\)_en.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/gect/ce_1082(2006)_en.pdf).

Strategia de Securitate Națională a României. România Europeană, România Euro-Atlantică: pentru o viață mai bună, într-o țară mai sigură, democratică și prosperă, București, 2006, pp. 19-22, <http://www.presidency.ro/static/ordine/SSNR/SSNR.pdf>.

Thematic Strategy on Air Pollution, Communication from the Commission to the Council and European Parliament COM (2005) 446 final, http://ec.europa.eu/environment/air/cafe/pdf/strat_com_en.pdf.

The World Bank Migration and Remittances Factbook (2007), *Migration and Remittances in Moldova*, <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1181678518183/Moldova.pdf>.

Cărți și studii:

Asmus, Ronald, Jackson, Bruce , „The Black Sea and the Frontiers of Freedom”, *Policy Review*, No. 125, June-July 2004. Articolul a fost republicat în Asmus, Ronald, Dimitrov, Konstantin, Forbrig, Joerg (editori), *O nouă strategie euro-atlantică pentru regiunea Mării Negre*, The German Marshall Fund of the United States, Washington D.C. și Institutul Român de Studii Internaționale „Nicolae Titulescu”, București, 2004.

Cohen, Ariel, and Irwin, Conway, “U.S. Strategy in the Black Sea Region”, *Backgrounder* No. 1990, December 12, 2006.

Emerson, Michael, “Sarkozy’s Union of the Mediterranean”, *European Neighbourhood Watch*, Issue 31, October 2007.

Ghencea, Boris, Gudumac, Igor, *Migrația de muncă și remitențele în Republica Moldova*, Organizația Internațională a Muncii/Aliața Microfinanțare Moldova/Fundația Soros Moldova, Chișinău, 2005.

Kempe, Iris, Klotzle, Kurt, *The Balkans and the Black Sea Region: Problems, Potentials, and Policy Options*, CAP Policy Analysis 2/2006.

Leonard Mark, Popescu, Nicu, *A Power Audit of EU-Russia Relations*, Policy Paper, European Council on Foreign Relations, 2 November 2007.

Mansoor, Ali, Quillin, Bryce, eds., *Migration and Remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union*, The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, Washington, DC, 2007.

Naval, Ion, “Regiunea Mării Negre din perspective diplomației hidrocarburilor”, în *Moldova pe calea democrației și stabilității. Din spațiul post-sovietic în lumea valorilor democratice*, Cartier, Chișinău.

Pop, Adrian, „Provocări și oportunități în regiunea Mării Negre”, în *Securitate și stabilitate în bazinul Mării Negre*, Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, http://cssas.unap.ro/ro/pdf_carti/securitate_stabilitate_bazinul_marii_negre2005.pdf.

Pop, Adrian, “NATO and the European Union: Cooperation and security”, *NATO Review*, summer 2007, <http://www.nato.int/docu/review/2007/issue2/english/art6.html>.

Institutul European din România – Studii de strategie și politici (SPOS 2007)

Pop, Adrian *et al*, „România și Republica Moldova -între Politica Europeană de Vecinătate și perspectivele extinderii Uniunii Europene”, Institutul European din România, București, 2006, www.ier.ro/PAIS/PAIS3/RO/ST.5_RO_Final.PDF.

Pop, Adrian, „Regionalism, Sub-regionalism and Security in the Black Sea Region. Research Summary”, în *Euro-Atlantic Studies*, 7, 2004.

Rumer, Eugene B., and Simon, Jeffrey, *Toward a Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region*, Institute for National Strategic Studies Occasional Paper 3, National Defense University Press, Washington, D.C., April 2006.

Socor, Vladimir, *September 11 and the geopolitical revolution of our time*, Editura Politeia – SNSPA, București, 2004.

Tassinari, Fabrizio, *A Synergy for Black Sea Cooperation: Guidelines for an EU Initiative*, CEPS Policy Brief No. 105/June 2006.

Articole de presă:

Arminfo, 17 septembrie 2007

Owen Matthews and Seth Colter Walls, “It’s Not About the West”, *Newsweek*, November 5, 2007.

Rosneft, Shell agree on strategic partnership”, *New Europe*, July 15-21, 2007.

Nezavisimaia Gazeta (Rusia), 19 iunie 2007.

Trend Capital, 25 septembrie, 31 octombrie 2007.

The Messenger, 21 septembrie 2007

WWF News, 16 noiembrie 2007

Agenții de presă:

AKA, 17 noiembrie 2007

AzerTag, 14 ianuarie, 6 septembrie 2007

Armenpress, iulie 2007

Reuters, iunie 2007

Site-uri de internet:

Black Sea Economic Cooperation Organization, <http://www.bsec-organization.org/>.

Black Sea Euroregion, www.bser.eu.

Black Sea Forum for Dialogue and Partnership, <http://www.blackseforum.org/>.

Black Sea Naval Cooperation Task Group (BLACKSEAFOR), www.blackseafor.org.

Center for European Policy Studies, www.ceps.be.

European Commission, Regional Policy – Inforegio, http://ec.europa.eu/regional_policy/country/gateway/index_en.cfm

Institutul European din România – Studii de strategie și politici (SPOS 2007)

International Maritime Organization, <http://www.imo.org>.

Southeast European Cooperative Initiative Regional Center for Combating Trans-Border Crime (SECI Center), <http://www.secicenter.org/>.